

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

CENTRUL REPUBLICAN PENTRU COPII ȘI TINERET „ARTICO”

CENTRUL EDUCAȚIONAL „PRO DIDACTICA”

ASOCIAȚIA PENTRU EDUCAȚIE ȘI FORMARE „TOPFORMALIS”,
ORADEA, ROMÂNIA

FACULTATEA PSIHOLOGIE, ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI, SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ A
UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA

CONFERINȚA NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA: STATU QUO ȘI PERSPECTIVE

Chișinău, 2023

CZU 37(082)

E 19

CONFERINȚA NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA: STATU QUO ȘI PERSPECTIVE

Responsabil de ediție: Liliana POȘȚAN, doctor, conferențiar universitar

Laura TUGAREV, doctor în științe ale comunicării

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

"Educația și învățământul extrașcolar în Republica Moldova: statu quo și perspective", conferință națională (2022; Chișinău). Conferința națională cu participare internațională "Educația și învățământul extrașcolar în Republica Moldova: statu quo și perspective", Chișinău, 9-10 decembrie 2022 / responsabil de ediție: Liliana Poștan, Laura Tugarev; comitetul științific: Guțu Vladimir [et al.]; comitetul organizatoric: Petrușca Stela [et al.]. – Chișinău: CEP USM, 2023. – 177 p.: fig., imagini, tab.

Antetit.: Min. Educației și Cercet. al Rep. Moldova [et al.]. – Rez.: lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – [20] ex.

ISBN 978-9975-62-510-4.

37(082)

E 19

ISBN 978-9975-62-510-4

© USM, 2023

© CEP, 2023

COMITETUL ȘTIINȚIFIC:

GUȚU Vladimir, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, decan al Facultății Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova

GORAȘ-POSTICĂ Viorica, doctor habilitat, profesor universitar, vicepreședintă la Centrul Educațional PRO DIDACTICA, mun. Chișinău, Republica Moldova

BLÂNDUL Valentin Cosmin, doctor, profesor universitar, președinte al Asociației pentru Educație și Formare „TopFormalis”, Oradea, România

CRUDU Valentin, doctor în pedagogie, șef al Direcției învățământ general, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova

ARGINT-CĂLDARE Lucia, doctor în istorie, șefă a Direcției evaluare în învățământul general a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, mun. Chișinău, Republica Moldova

BOTNAR Ludmila, directoare a Centrului Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, mun. Chișinău, Republica Moldova

POSTĂN Liliana doctor, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, metodistă principală la Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, mun. Chișinău, Republica Moldova

TETELEA Margarita, Maestru în Artă, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, grad didactic superior, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova

STRATAN Victoria, doctor în științe ale educației, lector universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova

TUGAREV Laura, doctor în științe ale comunicării, lector, Universitatea de Stat din Moldova, specialist principal la Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”, mun. Chișinău, Republica Moldova

COMITETUL ORGANIZATORIC:

PETRUȘCA Stela, directoare adjunctă a Centrului Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”

DOINA Ina, contabilă-șefă, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”

ȚURCANU Neli, metodistă superioară, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”

COJOCARU Galina, șefă a Secției Managementul documentelor, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”

BODORIN Jaclin, șefă a Secției Proiecte pentru tineri, Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”

CUPRINS

Vladimir GUȚU

Educația nonformală în Republica Moldova: demersuri conceptuale și metodologice

6

Valentin Cosmin BLÂNDUL, Florentina Adriana BLÂNDUL

Strategia națională de acțiune comunitară și rolul ei în realizarea educației inclusive

18

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Dialogul dintre generații în contextul educației nonformale

24

Margarita TETELEA

Transdisciplinaritatea în procesul de formare a competențelor elevului muzician în școala de muzică/arte

31

Victoria STRATAN

Factorii perturbatori în evaluare versus căi de estompare

36

Ludmila BOTNAR

Valori experimentate în domeniul educației nonformale a copiilor din perspectiva dezvoltării personale și comunitare

51

EDUCAȚIA EXTRAȘCOLARĂ – PARTE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GENERAL ȘI A EDUCAȚIEI NONFORMALE

Silvia VRABIE

Influența mediului familial asupra activității extrașcolare a elevului de vârstă școlară mică

58

Laura TUGAREV

Educația media și rolul educativ al presei pentru copii

71

Vitalie GUȚU

Noi tendințe în procesul educațional: forme de realizare

77

Mihaela VLAD

Dezvoltarea spiritului ecologic al elevilor mici prin activități școlare și extrașcolare

83

Veronica GORBATIUC

Metode și instrumente de implicare a părinților pe segmentul educativ extrașcolar

88

Natalia LAZAREV, Ala TEACA, Svetlana NICOLAI <i>Aspecte practice în educația nonformală a tinerilor în învățământul profesional tehnic</i>	96
Liliana POSTĂN <i>Învățarea extinsă și extracurriculară: instrumentul european pentru școli</i>	110
Galina COJOCARU <i>Activitățile extrașcolare – prilej de activizare și de dezvoltare a creativității elevilor cu cerințe educaționale speciale (în baza activității Centrului Republican pentru Copii și Tineret ARTICO)</i>	118
Maia POROMBRICA <i>Diversificarea activităților extracurs prin realizarea proiectelor de coding și programare</i>	126
Irina BOGATAIA <i>Aplicarea principiilor digitației în studierea gamelor la lecțiile de pian</i>	131
ȘCOLI DE ARTE/MUZICĂ/ARTE PLASTICE: FORMARE EXTRAȘCOLARĂ ÎN DOMENIUL ARTELOR	
Neli ȚURCANU <i>Tehnici și metode de expresie creativă a limbajului plastic</i>	137
Daniela COTOVIȚCAIA <i>Școala de Artă - între tradiție și modernitate: în contextul celor 75 ani de la fondarea Școlii de Arte „Valeriu Poleakov”</i>	149
Larisa NOVICOV <i>Начальное образование в области искусства: развитие творческих способностей</i>	159
REZOLUȚIA Conferinței Naționale cu participare internațională „Educația și învățământul extrașcolar în Republica Moldova: statu quo și perspective” Chișinău, 9-10 decembrie 2022	173

EDUCAȚIA NONFORMALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: DEMERSURI CONCEPTUALE ȘI METODOLOGICE

Vladimir GUTU,

doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar,

Universitatea de Stat din Moldova,

E-mail: vladimir.gutu@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-5357-4217

Rezumat: *Societatea, în continuă schimbare, determinată de creșterea exponențială a informațiilor și uzura lor accelerată, de progresele extraordinare ale științei, tehnicii, de dinamismul vieții sociale, de democratizarea învățării, de creșterea nivelului de aspirație spre cultură și educație, de folosirea cât mai utilă și mai plăcută a timpului liber, generează, totodată, solicitări noi față de educație, iar omul, la rândul său, trebuie să se afle continuu în calitate de receptor al acțiunii educative. Educația extrașcolară fiind o dimensiune a societății, este influențată în mare parte de procesele ce au loc în această societate: politice, economice, demografice, valorice și de cele educaționale, care devin și factori determinanți ai dezvoltării acestui sector. Totodată, se constată și influența inversă a educației extrașcolare asupra dezvoltării societății. Educația pe tot parcursul vieții a devenit în aceste condiții o cerință fundamentală a societății. A învăța să înveți și a dori să te perfecționezi continuu sunt cerințe ale educației pe tot parcursul vieții; răspunzând acestora, omul învață să fie receptiv la schimbări, capabil să le anticipeze și să se adapteze la ele, oferindu-se în calitate de participant al procesului de evoluție socială datorită autonomiei sale intelectuale și morale.*

Cuvinte-cheie: *educație nonformală, educație extrașcolară, educație informală, educație formală, educație complementară.*

SOME CONCEPTUAL ASPECTS OF OUT-OF-SCHOOL LEARNING AND EDUCATION

Summary: *Society, in constant change, determined by the exponential growth of information and its accelerated wear, by the extraordinary progress of science and technology, by the dynamism of social life, by the democratization of learning, by increasing the level of aspiration towards culture and education, by the most useful and more enjoyable of free time, it also generates new requests towards education, and man, in his turn, must continuously be the receiver of educational action. Extracurricular education, being a dimension of society, is largely influenced by the processes taking place in this society: political, economic, demographic, value and educational, which also*

become determining factors of the development of this sector. At the same time, the inverse influence of extracurricular education on the development of society is also noted. In these conditions, lifelong education has become a fundamental requirement of society. Learning to learn and wanting to continuously improve are requirements of lifelong education; responding to them, man learns to be receptive to changes, able to anticipate them and adapt to them, offering himself as a participant in the process of social evolution due to his intellectual and moral autonomy.

Keywords: *non-formal education, extracurricular education, informal education, formal education, complementary education.*

Conceptul-cheie al educației extrașcolare (nonformale) constă în realizarea funcției de extindere și de complementaritate în raport cu educația formală. Această funcție se realizează prin două direcții: activități organizate în afara clasei: cercuri, concursuri, olimpiade, între-ceri, manifestări culturale și artistice etc.; activități organizate în afara școlii de învățământ general: excursii, vizite, tabere, expoziții, centre de creație; instituții de învățământ extrașcolar (nonformal) de profil artistic, sportiv etc.

Caracteristicile de bază ale educației nonformale: flexibilitate și mai mare deschidere în raport cu educația formală; proiectarea pedagogică neformalizată, deschisă spre interdisciplinaritate și educație permanentă, spre inovație și experiment; evaluarea facultativă, neformalizată cu accente pe stimulare; costurile mai mici față de cele ale educației formale. Ultimele prevederi nu țin de Școlile de Muzică, Arte și Arte plastice și Școlile sportive.

Prin aceste caracteristici, educația nonformală se plasează în afara sistemului de învățământ formal, însă în strânsă corelație cu acesta, fiind menită să ofere serviciile sale copiilor și tinerilor și să atingă obiectivele educaționale preconizate/identificabile.

Educația nonformală se încadrează în conceptul educației pe parcursul întregii vieți și este privită ca o strategie de creare/ constituire a societății bazate pe cunoaștere.

Așadar:

Educația formală oferă: ca demers inițial, introducerea individului în tainele muncii intelectuale organizate; posibilitatea de a formaliza cunoștințele plecând de la achiziții istorice și practici reieșite din acțiune; recunoașterea achizițiilor

individuale; formalizarea și concretizarea achizițiilor în alte modalități educative pe plan social.

Educația nonformală: răspunde adecvat la necesitățile concrete de acțiune; oferă un prim moment de abstractizare prin extragerea de cunoștințe din practică; facilitează obținerea cunoștințelor, formatorii plecând de la nevoile resimțite de educați; delimitează funcția de predare.

Educația informală furnizează: o sensibilizare la contactul cu mediul ambiant; momentul declanșării unui interes de cunoaștere pentru subiect; posibilitatea trecerii de la un interes circumstanțial la o integrare mai cu-prin-zătoare; posibilitatea unei explorări personale, fără obligații sau prescripții ferme; o marjă de libertate de acțiune pentru elaborarea unui proiect personal; posibilitatea de a gestiona propriul proces de formare.

În același timp, pot fi invocate mai multe rațiuni pentru o integrare a celor trei modalități: capacitatea de a răspunde la situații și nevoi complexe; conștientizarea unor situații specifice, cu totul noi; o mai bună conștientizare a unor nevoi individuale și colective; o mai mare sensibilitate la situații de blocaj care cer noi abordări și rezolvări; ameliorarea formării formatorilor; facilitarea autonomizării „formaților”; conjugarea eforturilor din mai multe subsisteme sociale care au în vedere educația.

Dar pot fi reținute, simultan, și unele rațiuni contrare acestei integrări posibile dintre educația formală, nonformală și informală, atunci când: se pune în aplicare un sistem mai selectiv al indivizilor; această conjugare funcțională apelează la un sistem centralizat care poate răpi din marja de libertate a acțiunii în interiorul fiecărei modalități; este urmărită menținerea unei disfuncții între inteligența abstractă și inteligența concretă (scop care, cel puțin teoretic, poate fi admis).

Tabelul 1. Cadrul comparativ al formelor generale ale educației

Nr.	Educația formală	Educația nonformală	Educația informală
1.	În instituții de învățământ oficiale/ publice și private	În instituțiile de educație și învățământ extrașcolar publice și private	–

Conferința națională cu participare internațională
Educația și învățământul extrașcolar în Republica Moldova: statu quo și perspective
Chișinău, 9-10 decembrie 2022

2.	Obligatorie	Benevolă	Inconștientă
3.	Finalitățile și standardele sunt unice pentru toți	Finalitățile au/ poartă un caracter deschis și divers	Lipsește
4.	Aceeași paradigmă educațională	Diversitatea abordărilor	Nu există
5.	Relații de subordonare	Relații deschise	Nedefinite
6.	Adaptarea la valori sociale, umane, crearea de valori	Orientare spre dezvoltare și crearea valorilor	Orientare la valori sociale, la valori politice și de grup
7.	Curriculumul formal	Curriculumul nonformal care asigură posibilități de alegere	Curriculumul ascuns
8.	Limitată în timp (grădiniță, clasele primare, gimnaziu, liceu etc.)	Poate fi realizată pe parcursul vieții	Pe parcursul vieții
9.	Calitatea educației se apreciază de către sistem (profesori, evaluatori)	Calitatea educației se apreciază de cadrele didactice, formabili și părinți (în mod neformal)	Nu se apreciază
10.	Orientarea la rezultat (ca dominantă)	Orientarea la proces (ca dominantă) și la rezultat în Școlile Muzicale, de Arte și Arte plastice; Școli sportive)	Nu poate fi stabilită
11.	Axare pe cel ce învață	Axare pe cel ce învață în context nonformal	Nu se valorifică
12.	Numărul mare de formabili nemotivați pentru învățare.	Majoritatea formabililor sunt motivați în virtutea alegerii binevoale.	Nu se fixează.
13.	Se finalizează cu înmânarea diplomelor de finalizare a studiilor formale	Se finalizează fără/ sau cu înmânarea diplomelor/ certificatelor de finalizare a studiilor nonformale	Nu există finalitate
14.	Se axează dominant pe activitatea cognitivă (în	Se axează dominant pe activitatea cognitivă, afectivă,	Nu poate fi fixată activitatea

	mai multe domenii)	psihomotrică și practică într-un domeniu	dominantă
15.	Poate provoca stres, anxietate, în primul rând, în procesul evaluărilor/ examenelor	Diminuează stresul, anxietatea	Poate provoca stres/ anxietate
16.	Tendința spre libertate, autorealizare	Domină: libertatea + autoactualizarea + transformarea socială	Libertatea cu un nivel redus de autoactualizare și transformare socială pozitivă
17.	Costisitoare	Mai puțin costisitoare. Excepție fac Școlile de Muzică, Arte și Arte plastice și Școlile sportive	Nu poate fi apreciată la etapa actuală

Cert este că toate cele trei educații „paralele”, chiar dacă au propriul câmp de acțiune și funcționalități diferite, îngăduie extensiuni și interpătrunderi benefice, această articulare conducând la consolidarea lor reciprocă și la eficientizarea demersului educativ. Cele trei forme se sprijină și se condiționează reciproc. Trebuie recunoscut totuși că, sub aspectul succesivității în timp și al consecințelor, educația formală ocupă un loc privilegiat, prin necesitatea anteriorității ei pentru individ și prin puterea ei integrativă și de sinteză. De amploarea și pro-fun-zimea educației formale depinde calitatea coordonării și integrării influențelor nonformale și informale. Că la un moment dat ponderea educației se poate deplasa în favoarea nonformalului sau a informalului este adevărat. Depinde când, cu ce se pleacă mai departe și ce reușește individul să (mai) facă în conti-nuare [8, p.47-48].

Așadar, problematica educației nonformale (extrașcolare) este una complexă, iar încercarea de a o defini a generat mai multe abordări și concepte.

Intradevăr, pe plan internațional, inclusiv în Republica Moldova, cu referire la educație în afara clasei și a instituțiilor oficiale se aplică mai mulți termeni: „educație nonformală”, „educație extrașcolară”, „învățământ extrașcolar”, „educație extracurriculară”, „educație complementară”, „educație pentru timpul liber”, „educație în afara clasei” etc.

În virtutea faptului că există mai multe puncte de vedere asupra conceptelor „educație nonformală”, „educație extrașcolară”, „învățământ extrașcolar”, dar și

în vederea asigurării unei percepții coerente și relevante a ”*Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova*” este nevoie de a explica și delimita aceste noțiuni:

- *Educația nonformală* – formă generală a educației și parte integrantă a Educației în sens larg social [4].
- *Educația extrașcolară* – formă specifică a educației elevilor, dar și proces organizat și gestionat, în vederea formării și dezvoltării personalității elevilor, realizat în instituțiile de învățământ de educație și învățământ extrașcolar, fiind parte integrantă a educației nonformale (parte a unui tot întreg).
- *Învățământ extrașcolar* – sistem, proces și finalitate a educației, instruirii și dezvoltării personalității elevilor și parte integrantă a educației extrașcolare în sens larg pedagogic.
- *Educația extrașcolară* (în sens îngust pedagogic) – o activitate de formare a unor calități, atitudini, trăsături concrete ale personalității elevului și parte integrantă a învățământului extrașcolar.

În cazul când este nevoie de a delimita sau concretiza noțiunile ”*educație extrașcolară*” în sens larg pedagogic, ”*învățământul extrașcolar*” se aplică îmbinarea ”*educația și învățământul extrașcolar*”.

Totodată, este de menționat că Consiliul Europei și Uniunea Europeană recomandă termenul „*educație nonformală*” ca unul dominant. În acest sens, structurile europene se axează în clasificarea formelor de educație (formală, nonformală, informală) pe răspunsurile (criterii) la următoarele *întrebări* (criterii):

- Procesul educațional se realizează în cadrul sistemului școlar de învățământ?
- Există confirmări oficiale de realizare a studiilor (diplome de studii)?
- Există un scop educațional bine determinat?

Conceptele educației nonformale

La începutul secolului XXI pe plan european s-au confirmat trei *tendințe privind dezvoltarea educației nonformale*:

1. Educația nonformală se realizează în afara sistemului formal de învățământ.
2. Educația nonformală se contrapune educației formale.
3. Educația nonformală are unele asemănări/ elemente ale educației formale.

Ulterior ultima abordare devine tot mai atractivă în mai multe țări și, în primul rând, în țările scandinave [7].

În contextul acestor tendințe se evidențiază *trei concepte ale educației nonformale*:

1. Educația nonformală are funcția de recuperare a „lacunelor” educației formale.
2. Educația nonformală are funcția de complementare a educației formale.
3. Educația nonformală dispune de funcții specifice și de finalități proprii (desigur, care nu vin în contradicție cu cele ale educației formale).

Pentru a înțelege mai bine cadrul conceptual al educației nonformale și pentru a stabili orientările de dezvoltare a acestui sistem din perspectiva educației pe parcursul întregii vieți, este nevoie de a identifica principalele caracteristici și opțiuni metodologice respective.

Așadar, în viziunea cercetătorilor Constantin Cucos [2] și Florica Orțan [3], *principalele caracteristici ale educației nonformale* sunt următoarele:

- educația nonformală are un caracter facultativ sau opțional;
- acțiunile incluse în acest areal se caracterizează printr-o mare flexibilitate, oferind o mai bună posibilitate de pliere pe interesele și abilitățile formabililor;
- principalele activități ce pot fi incluse în educația nonformală sunt cele parașcolare (de perfecționare, reciclare etc.), respectiv perișcolare (vizite la muzee, excursii, tabere școlare, participări la cluburi sau cercuri științifice, vizionări de spectacole etc.);
- formabilii sunt implicați în proiectarea, organizarea și realizarea acestor activități;
- evaluarea rezultatelor obținute în urma acestor activități nu este riguroasă și nu se realizează prin note (cu excepția Școlilor de Muzică, Arte și Arte plastice în cazul Republicii Moldova);
- educația nonformală permite lărgirea orizontului cultural, îmbogățirea cunoștințelor din anumite domenii, dezvoltarea unor aptitudini și interese speciale;
- activitățile cuprinse în educația nonformală pot fi finanțate prin diverse surse și modalități;

- educația nonformală se poate constitui într-un ajutor pentru cei cu nevoi speciale de a accede la o școlarizare normală;
- activitățile sunt organizate de specialiști/ animatori care beneficiază de o instruire adecvată acestui scop.

Astfel, de exemplu, pentru M. Marinescu [6, p.29] conceptual „non-formalis”, care stă la baza termenului utilizat în zilele noastre, se referă la ceva aflat în afara formelor stabilite în mod organizat pentru un anumit mod de activitate. Cu referire la fenomenul educațional, autoarea face trimitere la acele activități educative care sunt proiectate și desfășurate în afara cadrului instituțional și care își atribuie, astfel, un caracter opțional sau facultativ. În condițiile în care asemenea activități nu sunt cuprinse în documentele normative și obligatorii ale instituției de învățământ, ele sunt mai puțin riguroase și oficiale, acestea putând fi denumite și ”activități extrașcolare/ extracurriculare”. La fel de adevărat este, însă, și faptul că activitățile specifice educației extrașcolare (nonformale) mai pot fi organizate de către alte instituții, al căror scop principal nu este, în mod necesar, educația (de exemplu, biserica, mass-media, asociațiile nonguvernamentale etc.) [1, p.10].

Din cele expuse se poate observa că analiza caracteristicilor educației nonformale se realizează prin raportarea la cea formală, instituționalizată. Pe de o parte, educația nonformală este mult mai flexibilă și mai deschisă în raport cu interesele și posibilitățile formabilului, proiectarea pedagogică a activităților extracurriculare este mai puțin formalizată, fiind orientată, mai degrabă, către interdisciplinaritate și educație permanentă. Evaluarea didactică este neformalizată, ținându-se cont de ceea ce anume poate să facă formabilul cu cunoștințele dobândite, iar costurile necesare activităților extracurriculare sunt mai mici comparativ cu cele ale educației formale. Pe de altă parte, în pofida unei asemenea abordări, educația nonformală și cea formală sunt interdependente, în sensul în care prima oferă un excelent cadru practic de aplicare a cunoștințelor teoretice dobândite de formabili în contextul activităților didactice formalizate oferite de instituția de învățământ. Educația nonformală creează, astfel, formabililor o bună oportunitate de a-și forma competențele de specialitate și transversale necesare vieții cotidiene prin îmbinarea optimă a cunoștințelor, atitudinilor și valorilor dobândite în sala de curs cu situațiile reale în care acestea trebuie aplicate. Iată doar câteva motive pentru care, deși mai puțin oficială, educația nonformală are un impact formativ deosebit asupra formabilului și trebuie mereu promovată de către

toți agenții cu responsabilități educaționale [5, p.101]. Excepție fac instituțiile de învățământ artistic (Școli de Muzică, Arte și Arte plastice) privind costurile educației, proiectarea didactică și evaluarea rezultatelor școlare, care sunt comparabile cu învățământul formal.

Potrivit autorilor citați, există *patru opțiuni metodologice de realizare a educației și învățământului extrașcolar*:

1. *Centrată pe conținuturi* – sănătate, planning familial, formare în diferite domenii (arte, sport, cultură, tehnologii etc.);
2. *Centrată pe probleme ale vieții cotidiene*;
3. *Centrată pe conștientizarea necesității de a cunoaște și respecta drepturile fundamentale ale individului*;
4. *Centrată pe problemele educației umaniste* – formarea unei imagini corecte despre propria persoană, încredere în capacitățile proprii de inițiativă, inserție și decizie etc.

Analiza acestor caracteristici și opțiuni metodologice asigură demersul nonformal drept o modalitate flexibilă și creativă de realizare a educației, complementară celei produse în cadrul oficial al instituției de învățământ. Educația nonformală vine să o susțină pe cea formală, oferind celor interesați fie posibilitatea de a se perfecționa într-un domeniu cu care deja sunt familiarizați, fie de a descoperi un domeniu nou, încă neexplorat. Mai mult, prin intermediul educației nonformale subiectul are o mai mare libertate de decizie asupra domeniului de acțiune, dar și a strategiilor de lucru, răspunzând astfel mai bine intereselor personale și generând motivație intrinsecă. Toate aceste elemente fac ca impactul educației nonformale asupra individului să fie mai puternic decât al celei formale [1, p.30].

Analizând literatura de specialitate, ne putem concentra atenția asupra a cel puțin două aspecte de maximă importanță. În primul rând, grupul țintă al educației și învățământului extrașcolar este reprezentat de persoane interesate să se perfecționeze într-un domeniu în care au avut deja o formare inițială oferită de o instituție de profil, dar pe care nu o pot desăvârși în cadru formal, persoane interesate să acceseze un nou domeniu ce corespunde preocupărilor lor, respectiv persoane vulnerabile cărora instituția de învățământ nu le mai poate oferi o educație corespunzătoare. În al doilea rând, varietatea activităților ce pot fi cuprinse în educația extrașcolară este extrem de diversă, acoperind formarea artistică, sportivă,

antreprenorială, procesul de alfabetizare, formarea preprofesională în afara instituției de învățământ, respectiv a elevilor cu cerințe educaționale speciale, diferite programe de dezvoltare comunitară ori subsumate noilor educații etc.

Așadar, educația și învățământul extrașcolar desemnează o realitate educațională care este mai puțin fundamentată și sistematizată, având însă un caracter formativ deosebit. În plus, activitățile propuse în cadrul educației și învățământului extrașcolar se caracterizează prin diversitate și flexibilitate, răspunzând, în același timp, intereselor și opțiunilor formabililor. Așa cum am subliniat, între cele două forme menționate ale educației (la care se adaugă, evident și cea informală) se stabilește un raport de complementaritate și interdependență realizat prin intermediul activităților organizate în afara clasei (cercuri, concursuri, olimpiade, alte manifestări artistice, culturale, sportive etc.), respectiv al activităților organizate în afara instituției de învățământ general (vizite, excursii, tabere, expoziții, centre de creație etc.). Un loc aparte, în acest sens, îl ocupă Școlile de Muzică, Arte și Arte plastice; Școlile de Sport. Varietatea acestor activități este, însă, mult mai mare, iar alegerea unei sau alteia depinde de profesori, instituția de învățământ, contextul socio-educational etc.

Educația și învățământul extrașcolar completează activitatea instituției de învățământ general sau educația realizată în familie. Aceasta permite aprofundarea cunoștințelor și dezvoltarea competențelor în zonele de interes ale formabililor, respectiv cultivarea intereselor, tendințelor și a talentelor acestora pentru anumite domenii. Ea permite utilizarea eficientă și plăcută a timpului liber al formabililor, dezvoltarea vieții asociative și a capacităților de cooperare în rezolvarea unor sarcini complexe, formarea trăsăturilor pozitive de personalitate etc. De asemenea, educația extrașcolară permite implicarea formabililor în activități opționale într-o mai mare măsură decât ar permite activitățile curriculare [5].

În acest context, este important a stabili și premisele care influențează opinia formabililor pentru participare în diversele activități ale educației extrașcolare, oferite de instituțiile de învățământ formal și de instituțiile de educație și învățământ extrașcolar.

Plecând de la conceptul educației centrate pe cel ce învață, interesul formabililor față de subiectul propus poate fi privit ca premisă dominantă. O altă premisă ce motivează alegerea activităților extrașcolare ține de oferta educațională

a instituțiilor de învățământ general sau a instituțiilor de educație extrașcolară: sport, cultură, artă etc.

Una dintre cele mai importante premise de alegere a activităților extrașcolare ține de impactul pe care educația extrașcolară îl are asupra dezvoltării personalității formabilului.

Se consideră că efectele educației și învățământului extrașcolar sunt benefice pentru dezvoltarea personalității formabilului contribuind la optimizarea rezultatelor învățării, la creșterea activismului și procesului de implicare în diferite activități instituționale și comunitare etc.

Un factor important de motivare a formabililor pentru participare în activități extrașcolare ține de experiența psihopedagogică a cadrelor didactice, a prestatorilor de servicii educaționale extrașcolare.

Concluzionând, putem menționa că educației și învățământului extrașcolar îi revine un rol extrem de important în formarea unei personalități armonioase și echilibrate, aceste având menirea de a asigura o susținere cât mai viguroasă educației formale prin acțiunile sale complementare. Rezonanța educației și învățământului extrașcolar asupra sferei psihointelectuale și psihoafective a formabililor depinde de maniera în care reușește să corespundă nevoilor și particularităților fiecărei persoane. În acest sens, prin însăși natura sa, educația și învățământului extrașcolar sunt extrem de flexibile și adaptabile, iar premisele sunt încurajatoare.

Referințe bibliografice:

1. Blândul, V.C. *Bazele educației nonformale*. Cluj-Napoca: MEGA, 2015.
2. Cucoș, C. *Pedagogie*. Ediția a II-a. Iași: Polirom, 2006.
3. Deac E.A., Marcu V., Ortan F. *Managementul activităților extracurriculare*. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2003.
4. Guțu, Vl. (coord.științ.), Bragarenco, N., Burduh, A., Cosumov, M., Cotovițaia, D., Florea, V., Șevciuc, M., Țurcanu, C. *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova*. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2021, 98 p.
5. Guțu, Vl. *Pedagogie*. Chișinău: CEP USM, 2013.

6. Marinescu, M. *Noile educații în societatea cunoașterii*. București: ProUniversitaria, 2013.
7. Țurcanu, C. Non-formal education: terminological and conceptual delimitations. *Educația omului de azi pentru ziua de mâine*. Oradea, România. 2020, nr.17, Noiembrie 2020, p.32-37.
8. Văideanu, G. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1988.

STRATEGIA NAȚIONALĂ DE ACȚIUNE COMUNITARĂ ȘI ROLUL EI ÎN REALIZAREA EDUCAȚIEI INCLUZIVE

Valentin Cosmin BLÂNDUL,

doctor, profesor universitar, Oradea, România

Florentina Adriana BLÂNDUL,

Grădinița cu Program Prelungit nr. 52,

structura P.N. 17, Oradea

E-mail: bvali73@yahoo.com

Rezumat: *Voluntariatul este o parte integrantă fundamentală a educației non-formale, fiind principala strategie de realizare a acesteia. Prin voluntariat, copiii și tinerii își dezvoltă calități precum generozitatea, altruismul, spiritul de inițiativă, cooperare și acceptare reciprocă, ei având posibilitatea să vină în sprijinul comunității în care trăiesc și să îi rezolve o parte din problemele cu care se confruntă. În prezentul articol vom încerca să prezentăm câteva modele de bună practică ale unor activități extracurriculare prin care elevii au venit în sprijinul comunității în mod voluntar.*

Cuvinte-cheie: *educație non-formală, proiecte caritabile, voluntariat.*

THE NATIONAL COMMUNITY ACTION STRATEGY AND ITS ROLE IN ACHIEVING INCLUSIVE EDUCATION

Summary: *Volunteering is a fundamental integral part of non-formal education, being the main strategy for achieving it. By volunteering, children and young people develop qualities such as generosity, altruism, the spirit of initiative, cooperation and mutual acceptance, as they have the opportunity to come to the support of the community in which they live and solve some of the problems they face. In this paper we will try to present some good practice models of extracurricular activities through which students came to support the community voluntarily.*

Key-concepts: *charity projects, non-formal education, volunteering.*

Introducere

În România, *Strategia Națională pentru Acțiuni Comunitare (SNAC)* reprezintă un program coerent și coordonat de acțiuni desfășurate cu regularitate care adună laolaltă atât copiii cu dezvoltare tipică, cât și copiii cu dizabilități, aflați în situații de risc, excluziune socială sau în pericol. Ideea centrală a programului este aceea că, prin implicare voluntară în activități social-comunitare, cresc șansele

ca tinerii aflați în dificultate să poată fi sprijiniți în a-și depăși problemele cu care se confruntă, respectiv în a se integra activ și responsabil în comunitățile în care trăiesc. De asemenea, programul își propune realizarea unui parteneriat autentic între unitățile învățământului de masă și cele aparținând învățământului special, structurilor de ocrotire a persoanelor ș.a.m.d. Nu în cele din urmă, sarcinile principale ale activităților de voluntariat incluse în program presupun stimularea mentală și dezvoltarea abilităților persoanelor cu cerințe speciale prin activități creative, de imaginație, încurajarea elevilor, în sensul însușirii și îmbunătățirii abilităților privind inițiativa și devotamentul, etc [1].

La începutul fiecărui an școlar, responsabilii SNAC de la nivelul fiecărei unități de învățământ stabilesc un calendar de lucru în care vor fi menționate potențialii beneficiari, perioadele de desfășurare ale diferitelor acțiuni social-comunitare, obiectivele preconizate, resursele umane și materiale necesare, strategiile de implementare, precum și rezultatele anticipate. Spectrul de manifestare al acestor acțiuni este extrem de larg și include, printre altele, ajutorarea persoanelor aflate în dificultate (realizarea de cumpărături ale unor produse de bază, curățenie în locuințele celor aflați în imposibilitatea de a face acest lucru, amenajarea unor părți din gospodăriile acestor persoane etc.), donarea unor produse de strictă necesitate pentru traiul cotidian sau a unor cadouri cu ocazia diverselor sărbători religioase, participarea la activități comune cu copiii cu dizabilități (sport, petrecerea agreabilă a timpului liber etc.). În felul acesta, tinerii vor ajunge să se cunoască mai bine, să își înțeleagă problemele pe care le întâmpină și să găsească împreună cele mai bune soluții pentru a construi o comunitate în adevăratul sens al cuvântului [2].

Problema cercetată

Cu toate acestea, nu orice activitate caritabilă care presupune participare voluntară este inclusă în SNAC. Mulți elevi și profesori sprijină persoanele aflate în stare de vulnerabilitate într-un mod dezinteresat, fără a aștepta nici un fel de recunoaștere. În continuare, ne propunem să prezentăm câteva exemple ale unor acțiuni benevole realizate de oameni ai școlii în beneficiul comunității, acțiuni care, prin valoarea lor, se pot constitui în modele de bună practică ce merită să fie replicate la nivel cât mai larg.

Un prim asemenea exemplu îl constituie proiectul „Școala, Șansa mea!” implementat de Universitatea din Oradea, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar

Județean Bihor în perioada 2010 – 2012. *Obiectivul general* al proiectului a fost prevenirea și corectarea abandonului școlar în localitățile unde locuiesc elevi dezavantajați, prin facilitarea accesului la educație a grupurilor vulnerabile, cu risc de părăsire timpurie a școlii.

Obiectivele specifice ale proiectului au fost următoarele:

- creșterea gradului de informare în rândul comunităților din cadrul localităților vizate cu privire la necesitatea prevenirii și corectării părăsirii timpurii a școlii, respectiv la efectele negative pe care acest fenomen le-ar avea în viața persoanelor adulte și a societății în care acestea trăiesc;
- creșterea atractivității școlii și a performanțelor academice ale elevilor care învață în școlile vizate;
- dezvoltarea parteneriatului „Școală – Comunitate – Părinți” prin conștientizarea faptului că școala aparține comunității și trebuie implicată în demersul educativ, inclusiv în prevenirea abandonului școlar.

Grupul-țintă al proiectului a fost alcătuit din 100 de elevi cu risc de părăsire prematură a școlii, părinți ai acestora și cadre didactice din 5 localități din județul Bihor: Avram Iancu (20 elevi), Bogeii (20 elevi), Cărăsău (15 elevi), Leș (15 elevi), respectiv Șuncuiuș (30 elevi). Criteriile de selecție ale elevilor din grupul-țintă au vizat asigurarea egalității de șanse și nediscriminarea în raport cu nici un criteriu: elevul este înmatriculat în ciclul școlar gimnazial, provine dintr-un mediu familial și socio-economic defavorizat, nu a mai beneficiat de alte proiecte / programe de sprijin, are rezultate școlare modeste, prezentând astfel risc de eșec școlar, respectiv elevul și familia acestuia doresc să participe la implementarea programului de terapie cognitivă A și B.

Dintre cele 14 activități ale proiectului, pentru prezentul studiu a fost reținută cea având numărul 12 - Desfășurarea unor activități specifice pentru promovarea și îmbunătățirea abilităților sociale ale elevilor cu risc ridicat de abandon școlar prin activități extracurriculare – martie-iunie 2011. În luna martie 2011, la nivelul fiecărei unități școlare a fost stabilit un plan de implementare al activității de promovare și dezvoltare ale abilităților sociale ale elevilor din grupul-țintă, în funcție de specificul local, dar și de posibilitățile fiecărei instituții. În perioada aprilie – iunie 2011 au fost implementate o serie de acțiuni de ecologizare a unor zone insalubre din cele 5 localități, ajutorarea unor familii aflate în dificultate, au fost organizate concursuri tematice de desen, precum și jocuri și

concursuri sportive. În fiecare școală a fost sărbătorită la 1 iunie Ziua Internațională a Copilului, prilej cu care au fost organizate numeroase jocuri și concursuri la care au participat, deopotrivă, elevi incluși în grupul-țintă dar și alții colegi din școală. La sfârșitul ultimului an de implementare al proiectului a fost editat un Buletin informativ conținând date relevante și modele de bună practică pentru prevenirea abandonului școlar. Rezultatele au fost reprezentate de cei 100 de elevi având abilități sociale și comunicare superior dezvoltate. De asemenea, este important de subliniat faptul că, prin cooperarea dintre elevii cu risc major de părăsire timpurie a educației formale și ceilalți colegi din școli s-a creat o adevărată comunitate socială și de învățare, fapt ce a condus la diminuarea semnificativă a ratei de abandon școlar la nivelul unităților de învățământ incluse în proiect [3].

Un alt proiect civic care a presupus implicarea benevolă a tuturor celor vizați în sprijinirea incluziunii elevilor cu cerințe educative speciale în comunitate a fost cel intitulat „*Voluntariatul – de la teorie la practică*” și a fost implementat de Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă nr. 1 Oradea, în parteneriat cu Universitatea din Oradea, Liceul Teoretic Ortodox „Roman Ciorogariu” Oradea, Colegiul Tehnic „Constantin Brâncuși” Oradea, respectiv Asociația CES – „Colaborăm – Educăm – Sprijinim” Oradea în perioada 2013 – 2014. Scopul principal al proiectului a constat în Dezvoltarea spiritului civic, privind realizarea unor activități de voluntariat în folosul copiilor cu dizabilități, cu ocazia unor evenimente deosebite din viața acestora, de către tineri liceeni și studenți

Obiectivele vizate au fost următoarele:

- Familiarizare tinerilor liceeni și studenți cu noțiunea de voluntariat, cu programe și modalități practice de realizare a acestora accesibile lor;
- Oferirea de consiliere și consultanță cadrelor didactice din liceele partenere, de către specialiști din universitate și învățământul special, în vederea integrării elevilor cu cerințe educative speciale în clasă;
- Participarea elevilor, studenților și profesorilor din instituțiile partenere la organizarea unor evenimente destinate persoanelor cu dizabilități: „Carnavalul toamnei”, Târgul caritabil „Bucuria Crăciunului”, Festivalul „Special Kids”;
- Valorificarea unor produse realizate de copii și tinerii cu dizabilități, cu sprijinul reprezentanților organizațiilor partenere la diferite expoziții și târguri destinate acestora.

- Marcarea unor zile specifice persoanelor cu dizabilități și voluntariatului: Ziua Internațională a persoanelor cu dizabilități sau Ziua Internațională a Autismului, Ziua Educației Non-Formale, prin activități de voluntariat realizate de participanții din organizațiile partenere cu copiii și tinerii cu dizabilități.

Grupul-țintă al proiectului a fost reprezentat de 30 elevi cu CES din clasele 0-X de la CSEI nr. 1 Oradea, 25 elevi din clasele IX-XII de la Liceul Ortodox „Episcop Roman Ciorogariu”, Oradea, 15 elevi din clasele IX-XII de la Colegiul Tehnic „Constantin Brâncuși”, Oradea, 20 de studenți de la Universitatea din Oradea, respectiv profesorii implicați (echipa de proiect și colaboratori), precum și întreaga comunitate locală

Prin toate activitățile desfășurate, organizatorii proiectului împreună cu partenerii acestora au încercat să creeze un climat favorabil incluziunii școlare și sociale pentru copiii cu dizabilități. Strategiile de lucru cel mai frecvent utilizate au fost reprezentate de munca în echipe mixte, prin intermediul căreia, elevii cu dezvoltare tipică au avut șansa să îi cunoască și să le înțeleagă problemele, dar și să le valorifice calitățile colegilor lor cu CES. Studiile longitudinale realizate de membrii echipei de implementare au demonstrat că, atitudinea favorabilă incluziunii s-a menținut și după finalizarea proiectului, atât pentru elevii și studenții tipici, cât și pentru cei cu diverse cerințe educative speciale [3].

În loc de concluzii

Educația non-formală își are rolul și locul bine stabilit în formarea personalității elevilor și studenților. Această formă educațională urmărește identificarea și cultivarea interdependenței optime dintre aptitudini, talente, cultivarea unui stil de viață civilizat, stimularea comportamentului pro-social și creativ în diferite domenii. La aceste activități, copiii participă cu bucurie, cu entuziasm, se supun de bună voie regulilor, asumându-și responsabilități, se autodisciplinează. Sentimentele plăcute, bucuria și încrederea le dau copiilor siguranță. Cadrul didactic are, prin acest tip de activități, posibilitatea de a-și cunoaște elevii, de a contribui la educația lor, de a-i pregăti pentru integrarea lor în societate. În procesul instructiv-educativ, activitățile extracurriculare îl atrag pe elev să participe cu plăcere și să fie interesat de realizarea lor la un nivel performanțial cât mai înalt. În cadrul acestor activități, se transmit copiilor, în mod sistematic și organizat, informații din toate domeniile de activitate: literare, plastice, muzicale,

accesibile, formându-se astfel competențe de a audia anumite piese muzicale, de a interpreta roluri. Interpretând diferite roluri, copilul reproduce modele de conduită și le asimilează în propria lui comportare [4]. Trăsătura cea mai importantă a interpretării unor roluri este originalitatea și creativitatea copilului în redarea impresiilor proprii despre realitatea înconjurătoare, spontaneitatea și intensitatea trăirilor exprimate în joc. Are un pronunțat caracter activ-participativ, permițând copilului să construiască relații sociale, să-și exerseze și să-și perfecționeze limbajul, să rezolve probleme, să negocieze, să coopereze, să utilizeze simboluri ș.a.m.d. [5], [6].

Referințe bibliografice:

1. Blândul V. *Bazele educației non-formale*, Cluj-Napoca: Editura Mega, 2015
2. Blândul V. (coord.), *50 de jocuri și activități specifice educației non-formale*, Cluj-Napoca: Editura Mega, 2017
3. Blândul V., Roșu E., Iacob A., Blândul F., *Școala, Șansa mea! Ghid de consiliere pentru profesori*, Oradea: Editura Universității, 2010
4. Bradea, A. (coord.), *Lectura în context nonformal – modalitate de cunoaștere și intercunoaștere*, în Bradea, A (coord.), *Educația nonformală în tabere. Indrumar de bune practici*, Editura Universității din Oradea, 2012, pp. 73 – 90,
5. Marinescu Mariana (coord.), *Fundamentări teoretice și praxiologice în predarea științelor biologice*, Pitești: Editura Paralela 45, 2012
6. Petrovan R., *Elemente de psihopedagogie specială și psihopedagogia integrării*, Alba Iulia: Editura Universității „1 Decembrie 1918”, 2018

DIALOGUL DINTRE GENERAȚII ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIEI NONFORMALE

Viorica GORAȘ-POSTICĂ,
doctor habilitat, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: vpostica@prodidactica.md

Rezumat: *Articolul prezintă reflecții de ordin teoretic și practic despre rolul dialogului dintre generații în educația nonformală. Se insistă asupra deplasării accentelor în domeniul socioumanistic de la „conflictul dintre generații”, care, oricum, rămâne, în psihologie, ca o caracteristică fundamentală în psihologia vârstelor, la „solidaritatea dintre generații”. Eforturile conjugate, în acest sens, din partea actorilor educației contribuie la asigurarea bunăstării personale și comunitare și la transmiterea echilibrată a experiențelor și a valorilor perene. Documentele europene și bunele practici la capitolul dat analizează și concretizează această situație.*

Cuvinte-cheie: *dialog între generații, educație nonformală, solidaritate intergenerațională, bunăstare personală și comunitară*

THE DIALOGUE BETWEEN THE GENERATIONS IN THE CONTEXT OF NONFORMAL EDUCATION

Abstract: *The article presents theoretical and practical reflections on the role of dialogue between generations in non-formal education. It is insisted on shifting the emphasis in the socio-humanistic field from the "conflict between generations", which remains in psychology anyway, as a fundamental characteristic in the psychology of ages, to "solidarity between generations". The combined efforts in this sense on the part of the actors of education contribute to ensuring personal and community well-being, but also to the balanced transmission of perennial experiences and values. The European documents and good practices in the given chapter analyze and concretize the given situation.*

Key words: *dialogue between generations, non-formal education, intergenerational solidarity, personal and community well-being.*

Introducere. La etapa actuală, educația nonformală și-a extins semnificația, multiplele sale valențe formative în contextul Republicii Moldova, dar și la nivel mondial. Întrucât volumul de informație se dublează o dată la cinci ani, iar dezvoltarea accelerată, schimbările frecvente în toate sectoarele vieții solicită noi

competențe, indivizii urmează să facă față provocărilor curente de natură multiaspectuală și conjugată. De asemenea, tradiționalul *conflict între generații* din psihologie capătă în domeniul socioumanistic re-orientare și extindere de conotații, prin instituirea reglementată de documente europene, a *dialogului dintre generații* și a *solidarității dintre generații*.

Precizări conceptuale. Vom trece în revistă unele delimitări conceptuale de manieră analitică privind conceptele - cheie ale studiului nostru: dialogul dintre generații și educația nonformală, pentru a deduce beneficiile interferenței acestora. Astfel, dialogul dintre generații presupune interacțiunea dintre oamenii de diferite vârste, pentru creșterea bunăstării lor personale și a comunității [4]. Altă sursă oferă un algoritm operațional, care elucidează esențele, și anume că „dialogurile intergeneraționale sunt organizate sub forma unor forumuri participative interactive, care reunesc generațiile mai în vârstă și cele mai tinere și au scopul de a crea cunoștințe și semnificații comune și o experiență colectivă. Scopul este de a obține o mai bună înțelegere reciprocă și, în cele din urmă, de a aborda provocările sau barierele cu care se confruntă copiii, tinerii, dar și adulții.”[1]. În aceeași ordine de idei, se insistă asupra faptului că „Dialogul ca filozofie de viață și de abordare a celorlalți” înseamnă o mai bună înțelegere, o mai bună ascultare a celorlalți, mai mult respect, conștientizarea stereotipurilor – în general, unele abilități și conduite care pot fi exersate împreună la ateliere /întâlniri / sesiuni de dialog. Acest lucru este la un nivel mai profund, cu mai multă explorare a minții, a obiceiurilor, a judecăților noastre. „Dialogul cotidian” include diferite activități organizate împreună nu numai în familiile noastre, ci și în comunități, precum lecții de limbă, dans, gătit ș.a. În acest context, S. Cristea afirmă: „Realizarea unor dialoguri educaționale între generații constituie o problemă complexă, contradictorie, existentă în orice societate.

Natura sa este pedagogică, psihologică și sociologică. Rezolvarea sa, în condiții favorabile pentru calitatea autentică a vieții, solicită cunoașterea profundă și operaționalizarea corectă a unor concepte fundamentale din pedagogie (teoria generală a educației, teoria generală a instruirii, teoria generală a curriculumului, teoria cercetării pedagogice), psihologie (a educației, a vârstelor și a dezvoltării), sociologie (a educației, a comunității, a familiei” [3, p.53].

Unele stipulări din documentele europene, care au pus bazele abordării de mai sus, le regăsim încă în 2005, în Cartea verde a Comisiei Europene privind

„Confruntarea cu schimbările demografice: o nouă solidaritate între generații” [2], ce a tratat provocările cu care se confruntă statele membre ale UE ca o consecință a modificărilor demografice. Creșterea longevității și menținerea ratelor scăzute ale natalității determină o schimbare a raportului dintre bătrâni și tineri și, ca urmare, proporția persoanelor în vârstă este în creștere. Această tendință este întărită de faptul că „baby boomerii” – marea cohortă generațională a celor născuți între sfârșitul războiului și aproximativ 1960 – ating acum vârsta de pensionare. Pe lângă o proporție mai mare de „lucrători în vârstă”, societatea europeană se confruntă cu o proporție în creștere de pensionari și cu un număr în creștere constantă de persoane foarte în vârstă, adică persoane cu vârsta de 80 de ani și peste. În același timp, numărul copiilor, al tinerilor și al adulților aflați în vârstă de angajare este în scădere. Așadar, rata de dependență demografică va crește de la 49% în 2005 la 66% în 2030 [2, p. 4]. Aceste schimbări ale echilibrului dintre populația activă și pensionari dau naștere la temeri că sarcina menținerii corecte a sistemelor actuale de securitate pentru bătrânețe poate cădea treptat pe umerii numărului în scădere a tinerilor și că aceste dezechilibre pot provoca tensiuni între generații. În contextul dat, apar noi provocări pentru sistemele educaționale formale și nonformale, care urmează a fi soluționate prin politici adecvate, prin promovarea și extinderea intensivă a bunelor practici la nivel național și internațional. Conform Cărții verzi a Consiliului Europei, impactul acestor tendințe poate fi atenuat numai dacă societățile europene fac schimbări, inclusiv în următoarele domenii [2, p. 8-11]: generația tânără trebuie să obțină o educație mai bună, iar tinerii trebuie să fie mai bine integrați pe piața muncii.

Trebuie să apară mai multe posibilități pentru cetățenii în vârstă, care nu mai sunt angajați, pentru a-și menține poziția în societate. Participarea activă a acestui grup demografic trebuie încurajată. Urmează a se manifesta mai multă solidaritate față de numărul tot mai mare de persoane în vârstă, care au nevoie de îngrijire și de sprijin. Or, îmbătrânirea treptată a populației noastre are consecințe de amploare asupra sistemelor de securitate socială din statele membre ale UE. De exemplu, „nevoia de furnizare publică de transferuri și servicii legate de vârstă va crește” [2, p. 4]. Drept urmare, cheltuielile publice pentru pensii, sănătate și pentru îngrijirea pe termen lung a persoanelor vârstnice vor crește semnificativ, de vreme ce tinerii se vor confrunta, în același timp, cu dificultăți din ce în ce mai mari de acces la educație de calitate și la un loc de muncă bine plătit. Aceste provocări reprezintă o

amenințare la adresa capacității tinerilor de a trăi o viață autonomă ca membri egali ai societății.

Aprofundarea argumentelor *pro dialog intergenerațional* se referă și la faptul de a ne asigura că schimbarea demografică nu este privită doar ca un conflict și o luptă pentru resurse între tineri și bătrâni. Eventualele provocări pot fi înțelese și ca oportunități: trebuie să existe mai mult dialog și mai multă solidaritate între generații. Obiectivul principal este să se îmbunătățească contactele dintre diferite generații și să se asigure că toate grupurile pot beneficia de aceste contacte. Acest lucru va ajuta la reducerea inhibițiilor și a prejudecăților dintre grupuri și va promova respectul și solidaritatea dintre generații. Potrivit Forumului European al Tineretului, solidaritatea intergenerațională poate fi realizată prin asigurarea că prosperitatea este distribuită în mod echitabil între generații, precum și prin asigurarea unor posibilități adecvate de trai pentru oameni de toate vârstele. Cu toate acestea, dezbateră privind sustenabilitatea sistemelor europene de pensii, pe care aceasta o va declanșa în mod inevitabil, ar trebui să fie însoțită și de schimburi între generații. Astfel, tinerii pot învăța din experiența persoanelor în vârstă, seniorii își pot transmite experiența și își pot împărtăși cunoștințele tinerei generații, în timp ce generația mai în vârstă poate profita de cunoștințele și abilitățile tinerilor, precum și de energia și dinamica lor. [6, p. 3] Printre beneficiile vizibile, cu impact sporit, se remarcă și îmbunătățirea accesului copiilor, al tinerilor la informații și servicii educaționale și sociale; depășirea provocărilor culturale, sociale, religioase și a altor bariere în calea accesului tinerilor la informații și servicii; sensibilizarea părinților debutanți și a adulților, ca „paznici” ai unor informații și experiențe, despre problemele relevante; înțelegerea reciprocă dintre diferite generații sau grupuri din comunitate, societate. Oricum, participarea/implicarea copiilor, a tinerilor și a adulților rămâne un drept fundamental, iar învățarea și educația pe parcursul întregii vieți vin cu soluții viabile în acest sens.

Bune practici. Managementul operațional al dialogului intergenerațional include, conform unor surse, mai mulți pași, și anume:

Pasul 1. Identificarea problemelor, inclusiv a celor educaționale, care trebuie abordate. Barierele pot fi identificate de către un lider de tineret, un *influencer*, un alt tânăr, un voluntar/lucrător comunitar, de alți furnizori de servicii sociale, educaționale, în comunitățile rurale, unde există băștinași, lideri, care pot

facilita dialogul intergenerațional. Toți acești actori pot identifica multiple probleme, ce împiedică accesul tinerilor la informații și servicii. În calitate de agenți de schimbare a comunității și de *influenceri*, ei organizează și facilitează în mod sistematic dialogurile intergeneraționale. Înainte de a organiza evenimentul, ar trebui ca dialogul propriu-zis să se dezvolte prin diverse activități nonformale, prin înțelegerea profundă a problemelor și a culturii locale.

Pasul 2. Atelierele de dialog. Reprezentanții diferitelor generații se întâlnesc, se așează în cerc și acceptă niște reguli, cum ar fi: colaborarea, ascultarea empatică, respectarea reciprocă a opiniilor. Putem iniția doar o discuție de genul: Ce este dialogul intergenerațional? Ce îl susține? Ce probleme trebuie luate în calcul? Se pot organiza „mese rotunde” sau ateliere despre comunicare, stereotipuri, prejudecăți etc. E bine a recurge și la exersarea unor abilități, precum ascultarea profundă, efectuând câteva exerciții, ce generează învățarea împreună, dar și alte acțiuni, inclusiv distracții. Tinerii îi pot învăța pe ceilalți noi tehnologii, seniorii îi pot susține prin cunoștințe din istoria locului în care trăiesc, împărțind unele idei, valori și experiențe de viață etc. Voluntariatul aduce oamenii împreună și el este mai mult decât binevenit în contextele date, cu toate atu-urile lui recunoscute, or, a ajuta pe ceilalți „nu ține de vârstă”.

Pasul 3. Diseminare și follow-up. Dialogul dintre generații și participarea tinerilor reprezintă instrumentul cel mai eficient, pentru a stabili un diagnostic comun și a găsi soluții la problemele comunităților. Această abordare trebuie să fie un ghid ce facilitează crearea și promovarea unor politici pentru public, deoarece poate transforma educația, cultura. Este recomandabil a disemina metodologii care să recunoască diferențele dintre limbajul persoanelor în vârstă și cel al tinerilor. Familiile trebuie să fie în atenția politicilor publice, să fie întărite prin instrumente care le permit să creeze un adevărat sentiment de solidaritate și de viață comună. Inițierea proiectelor, pentru a crea verigi realiste între copii, tineri, bătrâni și societate, este o recomandare adecvată, devenită deja comună și actuală. Rolul tinerilor și al organizațiilor de tineret în procesele sociale ar trebui evidențiat și recunoscut pentru membrii comunității, dar și pentru autoritățile locale, pentru a evita excluderea acestor inițiative și proiecte ale procesului actual de dezvoltare a fiecărei comunități. Școlile, centrele educaționale comunitare oferă scenarii bune, în care dialogul dintre generații poate fi dezvoltat, și deci acestea nu pot fi excluse din integrare și private de dialogul dintre generații.

Pentru contextualizarea bunelor practici de dialog și solidaritate între generații, insistăm asupra caracteristicilor-cheie ale educației nonformale (ENF) [5], care este un proces de învățare planificat, cu obiective educaționale, însă selectarea activităților de ENF se întemeiază pe nevoile celor ce sunt implicați și sunt deschiși spre contribuția acestora la procesul de învățare, de asemenea, încurajează crearea de legături cu viața reală. ENF se bazează pe participarea voluntară a subiecților, fiind incluzivă și accesibilă. Cu alte cuvinte, fiecare copil, tânăr, adult poate participa, iar organizatorii caută în mod activ modalități de a include persoane care se pot confrunta cu excluderea sau cu marginalizarea. Metodologiile ENF sunt variate, participative și centrate pe subiect, conțin o combinație de învățare individuală, de grup și-i încurajează pe oameni să învețe unii de la alții. ENF oferă condiții de formare a abilităților de viață și de pregătire pentru cetățenia activă, având caracter holist, ceea ce înseamnă implicarea emoțiilor, a minții și a trupului, dar și a tuturor generațiilor. Activitățile ENF pot fi conduse de educatori/instrucitori profesioniști și/sau voluntari. Printre bunele practici de dialog intergenerațional, în contextul educației nonformale, menționăm proiectele sprijinite de DVV-International în Moldova, prin mai multe proiecte, într-o perioadă de mai bine de 10 ani (<https://www.dvv-international.org.ua/moldova/projects/>); Biblioteca municipală „B.P. Hașdeu” – <https://www.slideshare.net/BMHasdeu/butucel>; activitățile de la Eco Village-Moldova (<https://ecovillage.md/>), unele cluburi, asociațiile persoanelor de vârstă a treia; casele de cultură cu ansambluri, colective artistice mixte (<https://www.facebook.com/groups/200046807545346/>).

Provocările, care vor deveni ulterior și **perspective** ale dialogului intergenerațional, în contextul educației nonformale din Republica Moldova, ar fi următoarele: comunitățile rurale și cele urbane, per ansamblu, continuă a fi puțin implicate, inclusiv populația adultă și cea de vârstă a III-a. Există puține servicii de ENF pentru populația adultă, dar și mixte, cu implicarea reprezentanților din diverse generații. Proiectele extrabugetare, menite să creeze bune practici, au existat, sunt și în prezent (sperăm să fie tot mai numeroase, inclusiv din fondurile de preaderare europeană). Fiind încă puțin diseminate, nu se asigură suficient durabilitatea și extinderea impactului rezultatelor obținute. Rezultatele cercetărilor educaționale, exportul adaptat de bune practici din țară și de peste hotare continuă a fi puțin resimțit de realitățile noastre de la diferite niveluri.

Referințe bibliografice și webografice:

1. Bune practici. Pe: <https://tciurbanhealth.org/courses/philippines-toolkit-community-support/lessons/intergenerational-dialogue> (accesat 20.11.2022).
2. Cartea verde a Comisiei Europene privind „Confruntarea cu schimbările demografice: o nouă solidaritate între generații”. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/green-paper-confronting-demographic-change-a-new-solidarity-between-the-generations.html> (accesat 22.11.2022).
3. Cristea S. Dialoguri educaționale între generații. În: Didactica Pro..., nr. 4 (134), 2022, p. 53-56, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/53-56_59.pdf
4. Dialogul dintre generații. Pe: <https://www.igi-global.com/dictionary/intergenerational-dialogue/15273> (accesat 25.11.2022).
5. Educație nonformală: Pe: <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation/non-formal-education> (accesat 12.11.2022).
6. Investiții în Europa tinerilor, 2020 <https://www.youthforum.org/files/0048-1820-0Policy20Paper20on20the20post2020>, (accesat 11.11.2022).

TRANSDISCIPLINARITATEA ÎN PROCESUL DE FORMARE A COMPETENȚELOR ELEVULUI MUZICIAN ÎN ȘCOALA DE MUZICĂ/ARTE

Margarita TETELEA,

Maestru în Artă, doctor în pedagogie,
conferențiar universitar, grad didactic superior,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
E-mail: mtetelea@yahoo.com

***Rezumat:** În articol este abordată problema formării personalității elevului muzician prin strategii didactice transdisciplinare, prin studiul disciplinei practice-interpretative, a instrumentului muzical și al disciplinelor muzical-teoretice de profil - solfegiu / teoria muzicii și literatura muzicală.*

***Cuvinte-cheie:** elev muzician, competențe, transtisciplinaritate*

TRANSDISCIPLINARYNESS IN THE PROCESS OF THE COMPETENCE FORMATION OF STUDENT MUSICIANS IN THE MUSIC/ARTS SCHOOL

***Summary:** The article addresses the problem of forming the personality of the student musician through transdisciplinary didactic strategies, through the study of the practical-interpretive discipline, the musical instrument and the relevant musical-theoretical disciplines - solfège / music theory and musical literature.*

***Key words:** student musician, skills, transdisciplinarity*

Reforma curriculară din ultimii ani în sfera educației extracurriculare aduce pentru lumea contemporană o serie de provocări, față de care domeniul învățământului artistic (școlile de muzică/arte) nu poate rămâne indiferent. Conform Codului Educației al Republicii Moldova, educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori, ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică.

La rândul lor, finalitățile proiectate în sistemul extrașcolar (nonformal) constituie o concretizare a finalităților din sistemul învățământului școlar, adică formal. Ele descriu specificul învățământului artistic extrașcolar, din perspectiva politicilor educaționale, caracterul complex și integrat al unor probleme, cum ar fi:

1. Practicarea / aplicarea capacităților și a abilităților artistice sub diverse forme și activități, manifestând potențial uman creativ, sensibilitate, implicare și inițiativă.

2. Transferarea achizițiilor/talentelor artistice, dobândite la activitățile artistice extrașcolare, la realizarea vocațională individuală, consemnând traseul de dezvoltare a persoanelor, prin învățare și prin muncă, în funcție de specificul cerințelor și al așteptărilor socioeconomice ale domeniului artistic și ale mediului de viață.

3. Explorarea tendințelor de autocunoaștere, autoinformare, autoformare, autopromovare și de autodeterminare personală în domeniul artistic practicat, asigurând prin propriile posibilități și capacități un marketing vocațional de calitate.

4. Aprecierea și gestionarea fondurilor/produselor din domeniul artistic, dând dovadă de abilități ale unui creator/consumator fidel și elevat, capabil să contribuie, astfel, la sporirea prestigiului profesiilor artistice/culturale, la promovarea și valorificarea întregului patrimoniu artistic la nivel local, național și universal.

5. Valorificarea domeniului artistic în spațiul social, cultural, artistic și informațional, manifestând compatibilitate cu profilul ales și asigurând automodelarea conștientă a personalității.

Această categorie de competențe transdisciplinare se desprinde din sistemul de competențe pe domenii ale educației/învățământului artistic extrașcolar (nonformal) și reflectă/ integrează cunoștințele, capacitățile și atitudinile elevilor, specifice profilului artistic.

Obiectivul fundamental al oricărui sistem educațional este formarea personalității elevului, în primul rând, printr-o cultură spirituală la nivel înalt. În învățământul artistic extrașcolar, acest obiectiv fundamental se completează cu cultura artistic-interpretativă, ca parte indisolubilă a culturii spirituale a elevului.

Pentru a delimita componentele culturii muzical-interpretative ale elevului muzician, apelăm la structura propusă de Ion Gagim, după cum urmează:

- interesul și dragostea pentru arta muzicală;
- deprinderile de percepție muzicală, de ascultare și auzire, de simțire și trăire a muzicii;
- deprinderile muzicale practice, de interpretare instrumentală, vocală și corală a muzicii; - volumul anumit de cunoștințe;
- creativitatea muzicală;

- gustul muzical și despre muzică;
- reflecția despre muzică, aprecierea muzicii din punct de vedere valoric.

Pentru parcurgerea cu succes a curriculumului modular, elevul trebuie să stăpânească competențele transdisciplinare, formate și dezvoltate la următoarele discipline de profil: *instrument muzical, solfegiu și teoria muzicii, literatura muzicii*.

Astfel, Curriculumul DOMENIUL ARTE, PROFILUL MUZICĂ se structurează pe discipline de profil din școala de muzică/arte (instrument muzical, solfegiu și teoria muzicii, literatura muzicii), care, la rândul lor, determină și tipologia orelor/lecțiilor și a formelor de organizare a procesului educational-artistic extrașcolar. Totodată, el include experiențe planificate în mod riguros pentru formarea și dezvoltarea competențelor transdisciplinare ale elevilor la disciplinele vizate, în vederea atingerii finalităților învățării la cele mai înalte standarde de performanță, ținându-se cont de posibilitățile individuale ale celor educați. Centrarea curriculumului pe elev, prin luarea în considerare a aptitudinilor artistice, a particularităților și a nevoilor, precum și a ritmului propriu de creativitate și dezvoltare a acestuia, are loc în abordarea transdisciplinară.

În acest context, competența transdisciplinară din domeniul muzical - artistic extrașcolar/nonformal poate fi definită astfel: Un sistem integrat de cunoștințe, abilități și valori dobândite, formate și dezvoltate prin învățare, creație, interpretare, a căror mobilizare permite identificarea și rezolvarea diverselor probleme în variate contexte și situații de viață. Așadar, din definiția competenței ca „integrare a cunoștințelor, a competențelor, a atitudinilor...”, putem deduce structura triadică a competenței în integritatea sa: cunoștințe, capacități/ abilități, atitudini/ valori/ competențe. Luând în considerare modul de manifestare a competenței ca finalitate, ea poate include următoarele componente:

- acțiune/ activitate reprezentată printr-un verb;
- indicator al timpului de finalitate (cunoaștere, aplicare, integrare/transfer);
- aspectul condițional al finalității (domeniul, disciplina, subiectul);
- indicator general privind nivelul de realizare a acțiunii sau a produsului în contextul dat de învățare.

Așadar, competența poate fi privită în trei ipostaze: instrument al calității și al performanței, obiectiv al curriculumului și rezultat al învățării.

Având în vedere cele expuse, putem constata că un aspect important, semnificativ în formarea personalității elevului muzician o va constitui abordarea transdisciplinară, asigurată prin studiul disciplinei practice-interpretative (instrument muzical) și al disciplinelor muzical-teoretice de profil (**solfegiu / teoria muzicii și literatura muzicală**).

Oricare dintre disciplinele nominalizate are un set coerent de competențe specifice, care sugerează ceea ce ar trebui să atingă elevii la finele unei etape a parcursului școlar. Prin natura și dozarea competențelor, treptele de învățământ conferă acestor etape o serie de competențe dominante, ce se reflectă în curricula pe discipline. Competențele transdisciplinare derivă din competențele-cheie/transversale și asigură corelarea formării competențelor specifice ale elevilor la nivelul disciplinelor din Planul de învățământ al școlilor de muzică/arte, studiate la treapta respectivă de învățământ. Astfel, competențele transdisciplinare trebuie elaborate pe trepte de învățământ, cum ar fi:

- Competențe transdisciplinare pentru clasele mici de învățământ, clasele 1-3; (ciclul de 7 ani); clasele 1-2 (ciclul de 5 ani);
- Competențe transdisciplinare pentru treapta de învățământ, clasele 4-7 (ciclul de 7 ani); clasele 3-5 (ciclul de 5 ani).

Evident că orice disciplină nu trebuie să se reducă la ceea ce este specific acesteia (de exemplu, aspectul interpretativ al disciplinei sau aspectul teoretic al disciplinelor respective), ci e necesar să se țină seama și de ceea ce au acestea în comun (arta muzicală; procesul muzical-artistic), elemente transferabile (limbajul muzical, forma muzicală), elemente care asigură caracterul general al percepției și al interpretării muzicale. Prin urmare, printr-o astfel de instruire/educație, în care curriculumul depășește barierele unei singure discipline, se vor forma competențele specifice și cele transferabile, necesare dezvoltării personalității elevului (competența de a învăța să învețe, competențe artistice, comunicative). Pe baza unei astfel de educații deschise și flexibile, se poate realiza specializarea profundă, prin formarea unor competențe generale, durabile. Abordarea integrată, specifică transdisciplinarității, este centrată pe lumea reală, pe arta muzicală, ca reflecție a acestei lumi, pe aspectele relevante ale vieții cotidiene, prezentate așa cum afectează și influențează arta muzicală viața noastră.

Ce va ști să facă elevul în urma învățării transdisciplinare? Desigur, el va putea să interpreteze, să analizeze, să formuleze, să exprime opinii personale, să

utilizeze informația, în scopul rezolvării unei probleme date; să identifice și să soluționeze diverse probleme. Conținuturile organizate transdisciplinar se vor axa în procesul educațional nu pe disciplină și pe formarea doar a culturii muzicale, ci și pe demersurile spirituale, afective și psihomotorii ale elevului. Organizarea conținuturilor în manieră transdisciplinară se bazează în procesul de predare - învățare- evaluare artistic-interpretativă pe conduitele creative ale elevului, din perspectiva unei integrări efective, realizate de-a lungul tuturor etapelor procesului educațional (proiectare, desfășurare, evaluare). Metodele active de predare în abordarea transdisciplinară transformă elevul din obiect în subiect al învățării, îl fac pe elev coparticipant la propria educație și îi asigură posibilitatea de a se manifesta ca individ și ca membru în echipă.

Referințe bibliografice:

1. Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova, Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.], coord. generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu, coord. științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău: 2020, 99 p.
2. Codul educației, Disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro
3. Curriculum modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte, Domeniul ARTE, Profil Artă Muzicală, MEC, Chișinău, 2021. Disponibil pe: https://mecc.gov.md/sites/default/files/3_curriculum_eie_arta_muzicala.pdf

FACTORII PERTURBATORI ÎN EVALUARE VERSUS CĂI DE ESTOMPARE

Victoria STRATAN,

doctor în științe ale educației, lector universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

din Chișinău, Republica Moldova,

E-mail: stratan.victoria@gmail.com

Rezumat. *Disfuncțiile în evaluare sunt facilitate de diverși factori, care intervin atât în conduita cadrului didactic, cât și în cea a educabilului. Articolul oglindește principalele cauze și factori perturbatori în evaluare. Sunt schematizate cele mai frecvente distorsiuni ce țin de personalitatea evaluatorului, se conturează curentele de opinie privind explicarea și justificarea disfuncțiilor evaluative. Pentru evitarea și combaterea unor astfel de situații, sunt propuse variate soluții, care reduc divergențele și estompează efectul distorsiunilor în cadrul procesului de evaluare.*

Cuvinte-cheie: *evaluare, factori perturbatori, distorsiuni evaluative, personalitatea evaluatorului.*

DISTURBING FACTORS IN ASSESSMENT VERSUS WAYS OF REDUCTION

Summary. *Dysfunctions in evaluation are facilitated by various factors, which intervene both in the conduct of the teaching staff and in that of the learner. The article reflects the main causes and disruptive factors in the evaluation. The most frequent distortions related to the evaluator's personality are schematized, currents of opinion regarding the explanation and justification of evaluative dysfunctions are outlined. In order to avoid and combat such situations, various solutions are proposed, which reduce divergences and blur the effect of distortions in the evaluation process.*

Key words: *evaluation, disturbing factors, evaluative distortions, personality of the evaluator.*

Educația formală, nonformală, informală stă sub semnul valorii și valorizării. Esențialmente, întreaga existență umană este însoțită de multiple evaluări. Omul ființează sub semnul măsurii și al comparației cu anumite repere. În cadrul educației nonformale, similar educației formale, evaluarea este o componentă esențială a procesului didactic, având ca scop cunoașterea efectelor activității

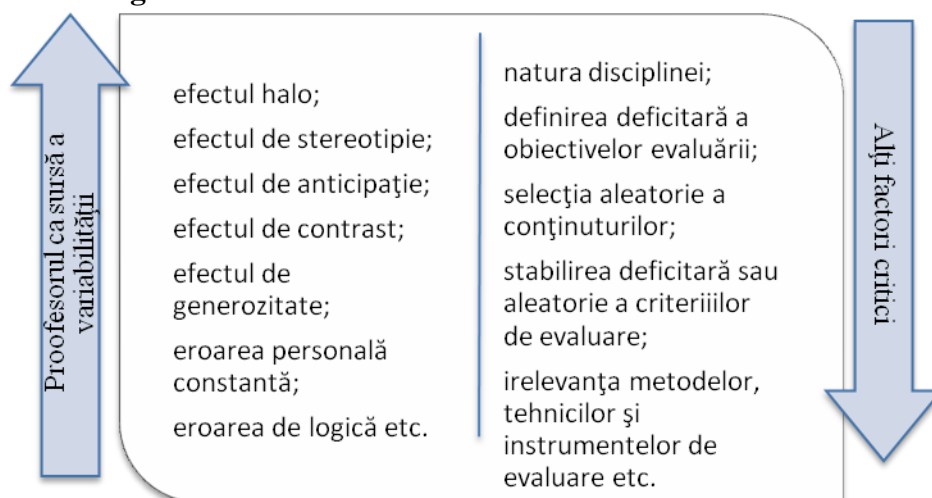
desfășurate, pe baza colectării, organizării și interpretării rezultatelor obținute prin intermediul instrumentelor de evaluare, determinarea nivelului competențelor formate educabililor.

De-a lungul timpului, în literatura de specialitate, s-au conturat două curente de opinie în explicarea și justificarea disfuncțiilor evaluative:

- disfuncțiile sunt inevitabile, fiind consecința firească a ingerinței unor factori imprevizibili;
- disfuncțiile în evaluare sunt parțial întâmplătoare, ele pot fi cel puțin diminuate dacă nu chiar eliminate definitiv [2, 4].

Numim erori de evaluare acea categorie de erori generate de situația când între strategiile evaluative, instrumentele de evaluare și rezultatele evaluării se intercalează filtrul subiectiv al evaluatorului. Prin urmare, sunt erori ce nu își au originea în instrumentul, criteriile sau conținutul evaluării. O contribuție a instrumentului de evaluare constă în aceea că, în funcție de calitatea lui, poate să faciliteze sau să limiteze interpretarea subiectivă a indicatorilor de evaluare. Erorile respective persistă chiar și atunci când criteriile de evaluare sunt riguros definite, iar conținutul în funcție de care se face evaluarea este bine selectat.

Remarcăm că cele mai frecvente distorsiuni țin de personalitatea evaluatorului, dar sunt generate și de alți factori de natură obiectivă sau subiectivă, reflectate în **Figura 1**.

Figura 1. Distorsiuni în evaluare

Precizăm că practica educațională scoate în evidență numeroase disfuncții și dificultăți în realizarea unui proces de evaluare valid și fidel, atât la nivelul educației formale, cât și educației nonformale. Fie că se prezintă ca și cauză sau ca efect, fie că sunt denumite erori, vicii, variabile sau sindromuri, aceste disfuncții impun identificarea mijloacelor menite să contribuie la asigurarea obiectivității evaluării [1, 5].

În cazul evaluării rezultatelor învățării, erorile subiective de evaluare se manifestă practic prin distorsionarea relației dintre nivelul real al performanțelor educabililor și nivelul calificativului, notei sau punctajelor acordate de evaluator. Se ajunge ca notele sau calificativele acordate să nu mai reflecte fidel nivelul și dinamica performanțelor subiecților. Uneori performanțele educabililor cresc sau descresc, dar evaluările rămân constante, alteori evaluările se modifică fără nici o legătură cu evoluția reală a performanțelor.

Deoarece evaluarea rezultatelor învățării presupune, explicit sau implicit, efectuarea de comparații între performanțele unui subiect și ale celorlalți, între performanțele aceluiași subiect la evaluări diferite, precum și între performanțele subiecților și standardele (baremele) de evaluare, erorile subiective de apreciere acționează cel mai frecvent în zona estimărilor, ele viciază comparațiile prin aceea că o estimare deja făcută influențează celelalte estimări, prin contagiune, prin contrast, prin inerție, prin proximitate etc.

În esență, erorile subiective de evaluare își au originea în însăși complexitatea actului de evaluare, ele fiind oarecum normale, dacă nu depășesc, desigur, anumite limite. De aceea, studierea și controlul erorilor subiective de apreciere trebuie să reprezinte o permanență a evaluării. În plus, erorile subiective de apreciere își au originea în implicarea subiectivă (atitudinală, motivațională) a evaluatorului și a celui evaluat în actul respectiv, implicare ce ține de caracterul interpersonal al interacțiunii cu scop evaluativ. Chiar și atunci când evaluatorul nu cunoaște subiectul, ci are în față o lucrare scrisă, nu subiectul concret, chiar și în aceste împrejurări se păstrează o relație de statut și rol care tinde să se manifeste într-un mod similar cu relația obișnuită, directă, în care „personajele” se cunosc.

Disfuncțiile în evaluare sunt facilitate de diverși factori, care intervin atât în conduita cadrului didactic, mai ales, cât și în cea a educabilului. Indiferent de obiectul manifestării lor, factorii disfuncțiilor evaluative pot fi de două tipuri: intrapersonali (dispoziția de moment) și interpersonalii (ecuația personală,

atitudinea față de propria disciplină, percepția asupra educabililor etc.). Disfuncțiile evaluative sunt numeroase și se prezintă într-o formă extrem de diversificată, prezentăm în continuare doar câteva din problematica nominalizată:

1. Efectul „Pygmalion” sau „Oedipian”

Poetul roman Ovidiu prezintă în cartea sa „Metamorfoze” povestea unui sculptor grec, Pygmalion, care s-a îndrăgostit de propria sculptură – o femeie din fildeș. El s-a rugat mult zeiței Venus, zeița frumuseții și a dragostei, care, într-un târziu, i-a dat viață sculpturii.

Efectul Pygmalion constă în aprecierea rezultatelor obținute de un educabil sub influența părerii pe care evaluatorul și-a format-o despre capacitățile acestuia și care a devenit relativ fixă. Acest efect docimologic presupune aprecierea rezultatelor educabilului în funcție de părerea pe care cadrul didactic o are față de capacitățile respectivului elev. Astfel, ideile și opiniile evaluatorului facilitează și determină, în mare măsură, apariția fenomenului prezis. Psihologii susțin că efectul Pygmalion poate avea consecințe în dezvoltarea emoțională a elevului din cauza presiunii și a stresului la care este supus acesta.

Una dintre cele mai bune soluții care poate duce la anihilarea efectelor adverse ale acestei disfuncții docimologice este convingerea că educabilii sunt capabili de reușită [1, 2, 4].

2. Efectul „halo,, și „stereotipiile”

Efectul halo și stereotipiile sunt două moduri de manifestare curentă a erorilor subiective de apreciere. Efectul halo constă în tendința evaluatorilor de a aprecia o anumită caracteristică sau o anumită persoană în funcție de evaluările realizate anterior, fie că acestea aparțin aceluiași evaluator fie că aparțin unor evaluatori diferiți. Efectul halo conduce practic la o evaluare globală, nediferențiată, cu o slabă dispersie a notelor/calificativelor obținute de același subiect.

În practica educativă, efectul halo apare, adesea, prin efectul de impresie generală asupra elevului (asupra produsului evaluat), formată în funcție de evaluările anterioare primite de același elev la aceeași disciplină sau/ și la celelalte discipline. Această impresie se constituie într-un clișeu de apreciere – al profesorului sau împrumutat de la alți profesori – care poate fi favorabil sau

nefavorabil pentru elev și care maschează diferențele dintre prestațiile elevului în cadrul unor evaluări diferite. Cu alte cuvinte, un elev cunoscut ca „slab” este cotate cu note/calificative inferioare chiar și în situația când prestația lui este substanțial mai bună (comparativ cu elevii buni sau foarte buni), iar un elev cunoscut „foarte bun” este cotate cu note/calificative superioare chiar dacă o anumită prestație a sa este slabă.

Consemnăm că efectul halo se manifestă prin tendința evaluărilor de a rămâne constante, chiar dacă nivelul performanțelor evaluate înregistrează variații. Acest efect este cu atât mai puternic, cu cât diferența dintre nivelul unei anumite prestații a elevului (cea care se evaluează) și nivelul impresiei generale este mai mare. Astfel, un elev care, prin prestațiile sale anterioare, a creat o impresie generală de nota cinci/ de calificativul suficient va primi cu greu o notă/calificativ mai mare, chiar și atunci când răspunsurile sale sunt bune sau foarte bune. Similar, un elev cu o impresie generală de nota zece/de calificativul foarte bine, va primi cu greu o notă mai mică/ un calificativ inferior, chiar dacă un anumit răspuns se situează la nivel de cinci sau șase. Un mod de manifestare a efectului halo, întâlnit frecvent la profesorii mai puțin siguri pe ei sau la profesorii tineri este de „a arunca o privire” prin catalogul școlar sau alte documente, unde sunt înregistrate performanțele elevilor, înainte de a acorda nota/calificativul, pentru a vedea „cum stă în general” elevul la celelalte discipline de învățământ.

O altă manifestare frecvent întâlnită a efectului halo este globalizarea evaluării pe ansamblul criteriilor de evaluare, tendința de a acorda același calificativ sau calificative foarte apropiate pentru toate caracteristicile evaluate, chiar dacă prestația elevului nu este egală în raport cu fiecare din criteriile de evaluare. Astfel, dacă un elev este considerat superior din punctul de vedere al anumitor caracteristici, de exemplu la produsul 17, poezia recitată, clasa a IV-a, criteriul „recită toate versurile” apare tendința de a-l evalua în mod similar și pentru alte criterii, de pildă „folosește mimica și gesturile” [3]. În această situație Efectul halo apare ca un transfer nejustificat al evaluărilor pozitive sau negative privind anumite caracteristici în evaluarea pozitivă sau negativă a altor caracteristici. Sunt implicate aici nu doar distorsiuni de ordin cognitiv sau imperfecțiuni ale tehnicilor de evaluare, dar și mentalități, atitudini ale profesorilor, uneori și ale elevilor, cu referire la valoarea, semnificația și importanța criteriilor evaluate. Astfel, pentru unele cadre didactice, cunoașterea integrală a poeziei (recită toate versurile) este

cotată ca esențială și extrapolată în evaluarea celorlalte criterii, aspecte ale performanțelor elevului [2, 5].

Aprecierea unui elev la o anumită disciplină se face potrivit situației acestuia la alte discipline. De obicei, aceste discipline sunt cele cu un statut social mai ridicat cum ar fi cazul matematicii sau a limbii și literaturii române. Acum are loc generalizarea unor caracteristici secvențiale ale elevului pe baza efectului psihologic de „iradiere a impresiei parțiale”.

Cei mai expuși acestui efect sunt fie elevii buni, cărora li se trec cu vederea unele abateri considerate a fi nerelevante pentru conduita lor generală, fie cei mai puțini silitori, cărora nu li se recunosc unele progrese deoarece se pornește de la premisa că nu pot realiza un progres semnificativ, fiind slabi la învățătură [2].

De asemenea, putem identifica, ca activismul în cadrul lecțiilor să fie foarte bine apreciat și extins în evaluarea altor caracteristici. G. De Landsheere subliniază experiențele privind importanța scrisului (lizibilitate, aspect estetic) în „contaminarea” aprecierii lucrărilor scrise, evidențiiind că „și la testele obiective, care necesită indicații manuscrise din partea educabilului și pentru a căror corectare se folosesc grile standardizate, calitatea slabă a scrisului face să scadă scorul” [apud 2, p.34].

În ceea ce privește stereotipiile, evidențiem că sunt forme de manifestare a efectului halo care constau în instalarea unei fixități a opiniei formate despre un anumit elev. Unii autori tratează stereotipia ca pe un factor distinct de efectul halo, considerând că acesta din urmă se deosebește prin caracterul său pronunțat afectiv. În această ordine de idei, G. De Landsheere indică, că „stereotipia rezultă dintr-o contaminare a rezultatelor. O primă lucrare mediocră duce la ipoteza că și a doua va fi la fel de mediocră; dacă aceasta se confirmă, tendința de a acorda o notă mediocră și celei de-a treia lucrări crește mai mult și așa mai departe” [apud 2, p. 33]. Chiar dacă stereotipia poate avea cauze diferite de ale efectului halo, de exemplu „conservatorismul cognitiv”, consecințele ei în planul evaluării sunt similare cu ale efectului halo. Aceste consecințe constau în globalizarea evaluărilor și atenuarea variației dintre calificativele/notele acordate la evaluări diferite.

Subliniem că efectul halo și stereotipia pot să acționeze nu numai asupra evaluărilor diferite privind același elev, dar și asupra evaluărilor efectuate în clase diferite de elevi, în funcție de climatul general sau de impresia generală pe care fiecare clasă le-a generat în timp. Astfel, toți elevii unei clase cotate ca bună,

disciplinată, receptivă, harnică etc. tind să fie apreciați mai bine decât elevii altei clase, care are o imagine nefavorabilă și viciversa.

Identificarea acțiunii efectului halo și stereotipiilor se poate face, cel mai simplu, pe cale statistică, prin analiza datelor și reprezentarea grafică a distribuției notelor acordate aceluiași elev. Modalitățile de control al erorilor generate de efectul halo și de stereotipii se întemeiază pe analiza cauzelor și a contextului în care apar aceste fenomene. Nu se pot stabili rețete valabile în orice situație. Se poate porni, totuși, de la câteva particularități ale apariției și acțiunii efectului halo și stereotipiei, care pot sugera și principalele modalități de control.

Astfel, efectul halo, ca și stereotipia, sunt fenomene de factură cognitivă, ele acționează la nivelul receptării și prelucrării informației, printr-un proces spontan de selecție dintre datele actuale a celor care convin unui model sau unei imagini preexistente despre elev. Efectul halo și stereotipia apar din momentul în care imaginea formată despre elev nu mai este o reflectare a evoluției elevului, ci este proiectată asupra acestuia, substituindu-se evoluției reale a elevului. Prin urmare, controlul erorilor trebuie să se afle sub un dublu control: un control intern sau autocontrol, ceea ce înseamnă că profesorul trebuie să aducă în planul analizei conștiente imaginea creată despre fiecare dintre elevii săi, și un control extern, prin verificarea metodelor și tehnicilor de evaluare folosite și, în general, prin verificarea calității informațiilor pe baza cărora se face evaluarea.

Sub alt aspect, efectul halo și stereotipia sunt fenomene care apar în condițiile unor evaluări repetate, în cadrul cărora rezultatele evaluărilor anterioare își pun amprenta pe evaluările actuale, iar acestea din urmă prescriu un anumit câmp, o anumită prefigurare pentru evaluările viitoare. Rezultă că erorile țin de succesiunea evaluărilor și de modalitățile prin care se efectuează fiecare din evaluările succesive (metodele, tehnicile, conținuturile, criteriile vizate). Din această perspectivă, efectul halo și stereotipia afectează nu numai rezultatele evaluării (în sensul unor erori de măsurare), ci și însuși procesul evaluării.

Efectul halo și stereotipia sunt fenomene ce apar în contextul concret al relației cadru didactic-elevi și al relațiilor dintre cadrele didactice ce alcătuiesc un colectiv. Un proces educațional dinamic, participativ, centrat pe educabili este calea cea mai sigură de control al erorilor de evaluare. Pe planul relațiilor dintre profesori, controlul erorilor presupune inter-comunicarea, analiza în echipă și interevaluarea.

Pentru diminuarea consecințelor acestui efect putem asigura anonimatul lucrărilor, dar și efortul volitiv permanent al cadrului didactic [1, 2, 5].

3. Efectul de „contrast” și „eroarea proximității”

Atât efectul de contrast, cât și eroarea proximității reprezintă fenomene ce pot să distorsioneze evaluarea datorită interacțiunii între evaluările efectuate simultan sau succesiv de către același evaluator. Comparativ cu efectul halo și stereotipie, care acționează în sensul unei anumite fixități, a unei constanțe a evaluării indiferentă la schimbările în plan real ale subiectului evaluării, efectul de contrast și de proximitate acționează în sensul că rezultatele evaluării se modifică, fără ca această modificare să traducă o schimbare în plan real a subiectului evaluării. Altfel spus, aceeași performanță, aceeași lucrare (test, probă) și, în general, prestații de același nivel sunt cotate în mod diferit în funcție de poziția sau locul ocupat în succesiunea sau în configurația evaluărilor efectuate pe un grup de elevi sau pe un lot de lucrări.

Efectul de contrast se manifestă prin mărirea micșorarea calificativului sau notei acordat unui elev (sau unei lucrări), în funcție de calitatea mai bună sau mai slabă a prestației (lucrărilor) celorlalți elevi. Astfel, aceeași lucrare sau aceeași performanță să primească note (calificative) diferite și anume note mai mari dacă succed unor lucrări sau prestații mai slabe, sau note mai mici dacă succed sau se produc în contextul unor lucrări sau prestații de nivel înalt. Contrastul poate fi simultan, în cazul verificărilor de tip oral, când mai mulți elevi sunt verificați în același timp, sau succesiv, în cazul lucrărilor scrise, când calitatea lucrărilor corectate anterior (și notele/calificativele acordate acestora) influențează impresia asupra lucrării corectate în prezent și, desigur, nota/calificativul acordată acesteia.

Sesizăm că eroarea de contrast nu ține de latura atitudinală, motivațională a evaluării și nici de imagini globale pre-existente care să vizeze un anumit elev sau o anumită caracteristică evaluată. Ea este o eroare de contrast, care ține de faptul că evaluatorul nu poate, spontan sau conștient, să facă abstracție de contextul sau de nivelul general al evaluărilor atunci când evaluarea se referă la un anumit elev sau o anumită lucrare. Efectul de contrast, cel mai frecvent, se manifestă la corectarea în serie a lucrărilor scrise din cadrul examenelor și concursurilor, situație în care, de pildă, o lucrare de nivel mediu poate fi apreciată ca slabă dacă este evaluată

după o lucrare foarte bună, sau ca bună dacă este evaluată după o lucrare foarte slabă.

Eroarea proximității este cauzată de construcția sistemului (instrumentului) de evaluare și, în principal, de ordinea în care problemele, întrebările, itemii sunt plasați sau ordonați în instrumentul sau tehnica de evaluare utilizate. Rezultă că, în timp ce pentru efectul de contrast cauza se află în succesiunea unor evaluări diferite, în cazul erorilor de proximitate cauza trebuie căutată în interacțiunile dintre itemii aceleiași probe, adică ai aceleiași evaluări.

Eroarea de proximitate se manifestă în sensul că, dacă un item reprezintă un aspect la care cel notat a fost apreciat ca foarte bun, evaluatorul poate fi influențat în notarea itemului următor și chiar a celorlalți. Uneori poate să apară reacția inversă, dacă la un aspect aprecierea făcută este favorabilă, la următorul va fi nefavorabilă sau moderată ș.a.

Controlul erorilor de contrast și de proximitate trebuie să vizeze modul de organizare a evaluărilor și structura (ordinea) itemilor, a întrebărilor și problemelor ce alcătuiesc proba sau lucrarea de evaluare. Rezultă că pentru acest tip de erori, controlul trebuie să se efectueze nu numai în etapa finală, de acordare a notelor sau calificativelor, ci începând cu etapa de proiectare a evaluării, de construire a instrumentelor și continuând în etapa de verificare propriu-zisă.

Una dintre cele mai accesibile și eficiente căi de control a erorilor de contrast și proximitate este formarea evaluatorilor cu privire la natura și modul de manifestare a acestui tip de erori. O bună cunoaștere, de către cadrele didactice, a riscurilor de eroare face ca autocontrolul să devină o modalitate foarte eficientă de limitare a erorilor de evaluare.

Pentru erorile de contrast, o modalitate utilă de control este tehnica comparației pe grupuri de lucrări, care este o variantă simplificată și adaptată evaluării școlare a tehnicii comparației în perechi folosită în scalele de evaluare a persoanelor. Controlul erorilor de proximitate se poate realiza aplicând tehnicile și respectând regulile de construire a instrumentelor de evaluare (probe, teste, chestionare). Acestea sunt însă destul de complicate și nu pot fi folosite, uneori nici nu este necesar, în cazul evaluărilor formative. Se pot utiliza totuși procedee simplificate, ușor de aplicat și la îndemâna cadrelor didactice.

În general, nefidelitatea probelor de evaluare are în principal două cauze: numărul redus de itemi și ordinea inadecvată în care aceștia sunt plasați în probă.

Cu cât numărul itemilor crește, fidelitatea probei este mai ridicată, cu precizarea că dincolo de anumite limite creșterea numărului de itemi nu mai aduce o îmbunătățire substanțială de fidelitate. În tot cazul, o probă cu 3-4 întrebări nu poate avea o fidelitate prea mare. Pentru ca efectul de ordine să fie redus, iar fidelitatea probei să sporească se pot folosi două procedee:

a. procedeul aplicării repetate, care constă în aplicarea de două ori a aceleiași probe, dar cu schimbarea ordinii itemilor la a doua aplicare. Dezavantajul acestui procedeu este că a doua aplicare este influențată de învățarea soluțiilor, de efectul familiarizării și exercițiului;

b. procedeul înjumătățirii, care constă în aplicarea o singură dată a probei, dar în procesul corectării, proba se divizează în două părți egale, fiecare parte fiind corectată și evaluată separat. De regulă, înjumătățirea se face luând în prima jumătate itemii impari (1, 3, 5, 7,...), iar în cealaltă jumătate itemii pari (2, 4, 6, 8,...). Nota finală se calculează ca medie aritmetică a celor două note acordate distinct [2, 4].

4. Ecuția personală și efectul de similaritate

Fiecare cadru didactic are propriile principii de evaluare, unele sunt mai indulgente, folosind valorile de „sus” ale scării de notare, iar altele sunt mai exigente, folosind valorile de „jos”. Exigența evaluativă a cadrelor didactice poate varia de la persoană la persoană sau la aceeași persoană, în timp [2].

Ecuția personală și efectul de similaritate sunt specifice fiecărui cadru didactic, ele sunt mult mai legate de personalitatea profesorului, de concepția și atitudinea acestuia față de actul evaluării, față de procesul educațional în general.

Ecuția personală este un factor care face ca evaluarea să se diferențieze de la un profesor la altul, în funcție de nivelul de exigență specific examinatorului și de concepția sa cu referire la rolul și funcțiile evaluării. Practic, intervenția acestui factor conduce la situația că aceeași performanță sau același elev întrunesc evaluări diferite la diferiți profesori, iar efectul cel mai important este că evaluările devin incomparabile și pot fi avantajoase sau dezavantajoase pentru elevi. Efectul respectiv devine evident cu prilejul concursurilor și examenelor (de exemplu, de bacalaureat), când apar diferențe, uneori destul de importante, între notele elevului din timpul liceului și notele obținute la examen.

Ecuția personală este un factor care, prin aceea că se menține relativ constant la același profesor, nu generează erori propriu-zise de apreciere, ci doar diferențe proporționale ale scării de apreciere de la un profesor la altul. Identificarea ecuațiilor personale și atenuarea diferențelor sunt relativ simplu de realizat, prin analiza statistică a evaluărilor și aplicarea unor procedee de moderare. Cercetările au demonstrat, pe de altă parte, că ecuația personală a unui profesor nu este întotdeauna constantă, ea poate înregistra variații în timp sau de la o categorie de elevi la alta. Există profesori care sunt mai exigenți la începutul anului școlar și mai „generoși” în evaluările finale. Sub celălalt aspect, unii profesori sunt mai exigenți față de elevii foarte buni (adică la nivelul notelor mari), în timp ce alți profesori sunt mai exigenți în acordarea notelor mici, de „trecere”.

Ecuția personală vizează însă nu numai nivelul de exigență specific al profesorului, dar și de concepția sa generală privind nota/calificativul: ca mijloc de stimulare sau ca instrument de sancțiune. Influențele acestei concepții sunt mai evidente în acordarea notelor foarte mari și a notelor foarte mici. De regulă, profesorii care văd în nota școlară/calificativ un mijloc de stimulare, de încurajare, acordă cu mai multă ușurință note mari, ei apreciază mai mult progresul elevilor decât performanța absolută. Cadrele didactice care consideră nota/calificativul ca instrument de sancțiune, de avertisment sau amenințare, acordă în mod frecvent note foarte mici.

Erorile de similaritate sunt de aceeași natură cu erorile de ecuație personală, dar își au originea nu numai în nivelul propriu de exigență sau în viziunea profesorului asupra rolului notelor /calificativelor, dar și în trăsăturile sale de personalitate, în opțiunile profesorului privind valoarea și semnificația comportamentelor și capacităților elevilor. Eroarea de similaritate constă în tendința evaluatorului de a-i aprecia pe ceilalți prin raportare (prin contrast sau asemănare) la propria persoană. Astfel, dacă cadrul didactic se consideră în primul rând un om ordonat, sistematic, conștiincios va tinde să evalueze elevii în funcție de aceste însușiri. În consecință, un elev disciplinat va fi apreciat pozitiv și la alte criterii (inteligență, creativitate) sau profesorul va fi mai puțin sever față de el, în timp ce severitatea sporește față de elevii indisciplinați.

Efectul raportării la sine poate să acționeze și indirect, adică nu prin raportarea la ceea ce profesorul este sau crede că este la un moment dat, ci prin raportarea la propria experiență școlară (explicația pe care profesorul o dă

succeselor sau insucceselor sale în experiența de elev) sau la experiența de părinte (modul în care explică succesele sau insuccesele școlare ale propriilor copii). S-a constatat, de pildă, că profesorii ai căror copii au fost sau sunt elevi mai puțin disciplinați, nonconformiști sau chiar „recalcitrați” tind să fie mai îngăduitori cu aceste comportamente și să le considere mai degrabă ca expresii ale inteligenței, ale creativității sau „exuberanței” proprii vârstei.

Acest tip de influențe acționează nu numai în sfera caracterului disciplinat/indisciplinat, conformist/ nonconformist al conduitei elevului, dar și în sfera evaluării capacităților intelectuale, a nivelului de performanță. Profesorii ai căror copii au înregistrat sistematic succes școlar, performanțe de înalt nivel sunt în general mai exigenți, mai severi, în timp ce profesorii ai căror copii au avut dificultăți de învățare, ritmuri și niveluri de dezvoltare intelectuale mai reduse, sunt mai înțelegători, mai puțin severi și tind să evalueze mai mult efortul de învățare, decât nivelul performanței. Atât ecuația personală, cât și efectul de similaritate au, în planul rezultatelor evaluării, consecințe comune care constau, în esență, în diminuarea comparabilității notelor sau calificativelor acordate de profesori diferiți.

Controlul și diminuarea erorilor de ecuație personală și de similaritate se efectuează, în primul rând, printr-o bună instruire a evaluatorilor. Autocontrolul subiectiv exercitat de profesor rămâne o cale eficientă de reducere a erorilor de acest tip.

Ca modalitate specifică de control și corijare a diferențelor de apreciere inter-evaluatori s-a consacrat moderarea și respectiv procedurile de moderare. În general, moderarea este un ansamblu de procedee și acțiuni care vizează criteriile, metodele și modul de organizare ale evaluării, menite să atenueze diferențele dintre examinatori și să standardizeze rezultatele unor evaluări diferite. Moderarea are implicații largi în întreg sistemul educațional.

Moderarea este însă o procedură ce trebuie și poate să fie aplicată și la nivel micropedagogic, la nivelul evaluării privită ca o componentă a procesului de învățământ. În acest sens se pot utiliza următoarele procedee:

- Procedeele celui de-al treilea examinator se poate utiliza atunci când un lot de lucrări este evaluat de doi evaluatori, în mod independent, iar între notele acordate de aceștia acelorași lucrări apar diferențe mai mari de un punct. Cel de-al treilea examinator efectuează, în acest caz, o reverificare a lucrărilor respective, în prezența primilor doi examinatori, prin comparare cu criteriile (baremele de notare)

și stabilește nota definitivă. În acest proces, el se consultă cu fiecare dintre cei doi examinatori, aducând argumente și încercând să convingă că în cazul lucrărilor respective au apărut abateri de indulgență sau severitate nejustificate.

- Procedul probelor de cunoștințe standardizate, cunoscut și sub denumirea de „sistemul suedez” (întrucât a fost folosit pe scară largă în Suedia), presupune existența unui serviciu național de evaluare, care propune teste de cunoștințe standardizate pe discipline. Aplicarea testelor nu înlocuiește verificările și evaluările realizate de profesor, ci servește doar ca sistem de referință pentru compararea notelor acordate de profesor cu standardele naționale.

- Procedul băncilor de întrebări (de itemi) se poate folosi cu rezultate foarte bune în școlile mari, cu mai mulți profesori pe aceeași disciplină, sau prin moderare interșcolară, în cadrul unor grupuri de școli de același tip sau care urmăresc aceleași finalități. Procedul este menit să permită diferențierea între efectele ecuației personale a profesorilor – când media generală mai mică sau mai mare a unei clase este cauzată de severitatea/ indulgența profesorului – și efectele nivelului clasei de elevi – când media generală mai mică sau mai mare a unei clase este cauzată de nivelul și compoziția clasei respective. În acest scop, nu se mai folosesc probe gata făcute, ci seturi de întrebări (itemi, probleme), grupate pe nivele de dificultate/ accesibilitate. Fiecărei întrebări sau seturi de întrebări i se asociază deci un indice de dificultate care exprimă proporția de elevi ce se așteaptă că vor rezolva corect întrebarea respectivă sau grupul de întrebări. Fiecare profesor alege întrebările adecvate clasei la care predă, ținând seama de nivelul general al clasei, dar și de compoziția acesteia (omogenă, heterogenă).

Procedul moderării prin raportare la examenele/testările externe este menit să compatibilizeze evaluările interne cu evaluările externe, în principal examenele de absolvire, de încheiere de ciclu, cu examenele de admitere, de acces pe trepte superioare de învățământ. Se pornește de la constatarea că gravitatea consecințelor ecuației personale și ale efectului de similaritate nu este dată atât de diferențele de notare dintre profesorii aceleiași școli, cât mai ales de diferențele dintre cerințele și notele/calificativele acordate de cadrul didactic pe parcursul unui anumit ciclu de învățământ și cerințele, scara de apreciere aplicate la intrarea într-un nou ciclu de învățământ. Procedul constă în analiza comparativă a rezultatelor obținute de absolvenți la examenele de intrare (de admitere) cu rezultatele obținute de ei la ieșire (la absolvire) și ajustarea criteriilor și scării de apreciere în funcție de

rezultatele examenelor externe [5]. Evitarea unor astfel de situații se poate combate printr-o soluție extrem de simplă: realizarea unui barem de evaluare coerent și bazat pe descriptorii de performanță bine definiți [2].

În aceeași logică, pentru a reduce divergențele și a diminua efectul distorsiunilor, evaluatorul trebuie să evite următoarele capcane:

- Capcana obiectivității exagerate. Evaluatorul trebuie să țină cont de faptul că evaluarea este o „lectură” orientată. El nu trebuie să uite că demersul său nu poate fi asemănat cu „prinderea” unui obiect concret și „măsurarea” lui cu ajutorul unui instrument (metru, cântar etc.), după anumite dimensiuni obiective (lungime, greutate etc.), în cazul evaluării formative și nici cu emiterea unei judecăți asupra acestui obiect de evaluat prin referință la criteriile care îl transcend.
- Capcana autoritarismului. În anumite contexte evaluatorul abuzează de puterea sa și ca atare substituie funcțiile specifice ale unei evaluări normale cu alte funcții nespecifice, cum ar fi, spre exemplu, menținerea ordinii și disciplinei etc.
- Capcana tehnicistă. Unii evaluatori, factori de decizie, instituții specializate acreditează ideea potrivit căreia „dificultățile evaluării pot fi rezolvate prin punerea în practică a soluțiilor pur tehnice”, că „e suficient să dobândești competențe instrumentale pentru a deveni un bun evaluator”.
- Capcana interpretării livrești, „ad literam”. Este vorba de evaluatori care cred în posibilitatea de a ști totul despre evaluare și care se consideră pregătiți să interpreteze, să desprindă sensul și semnificația oricărei situații evaluative [4].

Concluzii: Procesul de evaluare, fie la nivelul educației formale sau educației nonformale, este o relație inter-subiectivă care își pune amprenta, într-un fel sau altul, pe rezultatele evaluării. Am încercat să prezentăm principalele cauze și principalele efecte ale aprecierii subiective. Fenomenele de apreciere subiectivă evocate țin, preponderent, de natura complexă a evaluării, manifestându-se în modalități relativ asemănătoare. În fond, considerăm că esența evaluării nu constă în a măsura, a privi ținta, a o pune sub lupă, ci este aceea de a avea feed-back asupra acțiunii educative cotidiene, evaluarea poate și trebuie să fie în slujba unei acțiuni eficiente în raport cu intențiile și finalitățile sistemului educațional.

Referințe bibliografice:

1. CUCOȘ, C. Teoria și metodologia evaluării. Iași: Polirom, 2008. 272 p. ISBN: 978-973-46-0936-9.
2. MARIAN, I.D. Elemente de pedagogie generală, teoria curriculumului și teoria instruirii. Timișoara: Mirton, 2005. 244 p. ISBN 973-661-593-6.
3. Metodologia privind evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar. Clasele I-IV. Chișinău, 2019. 69 p.
4. POTOLEA, D., MANOLESCU, M. Teoria și practica evaluării educaționale. 2005. 248 p. ISBN 973-0-04233-0.
5. RADU, I.T., EZECHIL, L. Didactica: teoria instruirii. Pitești: Paralela 45, 2006. 312 p. ISBN 97-697230-5.

VALORI EXPERIMENTATE ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI NONFORMALE A COPIILOR DIN PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII PERSONALE ȘI COMUNITARE

Ludmila BOTNAR,

directoare a Centrului Republican pentru Copii și
Tineret „ARTICO”, mun. Chișinău, Republica Moldova

ORCID: 0000-0002-3730-0141

E-mail: ludmila.botnar@artico.md

Rezumat: În lucrare este realizată o analiză a formării valorilor prin educație nonformală, pornind de la experiența Centrului pentru Copii și Tineret „ARTICO”. Dezvoltarea caracterului moral al copiilor și al tinerilor constituie prioritatea absolută a oricărui demers educațional al CRCT ARTICO. Demersurile curriculare sunt realizate în cele patru domenii ale educației și învățământului extrașcolar: Cultură și Societate; Arte; Știință. Tehnică. Tehnologii; Sport, Turism și Agrement, cu bază axiologică general și specifică.

Cuvinte-cheie: valori, educație extrașcolară, dezvoltare.

VALUES EXPERIENCED IN THE FIELD OF CHILDREN'S NONFORMAL EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE OF PERSONAL AND COMMUNITY DEVELOPMENT

Summary: The paper analyzes the formation of values through non-formal education, starting from the experience of the Center for Children and Youth "ARTICO". The development of the moral character of children and young people is the absolute priority of any educational endeavor of CRCT ARTICO. Curricular approaches are carried out in the four fields of education and extracurricular education: Culture and Society; Arts; Science. Technique. technologists; Sport, Tourism and Leisure, with general and specific axiological bases.

Key words: values, extracurricular education, development.

Astăzi, toată lumea tinde să se dezvolte și să contribuie la dezvoltarea a cât mai multe persoane sau realități sociale. Dezvoltarea nu e legată de prezent, dar de ce-și dorește omul și societatea în viitor.

Conceptul dezvoltare personală este larg analizat în psihologie, pedagogie, fiziologie, iar conceptul de dezvoltare comunitară este de o dată mai recentă, analizat în sociologie, economie.

Baza dezvoltării umane și sociale rezidă în tendința omului spre bine, dreptate, adevăr, frumos – spre virtuți.

Valorile morale reflectă anumite cerințe și exigențe generale, ce se impun comportamentului uman, în virtutea idealului care se dorește a fi atins la nivel personal, familial, comunitar, social. Ele se referă la un câmp larg de situații și manifestări comportamentale, cum sunt: patriotismul, atitudinea față de democrație, libertatea, cinstea, onestitatea, responsabilitatea, eroismul, cooperarea, modestia, bunătatea, frumosul, colaborarea etc.

Ce sunt valorile? Sunt principii morale, sau etice, pe care le considerăm utile și importante. Iertarea, cinstea, libertatea, iubirea, respectul față de viață și stăpânirea de sine sunt doar câteva valori. Așadar, comportamentul nostru, prioritățile și relațiile cu alții, dar și îndrumarea morală pe care le-o acordăm beneficiarilor noștri sunt influențate de valorile pe care le avem.

Valorile umane constituie ansamblul de virtuți care îi ghidează pe oameni să ia în considerare elementul uman atunci când interacționează între ei. Valorile umane sunt baza oricărei vieți practice în societate. Ele construiesc spațiu pentru un impuls, o mișcare unul către altul, care conduce la armonie și pace. În termeni simpli, valorile umane sunt descrise ca universale și sunt împărtășite de toate ființele umane, indiferent de religie, naționalitate, cultura și istoria lor personală.

Totodată, valorile dau sens și putere caracterului unui individ, ocupând un loc central în viața sa. Ele reflectă atitudinea și judecățile personale, deciziile și alegerile, comportamentul și relațiile, visele și viziunea cuiva. Aceste valori ne influențează gândurile, sentimentele și acțiunile și ne ghidează să acționăm moral.

Valorile pot varia de la o societate la alta dar, fiecare societate respectă anumite valori morale și aceste valori sunt acceptate ca „valori globale”. Sistemul de valori este coloana vertebrală a societății.

Efectuând analiza literaturii științifice ne convingem că aspectul valoric al existenței noastre personale și sociale constituie obiectul cercetării mai multor savanți din diverse domenii și, în mod special, din perspectivă psihopedagogică. Au fost efectuate variate studii asupra valorilor, clasificării valorilor, educației personalității prin intermediul valorilor și pentru valori, promovării coerente a

valorilor în cadrul instituțiilor de învățământ, valorile comunitare, structura profilului axiologic la nivel socio-cultural: M.Rokeach, C.Kluckhohn, Д.А.Леонтьев, Л.В.Карпушина, А.В. Капцов, Р. Andrei, С. Cuceș, Р. Lisevici, А.Сosmovici, С. Ciuperca, Р. Пуț, Е. Macavei, I.Mitrofan, N.Silistraru, V.Pâslaru, D.Rogojina, L.Golovei, etc. Valorile au fost studiate și în raport cu atitudinile, idealul, normele, realitatea: Ed. Spranger, E. Kant, M. Rokeach etc.

Valorile se pot integra una cu cealaltă în diverse conținuturi, activități didactice sau extradidactice. Valorile se dezvoltă ca și produs al învățării și al experienței, interferând cu mediul cultural în care trăiesc elevii, menționează Gheorghe Bunescu în lucrarea sa „Școala și valorile morale. Teorii și practici ale dezvoltării psihosociomorale” [1].

Petre Andrei menționează că valoarea este motivul tuturor acțiunilor. Însă, între valorile sociale este o adevărată luptă pentru realizare. De aceea elevul ar avea nevoie de o conștiință teleologică, care „dă norme ce duc către o valoare supremă”. Este vorba de o conștiință critică care apreciază valorile în raport cu o valoare supremă idealul cultural, valoarea culturală [5].

Educația valorică este importantă pentru formarea și dezvoltarea sistemului de valori pe care-l deține și-l aplică omul. Odată ce este conștientă de valorile sale în viață, persoana poate examina și monitoriza diferite alegeri pe care le face în viață.

Educația este un instrument puternic al schimbării sociale și al progresului uman, este un instrument puternic de cultivare a valorilor la un individ. Prin urmare, toate instituțiile de învățământ au o responsabilitate mai mare de a împărtăși învățarea și cultivarea valorilor prin educație.

Funcția principală a educației este de a îmbogăți caracterul, în conformitate cu idealul educațional: „Idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate” [3].

Johann Amos Comenius, în lucrarea sa „Didactica magna”, în care afirmă că, deși oamenii sunt înzestrați la naștere cu „semințele științei, ale moralității și religiozității”, acestea devin un bun al fiecăruia numai prin educație. În concepția lui Comenius, nimeni „nu poate deveni om decât dacă este educat”, ceea ce

înseamnă că activitatea de formare și stimulare a resurselor individuale conduce, de o manieră implicită, la desăvârșirea omului.

În documentul Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova e menționat că, „educația, în genere, și educația extrașcolară, în particular, sunt un mijloc de transfer de valori între societate și individ și asigură condiții favorabile pentru asimilarea și promovarea acestor valori. În această ordine de idei, urmărind integrarea individului în societate, educația se ocupă de formarea personalității, trăsăturile căreia vor permite asimilarea valorilor sociale, contribuind, în același timp, la depășirea și dezvoltarea lor în corelare cu sensul general al dezvoltării sociale” [2].

Centrul Republican pentru Copii și Tineret ARTICO în calitate de instituție educațional-metodică în domeniul educației și învățământului extrașcolar conștientizează importanța valorilor luând în calcul următoarele aspecte [6]:

- Furnizarea de programe educaționale bazate pe valoare (principiul axiologic), cât și identificarea, respectarea și promovarea valorilor instituției.
- Delimitarea celor șase valori instituționale de bază, identificate care susțin strategic și oferă context esențial pentru realizarea cu succes a misiunii Centrului Artico, acestea fiind:

Integritate. Acționăm cu integritate și onestitate în conformitate cu cele mai înalte standarde educaționale, profesionale și etice.

Respect. Respectăm și onorăm demnitatea fiecărei persoane, promovăm o comunitate diversă și incluzivă.

Responsabilitate. Acționăm în mod responsabil și suntem responsabili pentru deciziile noastre, acțiunile și consecințele lor.

Descoperire. Creăm noi proiecte/programe, promovăm creativitatea și inovația, în beneficiul comunităților noastre, al societății și al mediului.

Excelență. Ne străduim spre excelență în toate eforturile noastre ca indivizi, instituție și lider în domeniul extrașcolar.

Comunitate. Lucrăm împreună pentru îmbunătățirea instituției noastre, cât și a comunităților cu care interacționăm.

Dezvoltarea caracterului moral al copiilor și al tinerilor constituie prioritatea absolută a oricărui demers educațional, moralitatea fiind o condiție esențială pentru evoluția civilizației, ceea ce constituie un aspect primordial pentru CRCT

ARTICO. Comportamentul moral necesită însă empatia și creativitatea celorlalți, astfel că nu putem deveni ființe morale decât asimilându-ne social, prin adaptare la valorile promovate de aceasta.

Educația extrașcolară mediază, astfel, raportul beneficiarului cu societatea asigurând asimilarea unor valori și modele culturale în scopul adaptării la cerințele și la solicitările vieții sociale. Scopul fundamental al educației extrașcolare, ca activitate socială, constă în formarea și transmiterea unei anume experiențe de viață către un subiect uman care este angrenat într-un mecanism de influențare sistematică și conștientă, în conformitate cu finalitățile urmărite prin scopuri și idealuri colective și individuale.

Rolul social pe care îl are educația extrașcolară, este acela prin care se urmărește dezvoltarea continuă a unor calități umane specifice și explorarea de noi orizonturi de cunoaștere de către copii și tineri. Este valorificată atitudinea activă a copilului sau tânărului față de propria împlinire, dar și simțul responsabilității pentru generațiile viitoare, exprimat prin intenția și preocuparea permanentă de a transmite urmașilor idealul educației extrașcolare, acela de „a fi” și „a deveni”.

Concepția curriculumului pentru educația și învățământul extrașcolar se axează/ centrează pe educabil și reflectă următoarele demersuri fundamentale:

- Focusarea pe formarea de competențe și orientări valorice care va permite elevilor să-și valorifice interesele, aptitudinile, oportunitățile proprii într-un mod activ și nonformal.

- Corelarea componentelor curriculumului pentru educația și învățământul extrașcolar în raport cu: abordarea psihocentrică și sociocentrică; domeniul și profilul educației extrașcolare (nonformale); funcțiile specifice educației extrașcolare; profilul elevilor și aptitudinile acestora către unul sau alt tip de activitate [2, p. 60].

Demersurile curriculare sunt realizate în cele patru domenii ale educației și învățământului extrașcolar: Cultură și Societate; Arte; Știință. Tehnică. Tehnologii; Sport, Turism și Agrement, cu bază axiologică general și specifică.

Tabelul 1. Valori formate/dezvoltate în cele patru domenii ale educației și învățământului extrașcolar

Frumosul, Binele, Adevărul - valori fundamentale ale omenirii			
Cultură și Societate	Arte	Știință. Tehnică. Tehnologii	Sport, Turism și Agrement
Educația Familia Tradiția Pace Memoria colectivă Arta Patriotism Copilăria Justiție Libertate	Frumusețe Simetrie Armonie	Adevărul Perseverența Responsabilitate Comunicare	Sănătate Excelență în performanță Bucurie Devotament Respect Curaaj

În conformitate cu prevederile curriculare, cadrele didactice fac din educația morală transmisă beneficiarilor, un proces de socializare a comportamentelor umane bazate pe valori autentice și dezvoltă virtuțile acestora. Scopul educării în spiritul valorilor morale este acela de a cunoaște valorile morale și de a le valorifica.

Concluzionând, menționăm că, preocuparea primordială a educației extrașcolare este de a cultiva Frumosul, Binele, Adevărul ca valori fundamentale ale omenirii. Educația extrașcolară/ nonformală este un instrument puternic de dezvoltare personală și socială a copiilor și tinerilor, de asemenea, este și un instrument puternic de cultivare a valorilor pe tot parcursul vieții și în contexte diferite de formare. Prin urmare, educația extrașcolară este orientată spre realizarea funcției axiologice a educației prin instrumente specifice domeniilor sale: Cultură și Societate; Arte; Știință. Tehnică. Tehnologii; Sport, Turism și Agrement.

Referințe bibliografice:

1. Bunescu Gh. Școala și valorile morale. Teorii și practici ale dezvoltării psihosociomorale. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998
2. Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova, Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.], coord. generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu, coord. științific: Vladimir

Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova.
Chișinău: 2020, 99 p.

3. Codul educației, Art. 6. Disponibil pe:
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro
4. Marin Constantin, Comunicarea instituțională: Studiu, Chișinău:
C.C.R.E., „Presa”, 1998, p. 185
5. Petre A. Filosofia valorii. Iași: Polirom, 1997
6. Regulamentul Centrului pentru Copii și Tineret, 2020. Disponibil pe:
<http://artico.md/acte-normative/>

EDUCAȚIA EXTRAȘCOLARĂ - PARTE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GENERAL ȘI A EDUCAȚIEI NONFORMALE

INFLUENȚA MEDIULUI FAMILIAL ASUPRA ACTIVITĂȚII EXTRAȘCOLARE A ELEVULUI DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ

Silvia VRABIE,

doctor în psihologie, lector universitar,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

E-mail: silvya.vrabie@gmail.com

***Rezumat:** În acest articol este abordată problema influenței mediului familial asupra activității extrașcolare a elevului de vârstă școlară mică. Implicarea mediului familial în viața socială a copilului are ca scop dezvoltarea personalității copilului. Anume implicarea părinților în activitățile extracurriculare contribuie la dezvoltarea unei generații ce promovează valori culturale. Educația extrașcolară are un rol primordial în formarea personalității copiilor de vârstă școlară mică.*

***Cuvinte - cheie:** mediu familial, familie, activități extrașcolare, personalitate, elev de vârstă școlară mică.*

THE INFLUENCE OF THE FAMILY ENVIRONMENT ON THE EARLY STUDENT'S EXTRASCHOOL ACTIVITY

***Abstract:** In this article, the problem of the influence of the family environment on the extracurricular activity of the school-age student is addressed. The involvement of the family environment in the child's social life aims at the development of the child's personality. Namely, the involvement of parents in extracurricular activities, leads to the „building” of a generation that promotes cultural values. Extracurricular education has a primary place in the formation of the personality of children of small school age.*

***Key words:** family environment, family, extracurricular activities, personality, young school student*

În dezvoltarea generală a personalității copilului, sunt importante atât interacțiunea, cât și comunicarea cu proprii părinți. Familia constituie mediul

natural al copilului, acest mediu, a cărui influență asupra formării individului este esențială, diferă mult de la o familie la alta, pe de o parte, în funcție de societatea pe care o reflectă, iar, pe de altă parte, în funcție de structura sa interioară.

Educația prin activitățile extrașcolare urmărește identificarea și dezvoltarea corelației optime dintre aptitudini, talente, cultivarea unui stil de viață civilizat, precum și stimularea comportamentului creativ în diferite domenii. Sunt puțini părinți care se implică în activitățile extrașcolare, acestea având un rol important în creșterea și evoluția copilului. Cercetătorii susțin că educația prin activitățile extrașcolare a devenit atât o problemă pentru școală, cât și pentru părinți.

Conform opiniei exprimate de M. Dumitrana, *Familia este un mediu afectiv prin excelență, o școală a sentimentelor*, mediu ce modelează personalitatea în dinamismele sale și permite copilului să se dezvolte ca individualitate echilibrată, cu o afectivitate bogată și bine adaptată la cerințele vieții. Potrivit aceluiași autor, *atitudinile părinților au adesea o consecință mai îndepărtată decât se crede: se pare că acceptarea socială a individului este pe măsura acceptării familiale pe care a cunoscut-o* [2, p. 67].

Familia constituie mediul natural, dar acest mediu influențează direct sau indirect dezvoltarea individului. Această înrâurire diferă mult de la o familie la alta, pe de o parte, în funcție de societatea pe care o reflectă, iar, pe de altă parte, în funcție de propria structură interioară. Mediul familial îl satisface pe copil numai atât cât răspunde trebuințelor sale elementare, adică în măsura în care este un mediu afectiv și protector, dubla condiție indispensabilă pentru dezvoltarea copilului.

Conceptul de *activitate extrașcolară* a apărut în contextul reorganizării sistemului de învățământ, care se orientează pe formativ. Putem vorbi despre necesitatea învățării pe parcursul întregii vieți (long learning) sau a educației permanente [4, p.129].

Alături de lecție, forma principală de organizare a procesului de învățământ, în practica muncii educative se folosesc și alte tipuri de activitate, organizate de școală sau de diferite instituții extrașcolare. Activitatea în afara clasei contribuie la pregătirea elevilor pentru munca profesională de mai târziu și pentru viață, fiind deosebit de importantă. Prin aceste activități, elevii se familiarizează cu munca și viața societății, ceea ce le oferă elevilor posibilitatea de a aplica cunoștințele

dobândite și de a cunoaște mai profund viața, printr-un contact neîntrerupt și organizat cu diferitele ei aspecte.

De asemenea, în literatura de specialitate, conceptul este adesea utilizat cu echivalentul „activităților extrașcolare”, de altfel, în mod eronat, dat fiind că acestea reprezintă toate activitățile ce au loc în afara instituției de învățământ și ele sunt doar o componentă a activităților extracurriculare.

Observăm că totuși, sub aspect conceptual, termenul „activități extrașcolare” face referire la ansamblul activităților (academice, sportive, artistice etc.), care se organizează la nivelul instituțiilor de învățământ sau în afara acestora (dar sub tutela lor sau în colaborare), în grupuri de elevi sau individual, suplimentar față de conținuturile și Planurile cadru de învățământ și din Curriculum, la decizia sau la propunerea școlii.

Așadar, activitățile extrașcolare se referă la *totalitatea activităților educative, organizate și planificate în instituțiile de învățământ sau în alte organizații cu scop educațional, dar mai puțin riguroase decât cele formale și desfășurate în afara incidenței programelor școlare, conduse de educația formală sau dezvoltarea altor aspecte particulare ale personalității acestuia*. Ele oferă oportunități pentru dezvoltarea unor competențe în raport cu anumite obiective, ce-l inspiră și-l provoacă pe educabil pentru succesul lui educațional și pentru cel din viața de zi cu zi. Acestea au valoare importantă atât pentru dezvoltarea socială a educabilului, cât și pentru cea personală, prin demersuri specifice și particulare [5, p.6].

Conceptul de activități extrașcolare mai poate fi definit ca o serie de activități care contribuie la gândirea și completarea procesului de învățare, la dezvoltarea înclinațiilor, a aptitudinilor micilor școlari, la organizarea rațională și plăcută a timpului liber. Potențialul larg al activităților extrașcolare este generator de căutări și soluții variate. Succesul este garantat, dacă ai încredere în imaginația, bucuria și în dragostea din sufletul copiilor, dar trebuie să-i lași pe ei să te conducă spre acțiuni frumoase și valoroase. De aici, sunt definite activitățile extrașcolare ca activități complementare, activități de învățare, realizate în grupă și urmăresc îmbogățirea informațiilor dobândite în activitățile didactice, ele cultivă interesul pentru desfășurarea anumitor domenii, îl atrag pe copil să se integreze în viața socială, să folosească timpul liber într-un mod plăcut și util.

Componenta educațională valoroasă și eficientă, căreia orice cadru didactic trebuie să-i acorde atenție, adoptând el singur, în primul rând, o atitudine creatoare,

atât în modul de realizare al activității, cât și în relațiile cu copiii, asigurând, astfel, o atmosferă relaxantă, care să permită stimularea creativă a copiilor [3, p.50].

În școala contemporană, eficiența educației depinde de gradul în care se pregătește copilul pentru participarea la dezvoltarea de sine și de măsura în care reușește să pună bazele formării personalității copiilor. Învățământul are misiunea de a-i forma pe copii sub aspect psihointelectual, fizic și socioafectiv, pentru o integrare socială cât mai ușoară. Complexitatea finalităților educaționale impune îmbinarea activităților curriculare cu cele extracurriculare.

Școala ca instituție educativă continuă educația copilului, începută atât din familie, cât și din grădiniță, iar actul educațional are rolul de a stimula și de a valorifica talentul, aptitudinile, de a susține comunicarea, de a încuraja competiția și asumarea de responsabilități, în vederea formării unei personalități unice și individuale.

Activitățile complementare îi imprimă copilului un anumit comportament, o ținută adecvată situației, declanșează anumite sentimente. O mai mare contribuție la dezvoltarea personalității copilului au activitățile extrașcolare, care îl implică direct prin personalitatea sa, și nu prin produsul realizat de acesta.

Scopul activităților extrașcolare îl constituie dezvoltarea unor aptitudini speciale, antrenarea elevilor în activități cât mai variate și bogate în conținut, cultivarea interesului pentru activități socioculturale, facilitarea integrării în mediul școlar, oferirea de suport pentru reușita școlară în ansamblul ei, fructificarea talentelor personale și corelarea aptitudinilor cu atitudinile caracteriale [1, p.10].

În general, activitățile extrașcolare au cel mai larg caracter interdisciplinar, dispun de cele mai eficiente modalități de formare a caracterului copiilor încă din clasele primare, fiindcă sunt factorii educativi cei mai apreciați și mai accesibili sufletelor acestora. Datorită activităților extrașcolare, copiii își pot dezvolta abilitățile de management al timpului. Trăim într-o societate ce se află sub presiunea timpului, de aceea numai cel care știe să-și gestioneze corect și eficient programul, va putea să se descurce. Iată de ce activitățile extrașcolare au un aspect formativ avantajos, deoarece, încă de la vârste fragede, copiii cunosc noțiuni de bază ale managementului timpului. Aceste activități, totodată, dezvoltă și spiritul de echipă.

Cadrul didactic are, prin acest tip de activitate, posibilități deosebite să-i cunoască pe elevi, să-i dirijeze, să le influențeze dezvoltarea, să realizeze mai

plăcut, mai temeinic obiectivul principal al școlii și al învățământului primar și nivelul de pregătire a copilului pentru viață.

Analiza teoretică a literaturii de specialitate, ce reflectă diverse abordări și viziuni asupra modului de influență a părinților în activitățile extrașcolare ale elevului de vârstă școlară mică, ne-a determinat să formulăm:

Scopul cercetării: Determinarea modului și a gradului de implicare a părinților în activitățile extrașcolare.

Obiectivele cercetării:

- stabilirea, prin intermediul experimentului pedagogic de constatare, a modului și a gradului de implicare a mediului familial în activitățile efectuate în afara orelor de clasă;
- analiza, comentarea și interpretarea datelor obținute;
- formularea concluziilor generale și a recomandărilor practice de către părinți (19 mame, 11 tați), ai căror copii frecventează clasa a IV-a, Liceul Teoretic „Ioan Vodă” din orașul Cahul.

Metoda principală, utilizată în experiment, a fost ancheta pe bază de chestionar. Itemii anchetei conțin întrebări închise și deschise.

Principiile de elaborare a chestionarului:

- elucidarea multitudinii de aspecte ce țin de rolul mediului familial în activitățile extrașcolare ale elevului din clasele primare;
- identificarea nivelului, a gradului de implicare a mediului familial în activitățile din afara orelor;
- identificarea modului de influență și de implicare a părinților în activitățile extracurriculare.

Ancheta adresată părinților conține 20 de întrebări privind modul de influență și gradul de implicare a mediului familial în activitățile efectuate în afara orelor de clasă.

Programa școlară vizează anumite activități care sunt organizate în baza curriculumului, în funcție de particularitățile individuale și de vârstă. Prezența activităților extracurriculare în programa școlară este un avantaj, reprezentând cheia spre succes, atât pentru activitățile zilnice școlare, cât și pentru personalitatea copilului.

În baza analizei **Programului activităților educative școlare și extrașcolare, anul școlar 2021-2022 al Liceului Teoretic „Ioan Vodă”, orașul**

Cahul, am elaborat tabelul 1, pentru a arăta câte activități extrașcolare sunt în program și la câte participă părinții.

Tabelul 1. Includerea părinților în programul privind activitățile extracurriculare

Activități extrașcolare Anul școlar 2021-2022		Activități la care participă și părinții	
Total	%	Total	%
30	100	14	40

Conform datelor din tabelul de mai sus, constatăm că sunt incluse în număr de 35 de activități, având un caracter democratic, cultural, ecologic, caritabil, internațional-european, orientându-se în domeniul criminalității, al sănătății, al artei. Aceasta înseamnă că școlarii mici sunt informați și sunt familiarizați cu viața socială și pot răspunde cerințelor societății de astăzi. Datorită acestor activități, ei își creează anumite viziuni, concepte, care duc la formarea unei atitudini, prin care se vor promova principalele valori umane: frumosul, dragostea și credința.

În urma unor calcule, ne-am propus să studiem gradul de implicare a părinților în activitățile extrașcolare, conform acestui program. Părinții sunt incluși în aceste activități pe tot parcursul anului, începând cu prima zi de școală - *Întâi septembrie* și terminând cu *Ultimul sunet*. Există 14 activități în care sunt incluși sau sunt invitați să participe părinții, și anume:

- Bun venit la școală!
- Programul Național „Educație pentru cetățenie democratică”
- Educația interculturală
- „Împreună de Halloween”, parada dovleceilor/costumelor, concurs, expoziție;
- Fumatul dăunează grav sănătății!
- „Lângă bradul de Crăciun” - activități cultural - artistice, expoziții, tradiții și obiceiuri
- „Mărțișorul - bucuria primăverii”, ateliere de lucru, concurs, expoziții
- „Ce dragă-mi este mama!”, program artistic
- „Luna florilor”, concurs de decorare a sălilor de clasă
- „Arbori și păsări”- Ziua Mondială a Păsărilor și a Arborilor - vizite la muzeu, drumeții

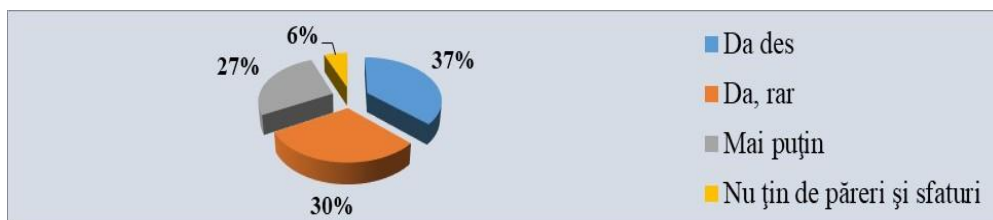
- „1 Iunie- Ziua Internațională a Copilului”, activități recreative, jocuri ale copilăriei, excursii
- „Un mediu mai curat”- excursii tematice
- „La revedere, școală dragă!, festivități la sfârșit de an școlar
- Concursuri, proiecte și parteneriate școlare - participarea la concursuri, întreceri, proiecte, parteneriate.

Aceste activități reprezintă 40 % din tot programul școlar, ceea ce înseamnă aproape o jumătate din șirul lor. În baza documentelor, a programului și a activităților, putem spune că părinții sunt considerați și principalii beneficiari ai procesului de învățământ. De asemenea, această cooperare este un prim pas spre reușita școlară a copilului. Totul depinde de interesul, dorința și posibilitatea părinților de a participa la activitățile extrașcolare și de a menține parteneriatul, într-o manieră amicală, cu profesorii, diriginții și școală. Demersul experimental a fost conceput și a avut loc în conformitate cu viziunile teoretice și metodologice, reflectate anterior, desfășurându-se la Liceul Teoretic „Ioan Vodă” din orașul Cahul. Ancheta adresată părinților a avut drept scop final determinarea modului de implicare a părinților în activitățile extrașcolare. La experiment au participat 30 de părinți (19 mame, 11 tați), vârsta acestora fiind cuprinsă între 28 și 37 de ani, majoritatea fiind cu studii medii. Din cei 30 de părinți, 6 activează în domeniul medicinei (stomatolog, medic de familie, masor, asistentă medicală), 8 părinți - în sfera de servicii publice, 3 - în domeniul serviciilor de protecție de stat (polițist, inspector de sector, pază de stat), 4 sunt fără serviciu (în domeniul casnic), 5 activează peste hotare, 4 - în domeniul învățământului (director, învățător, educator, ajutor de educator).

Referitor la starea civilă a respondenților, din numărul total, 11 părinți sunt divorțați, iar restul sunt căsătoriți. Studiind interesul părinților pentru activitățile ce se realizează zilnic în viața copilului, majoritatea dintre cei 30 au răspuns că *da*, în fiecare zi, ceea ce înseamnă că ei nu sunt indiferenți față de cele ce au loc la școală zilnic. Din răspunsurile la întrebarea: *Este necesar ca copilul dumneavoastră să insiste să participați la ședințele cu părinții?*, toți părinții au ales *nu*, însă am observat din comportamentul lor că majoritatea veneau cu replica: „, a insista *nu*, dar să-mi amintească de mai multe ori - *da*”. Astfel, se subînțelege că cei mai mulți copii ai acestor părinți sunt nevoiți să stăruie asupra faptului ca părinții să ia parte la ședințe. Inițial, ne-am propus să

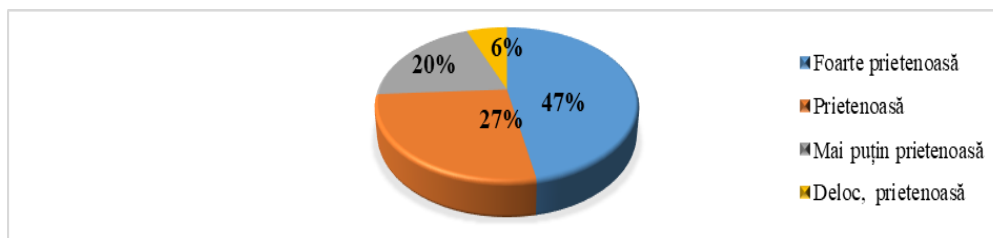
determinăm „Dacă părinții țin cont de părerile și sfaturile profesorului-diriginte”. Rezultatele obținute sunt prezentate în figura 1.

Figura 1. Luarea în considerare a sfaturilor și a părerilor dirigintelui de către părinți

Din figura de mai sus, reiese că respondenții țin cont de părerile și sfaturile profesorului-diriginte. 37 % din părinți, deseori, țin cont de părerile și sfaturile profesorului-diriginte, 30%, la fel, țin cont, deși rar, 27% mai puțin țin cont și 6 % nu țin cont de păreri și sfaturi.

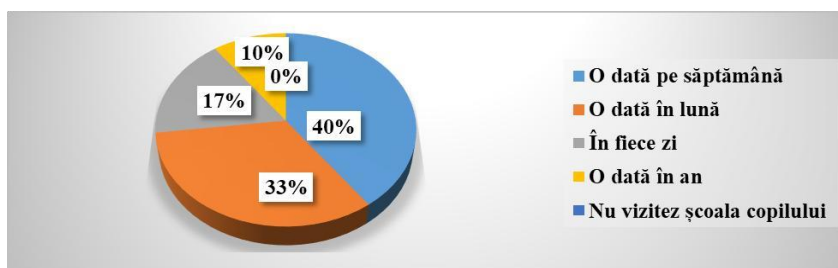
În continuare, am solicitat ca părinții să aprecieze colaborarea dintre ei și școală. Rezultatele obținute le-am reprezentat în figura 2.

Figura 2. Colaborarea părinte-școală

Din diagrama anterioară, se vede că 47 % din părinți cred că colaborarea dintre ei și școală este prietenoasă, 27%- prietenoasă, 20 % - mai puțin prietenoasă și restul nu e deloc prietenoasă.

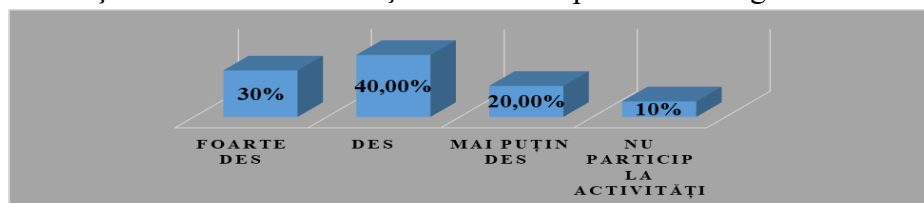
Ne-am propus să identificăm motivul acestor alegeri, mulți părinți ne-au răspuns că sunt organizate rar ședințe cu părinții, adesea, în agende sunt notate pretențiile, dar părintele nu este înștiințat direct la telefon. Totodată, am dorit să mai identificăm cât de des vizitează școala copilului de vârstă școlară mică. Rezultatele pe care le-am obținut sunt reprezentate în figura 3.

Figura 3. Vizitarea școlii de către părinți

Din figura 3, putem constata că o dată pe săptămână părinții sunt disponibili de a vizita școala copilului – 40 %, iar 33 % - o dată în lună. Cu părere de rău, avem foarte puțini dintre cei care vizitează școala în fiecare zi – 17 % și restul o dată pe an, îmbucurător este faptul că 0% din părinți nu vizitează școala copilului.

În continuare, ne-am propus să identificăm cât de des participă părinții la activitățile extrașcolare. Rezultatele obținute le-am reprezentat în figura 4.

Figura 4. Gradul de implicare a părinților în activitățile extrașcolare

În baza rezultatelor prezentate în figura 4, putem releva faptul că majoritatea părinților participă des la activitățile extrașcolare, respectiv foarte des – 30 %, mai puțin des – 20 %, și 10 % din părinți nu participă la activitățile extracurriculare.

La următorul item din chestionar: *Când vizitați școala copilului Dvs.?*, nu se observă un decalaj mare între răspunsuri. Există mai multe răspunsuri afirmative, de aceea putem spune că părinții mai des preferă să vină la școală singuri, din propria dorință. Chiar din conversație, s-a constatat că mulți părinți vin și întreabă dacă se vor organiza anumite festivități sau când, în cel mai apropiat timp, va avea loc o activitate, iar părinții singuri vin să participe sau să vadă în ce constă aportul lor la organizarea cât mai frumoasă a activității.

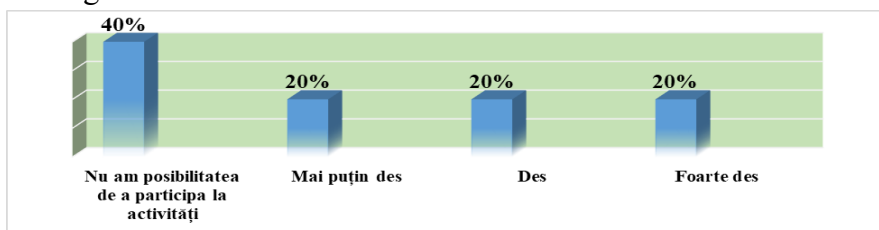
În ceea ce privește activitățile extrașcolare, atitudinea părinților față de organizarea acestora, s-a constatat că majoritatea dintre ei, din cauza insuficienței

de timp, încearcă să - l ajute pe copilul lor la activitățile extracurriculare, să-i ofere totul de ce are nevoie, să-i dea sfaturi, să-i sugereze idei inedite, dar aceasta se întâmplă, de obicei, după orele de lucru, seara, când mai este cât de cât timp, deoarece ei simt că au obligația de a-i susține pe copii să se recreeze. Cei mai mulți încearcă să propună idei, ceilalți iau parte la organizarea activităților și, de asemenea, participă în mod pasiv la acestea.

Pentru copil, contează cele 5 minute, pe care i le acordă părinții. Ne-am propus să observăm care sunt opiniile părinților privind cele 5 minute, destinate problemelor școlare, cu care se confruntă copilul. Așadar, 20 de părinți au răspuns pozitiv, iar restul rezultatelor se află la egalitate ca răspuns: negative și că nu sunt siguri.

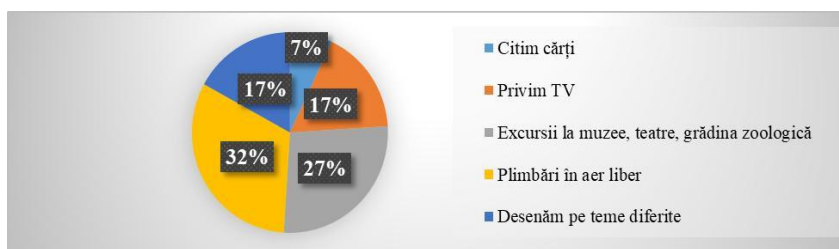
Lipsa succesului școlar al copilului de vârstă școlară mică se datorează atât mediului familial, cât și influenței anturajului de prieteni, și mai puțin școlii. Aceasta s-a observat în alegerea răspunsului dat de părinți la întrebarea: *Cui credeți că se datorează lipsa succesului școlar al copilului dumneavoastră?*

În continuare, ne-am propus ca părinții să-și exprime părerea față de vrerea lor de participare la activitățile extrașcolare, adresându-le întrebarea: *Cât de des ați dori să participați la activități în afara orelor?* Rezultatele obținute sunt reprezentate în figura 5.

Figura 5. Dorința părinților de a se implica în activitățile extrașcolare

Din histograma de mai sus, putem remarca: părinții sunt conștienți de faptul că ar trebui să participe mai des la activitățile extrașcolare. Din insuficiență de timp însă și din necesitatea de a se prezenta la serviciu, avem următoarele rezultate: 40 % nu au posibilitatea de a participa la activități și în egalitate de 20 % - mai puțin des, des și foarte des. În final, am aflat cum petrec părinții acele 5 minute în afara vieții școlare, rezultatele obținute sunt prezente în figura 6.

Figura 6. Modul de petrecere a timpului liber al părintelui cu copilul

Rezultatele din diagramă arată că majoritatea părinților preferă să petreacă timpul liber prin plimbări în aer liber – 32%, la fel, o bună parte - prin excursii în diferite locuri – 27 %, să vizioneze emisiuni TV și să deseneze, temele fiind diferite – 17 %, și puțini dintre părinți citesc cărți cu copiii lor.

În baza analizei rezultatelor cercetării, s-a constatat că în Liceul Teoretic „Ioan Vodă”, în clasa a IV-a, părinții se implică în activitățile extrașcolare, în problemele școlare, există o colaborare între profesor și diriginte. De asemenea, am determinat că majoritatea părinților au dorința de a participa și de a se încadra în viața școlară a copilului, dar, din lipsă de timp, aceștia se implică mai mult acasă, după serviciu, prin discuții, prin exprimarea părerilor privind unele probleme, subiecte, acordându-i ajutorul necesar, când este nevoie. În temeiul rezultatelor obținute, s-a mai subliniat faptul că contribuția școlii este notată pozitiv, așa cum rezidă din părerile părinților. S-a ajuns la concluzia: dacă familia ar fi pregătită mai intens și ar fi informată mai des cu referire la succesul și insuccesul copilului, atunci ar exista mai multe rezultate pozitive de colaborare între părinte- școală.

Actualmente, activitățile socioculturale și cele educaționale demonstrează și mai mult necesitatea participării părinților la evenimentele școlare și extrașcolare. Acestea vor fi prezente în momentul în care va fi o colaborare foarte strânsă între școală-părinte. Școala trebuie să-l implice pe părinte tot mai mult în viața profesională și personală de natură școlară.

Interacțiunile de colaborare tind tot mai mult spre o relaționare, spre creșterea gradului de implicare a părinților. Majoritatea motivează că nu dispun îndeajuns de timp , totodată, părinții nu sunt înștiințați la vreme sau sunt prezenți la activități doar că „trebuie”.

Cercetarea realizată a permis să deducem următoarele concluzii:

- Pentru a evidenția gradul de implicare a părinților în activitățile extrașcolare, n-au fost clarificate și precizate conținuturile delimitate semantic, logic, sociologic și pedagogic, fenomenele și conceptele de bază ale acestuia: activități extrașcolare, mediul familial, s-au evidențiat aspectul formativ al activităților extrașcolare și influența părinților asupra copilului prin activitățile în afara orelor de clasă.

- Prin analiza unor definiții și accepții ale cercetătorilor din domeniul științelor educației, a fost conturat specificul mediului familial în activitățile zilnice, însă mai important în cele extrașcolare, în mediul comunitar apropiat copilului, cu care el contactează și interacționează direct cu societatea.

- Definiția mediului familial și activitățile extrașcolare, abordate prin optica pedagogiei postmoderne și a sociologiei educației, ne-au permis să precizăm ce rol are mediul familial în dezvoltarea copilului și în viața sa, datorită prezenței activităților extrașcolare, care este o recreere, dar și o formare a personalității din toate domeniile, fiind o pregătire în fața așteptărilor societății.

- Rezultatele obținute în cercetare au demonstrat că influența mediului familial asupra activităților extrașcolare ale elevului de vârstă școlară mică joacă un rol primordial în succesul său formativ. Acesta își lasă amprenta asupra agenților educativi, prin faptul că:

- ✓ părinții sunt mai interesați de activitățile organizate;
- ✓ cadrele didactice se implică tot mai mult în formarea estetică, tehnologică și psihofizică a copiilor și prin intermediul participării părinților;
- ✓ părinții devin mai cointeresați, atunci când activitățile extrașcolare sunt organizate și au un caracter atractiv;
- ✓ partenerii implicați vor avea o viziune reală asupra efortului școlii, al părinților și al altor agenți educativi în educarea copiilor.

În consens cu rezultatele obținute în această cercetare, **recomandăm:**

- elaborarea la nivel de sistem a unor *politici educaționale*, care ar orienta școala să inițieze, să desfășoare și să monitorizeze parteneriate educaționale de variate tipuri: sociocultural, economic, artistic, de asistență socială, de promovare, de realizare, bazate pe diferite rețele de deschidere și de colaborare;

- întocmirea unui catalog în care se vor înscrie părerile comitetului părintesc, în raport cu gradul de satisfacere a organizării activităților extrașcolare;
- întocmirea agendei școlare, în care orice părinte are posibilitate să propună tema activităților extrașcolare și ora la care el dispune de timp să participe. În baza acestuia, managerii și cadrele didactice organizează activitatea atunci când cei mai mulți părinți pot participa la activități;
- elaborarea și editarea unor ghiduri pentru părinți privind optimizarea parteneriatului dintre școală și familie, care ar conține strategii și tehnologii de proiectare, desfășurare și monitorizare eficientă a acestuia;
- valorificarea și reînnoirea *Curriculumului nonformal de educație a părinților și a cadrelor didactice* la nivel de sistem educațional.

Cercetarea realizată deschide perspective noi de investigare a coordonatelor, a conținuturilor, a tehnologiilor privind desfășurarea parteneriatului educațional *școală - părinte*, care ar reprezenta nfluente pozitive ale mediului familial asupra activităților extrașcolare la treapta școlară.

Referințe bibliografice:

1. CERNEA M. Contribuția activităților extracurriculare la optimizarea procesului de învățământ. „Învățământul primar”. București: Editura Discipol, nr.1/2000.
2. DUMITRANA M. Copilul, familia și grădinița. București: Editura Compania, 2000.
3. IONESCU M., CHIȘ V. Mijloace de învățământ și integrarea acestora în activitățile de instruire și autoinstruire. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2001.
4. FELDMAN, AMY L ȘI MATJASKO JENNIFR L. The Role of School-Based Extracurricular Activities in Adolescent, 2005.
5. SUHOMLINSCHII V. A. Pedagogie pentru părinți. Chișinău: Lumina, 1981.

EDUCAȚIA MEDIA ȘI ROLUL EDUCATIV AL PRESEI PENTRU COPII

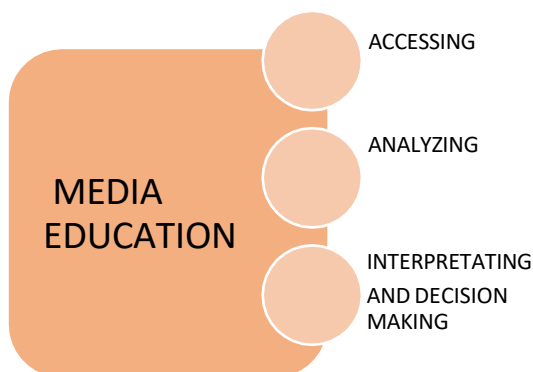
Laura TUGAREV,
doctor în științe ale comunicării, lector,
Universitatea de Stat din Moldova,
specialist principal la Centrul Republican pentru Copii și
Tineret „ARTICO”, mun. Chișinău, Republica Moldova
E-mail: tugarevlaura@gmail.com

***Summary:** This article highlights the role and functions of the media, as well as its educational mission. The media for children in the Republic of Moldova is a young one, but extremely necessary for the development and cultivation of the values of the young generation, as well as the need to promote media education and outline a critical thinking for young people to decipher the public space, to later campaign for a democratic and open society. First of all, we consider that children's media should culturalize and educate children and youth, by delivering quality, healthy, beneficial content for their harmonious development.*

***Key words:** mass media, media education, critical thinking, culturalization, educational role.*

An important role in the development of children or youth personality is represented by the media, especially the online media, because today the Internet has become a daily accessed space, where information of various types and forms can be found at a click away, and a global library of the data to which the children or youth can have immediate access. For information separation a filter is needed and this can be media education. Media education cannot be carried out if the children or youth will not have a general image of the media, from definitions to the effects it produces. Sometimes the content provided through the mass communication channels are received in a passive way, without resorting to their analysis and filtering. Silvia Șpac mentioned that "Unlike the conscious learning from the book, through reading, which directly addresses to child's intellect through the understanding and assimilation of concepts, the knowledge and experiences obtained from the audiovisual means directly touch his sensitivity without first going through the channel of rational analysis"[1]. The primary purpose of media

education is to cultivate knowledge and skills of analysis and critical thinking of the messages transmitted by the mass media, at the same time; it will contribute to increase the degree of information filtering and will encourage good practices of information from multiple truthful sources. Media education helps the child and young person to receive and thoroughly decode messages from the mass media, to penetrate their crust and analyze them multifaceted. In the study *Developing a media culture through an appropriate media education* [2], important aspects are reflected in the segment of media education and critical thinking. "Education for mass media, in a narrow sense, refers to the preparation of youth to work in the field of mass media or to understand the techniques of developing mass media products. The broad meaning is that media education refers to the process of accessing, analyzing, **evaluating and creating messages in diverse media manners, genres and forms**".

Source: developed by the author

Media education is important in the Republic of Moldova, because it forms a healthy vision and perception, on understanding the techniques of creating journalistic articles, recognizing misleading, false and truncated information, identifying the purpose of different messages, as well as evaluating them by using relevant strategies. It develops critical thinking as an extension of the general culture in order to detect fake news, ghost or clone sites, which misleads the consumer of media products.

Media education is a necessary variable in the digital age, because it refers to the process of accessing, analyzing, evaluating and interpreting messages in diverse

media forms, including those in the virtual sector, providing the individual with the necessary tools in order to carry out an analysis of media contents, cultivating specific skills and competences to identify correct information and to thwart persuasion, manipulation, misinformation, intoxication or propaganda in media materials. Media education is an element of literacy, which includes the ability to access and analyze messages, texts, materials from the mass media, and then to reflect on the meanings.

The second dimension of the title is the educational role of the media for children. The role and functions of mass media has been the object of research for a multitude of scholars, most of whom point about the function of culturalization. For example, the operational outline of the functions and dysfunctions of the mass communication system, proposed by M. DeFleur includes the media functions of: "defense of liberties, exposure of corruption, entertainment, reflection of events, stimulation of the economic system through advertising, and the function of putting people in contact with cultural assets [3, p. 311].

Several typologies of the function of the media can be identified in the specialized literature. In the "Basis of journalism" [4] signed by Professor Georgeta Stepanov, there are highlighted 5 functions:

1. Media information;
2. Media interpretation;
3. Social media;
4. Media culturalization
5. Media entertainment.

Therefore, each function highlights certain elements, for example the information function aims to inform the public about events and processes in public space. Every member of society wants to be always connected to the information circuit to know what is happening, and children and youth are also curious and want to know as much information as possible. The function of culturalization aims to cultivate aesthetic taste, cultural values, art, etc. through the media content. The mass media must also undertake the elevation of the public through various columns, texts, audio-visual contents. The mass media has the power to educate, to promote values, to configure behavior, to orient the children and youth in order to adhere to certain directions, trends, etc.

"Mass communication media have a strong personality shaping force through the variety and wealth of information, through their specificity and potential. The educational function of the mass media, which manifests in a trenchant way, does not replace the role of educational institutions" [5]. In the monograph "Art journalism in the press of the Republic of Moldova" [6], the authors mention an instructive-formative function, "contributing to the training of the population and the formation of its analytical skills. The function in question is carried out, as a rule, through the general media, namely through the various cultural content, intended for the general public". The mass media, together with other institutions, has the role of contributing to broad information, to the culturalization of the public and its education, to the transmission of valuable algorithms.

In the Republic of Moldova there are media and multimedia platforms for children and youth whose purpose is to teach media skills and tools. Pixel Media Center educational project – is the first interactive school of journalism for children and youth. It is a project under the auspices of the Republican Center for Children and Youth. The official page can be accessed here: <https://www.facebook.com/pixelmediacenter>. In this school children and youth learn about general concepts in TV journalism and make journalistic materials. Zuper.md is also a multimedia platform for children, under the umbrella of the Public Institution "Teleradio-Moldova" Company (TRM). More information can be found here: <https://zuper.md/>. A new television school for children is also the TeVezi project - <https://www.facebook.com/tevezi.media>, mentored by journalist Sorina Obreja. Another project is also the Academy of Television, Theater and Film. "The purpose of the Academy is to create the practical skills of exposure, psychological counseling, neuro-programming of motivation and development of individual creativity and stimulation of the public participation level of participants in social life and other activity sectors". The Academy of Television, Theater and Film was founded by journalists Liviu Moraru and Mihai Burciu. The official website is: <https://academiatv.md/about-us>. Another platform where children and youth can be little journalists is the Television School, founded by Dorina Cojocaru.

The Youth Media Center (YMC) is the organization where every child and young person can be trained in journalism, media education, practice and learn media tools and techniques. "Since 2003, the Youth Media Center has promoted

the right of children and young people to free expression, information and participation. The Youth Media Center has become a resource center for children and young people passionate about media education, journalism, blogging, social media, as well as for professionals active in the field of promoting the rights of children, young people and their voice in the public space. YMC has developed knowledge and communication skills for over 10 thousand children and young people from all over the country". Headings, content and details can be found on the official website <https://tineri.md/>. And the Faculty of Journalism and Communication Sciences, USM generates projects for the young people of the Republic of Moldova (<https://jurnalism.usm.md/>), such as the "School of Diction and Public Discourse", an action that was intended for the young people of the Republic Moldova, as a result, more than 70 young people participated in the first edition, learning values for correct and coherent speech.

In conclusion, education on the media dimension aims at the development of a consumer media culture and helps children and/or youth to critically analyze the information they read, hear or see, and in the Republic of Moldova there are platforms, environments and entities where children and young people can learn what mass media means, what is the role of a journalist, what qualities they must have, what is the mission and even practice, put into practice the acquired knowledge. In addition to the formal education carried out in schools, non-formal education on media content is important and necessary for the multivalent and multidimensional development of the children or young persons.

References:

1. Education for mass media as a factor of culturalization of primary school students. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Educatia%20pentru%20mass%20media%20ca%20factor%20de%20culturalizare%20a%20elevilor%20de%20virsta%20scolara%20mica.pdf (accessed on 11.02.2023)
2. Development of a media culture through adequate media education. Available at: <http://media-azi.md/sites/default/files/Dezvoltarea%20unei%20culturi%20media>

- %20printr-o%20educatie%20media%20adecvata.pdf (accessed on 11.02.2023)
3. Mastronardi V. *Le strategie della comunicazione umana. La persuasione, le influenze sociali, i mass media*. Milano: Franco Angeli, 1998. 392 p.
  4. Stepanov G. *Basis of journalism*. Chișinău: CEP USM, 2018
  5. THE IMPACT OF MEDIA ON EDUCATION. Available at: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Impactul%20mass%20medi%20in%20educatie.pdf (accessed on 11.02.2023)
  6. Stepanov G., Tugarev L. *Art journalism in the press of the Republic of Moldova*. Chisinau: CEP USM, 2019.

NOI TENDINȚE ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL: FORME DE REALIZARE

Vitalie GUȚU,

lector universitar, drd.

Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM,
conducător de cerc, Pixel Media Center,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret ARTICO

Rezumat: *Procesul educațional capătă noi valențe odată cu dezvoltarea erei digitale. Actorii implicați în această direcție, cadrele didactice, pe de o parte, și, elevii, de cealaltă parte, urmează să deprindă aspecte inovatoare în ceea ce privește axa predare – asimilare. Tocmai de aceea, un rol important îl are progresul tehnologic, ce se impune a fi utilizat multiaspectual și integrat în studierea materiilor. Fiecare componentă a sistemului educațional, în secolul online-ului, este conectată la noile tendințe din domeniu.*

Cuvinte-cheie: *tutorial video, școală digitală, materiale didactice video, instrumente online, lecții video*

Rolul primordial al educației este de a scoate în evidență oferta sistemului educațional și cerințele societății, raportate la aspectele pieței de învățământ internaționale. Pornind de la aceste două premise, putem afirma cu certitudine că procesul de educație trebuie să devină, apriori, important prin conținutul și valoarea adăugată a acestuia atât pentru cadrele didactice, cât și pentru elevi/studenti. În condițiile digitalizării sporite, educația devine atractivă prin adoptarea noilor tendințe atât ca formă, cât și sub aspect de conținut, astfel încât produsele educaționale livrate să fie:

- creative;
- interactive;
- prompte;
- disponibile pe platforme special dedicate cursului/materiei;
- accesibile de pe orice gadget (*PC, laptop, tabletă, telefon etc.*);
- robuste, stabile, updatabile și personalizabile.

Pentru a fi parte integrantă a digitalizării, mediile educaționale încearcă să treacă la un alt nivel, în așa fel încât produsul livrat de cadrul didactic să suscite interes continuu din partea elevilor/studentilor. În context, trebuie de remarcat

faptul că „adaptarea cadrelor didactice la realitățile de azi, prin aplicarea tehnologiilor și diferitelor instrumente digitale, reușește să facă față provocărilor și să răspundă nevoilor educaționale a nativilor digitali” [1]. Aici se impune să aducem aminte de necesitatea integrării în spațiul online, astfel, profesorii/învățătorii/educatorii au fost obligați într-un fel sau altul să-și regândească strategia de predare și să aplice metode și tehnici inovatoare pentru ca studentul/elevul/preșcolarul să obțină cunoștințele de bază și să nu fie lipsit de conținuturile educaționale.

Astăzi, asimilarea materiei devine o provocare, pe de o parte informațiile oferite de către cadrul didactic trebuie să cuprindă arii diversificate pentru a explica tema, pe de altă parte aceste conținuturi urmează să fie aranjate într-o manieră ușor percepută de receptor, adică de student/elev/preșcolar. Tocmai de aceea, o formă interactivă a dezvoltării disciplinelor în procesul educațional este TUTORIALUL VIDEO. Autoarea Adela Negură în lucrarea *Elaborarea unui tutorial video didactic – structură, etape, mijloace* scrie că, „tutorialele video în sistemul de formare de astăzi joacă un rol imens, care nu poate fi subestimat. Dar, să nu uităm, că numai videoclipul cu sunet oferă un efect uimitor în procesul de învățare, pentru că numai atunci creierul este foarte aproape de mediul natural de percepție, și numai din această cauză lecțiile video și cursurile video sunt atât de populare și solicitate” [2]. Astfel, pentru a menține ritmul progresului tehnologic, profesorii/învățătorii/educatorii încearcă să producă lecții video într-o manieră captivantă, unde imaginea este însoțită de sunet, dar și de explicații textuale și iconografice.

Tutorialul video reprezintă forma de învățare care utilizează clipuri video succinte pentru a oferi instrucțiuni și explicații despre un subiect sau un proces. Cadrele didactice apelează la conceperea și elaborarea tutorialelor video pentru:

- a dinamiza lecția;
- a oferi mai multe explicații la tema predată;
- a ajuta studentul/elevul/preșcolarul să înțeleagă materia.

„Videoclipul este modalitatea dominantă pe care oamenii o folosesc pentru a consuma conținut și a împărtăși experiențe, datorită ubicuității de calcul personale, camere mobile, site-uri web de partajare video și rețele sociale. Dintre toate diferitele tipuri de video, video tutorial este de interes special... În unele cazuri, videoclipurile de captură de ecran pot fi completate cu narațiuni audio și subtitrări

pentru a le face ușor de înțeles pentru oameni”[3], se arată în lucrarea *ScreenCast Tutorial Video Understanding*. Grupul de autori consideră oportună o astfel de modalitate de studiere a disciplinei. Congruența dintre imagine, sunet și text devine simbioza importantă în procesul de concepere, elaborare și livrare a tutorialului video la o materie sau alta. Aici, depinde de calitatea materialului video realizat de cadrul didactic, dar și de maniera de prezentare a video tutorialului, pentru că un rol important îl joacă și platforma pe care sau prin intermediul căreia este oferită lecția video explicativă.

Tendențele de pe piața educațională arată că prezentările grafice, video, animate și prin jocuri video devin trenduri apreciate și solicitate nu doar de receptori (studenți/elevi/preșcolari), ci sunt repere și cerințe ale sistemului de învățământ pentru a putea livra informațiile într-o caracteristică afișajului digital.

Cercetătorul Karsten D. Wolf în lucrarea *Tutoriale video și videoclipuri explicative ca obiect. Metoda și scopul educației media și cinematograției* subliniază faptul că, „proiectarea videoclipurilor explicative poate fi oficializată în nouă pași:

- Selectarea subiectului: identificarea și selectarea unui conținut de explicat sau de transmis grupului;
- Pregătirea conținutului: asigurați-vă propria înțelegere a conținutului, cercetați fundalul și erorile tipice sau concepțiile greșite;
- Dezvoltarea unei idei și forma de explicație: proiectarea didactică și estetică a unei explicații;
- Elaborarea și prezentarea unui storyboard și program de filmări;
- Pregătirea fazei de filmare: procurați recuzită, selectați locațiile de filmare, familiarizați-vă cu tehnologia și, dacă este necesar, pregătiți vizualizări;
- Implementarea fazei de șlefuire a materialului video;
- Post-procesare: editare și post-procesare digitală, dacă este necesar coloană sonoră și suport cu muzică;
- Prezentarea filmelor și, dacă este cazul, furnizarea pe portaluri online;
- Conținutul, reflectarea didactică și estetică a materialelor video” [4].

În această ordine de idei e primordial să fie desfășurat un plan de acțiuni bine definit ca în condițiile conceperii și elaborării video tutorialului să existe o corelație între conținutul materiei și forma pe care acest conținut o să o ia în parametrii

lecției video. În procesul de elaborare a tutorialului video există câteva metode „prima metodă utilizează o cameră video pentru înregistrare. O cameră video este un dispozitiv electronic de imagine pentru obținerea de imagini optice ale obiectelor ce urmează a fi filmate pe un element fotosensibil, adaptat pentru a înregistra sau a transmite imagini în mișcare la televizor. Această metodă nu este convenabilă atunci când înregistrăm munca în program ca o lecție. Pentru aceasta este necesar să utilizăm a doua metodă. În cel de-al doilea caz, este înregistrat un semnal, care vine de pe ecranul monitorului, televizorului, altor echipamente pe un anumit mediu (de exemplu, un hard disk de computer)” [5].

Este bine de precizat că și aspectele tehnice contează mult în procesul de elaborare a unui tutorial video:

- locația unde se filmează tutorialul video;
- calitatea imaginii;
- unghiul de filmare;
- captarea sunetului prin microfon/lavalieră/puşcă;
- proiectarea materialului predat;
- titrarea informațiilor principale;
- editarea video a tutorialului;
- post-procesarea materialului;
- formatul în care este expediat tutorialul;
- prezentarea publică a video tutorialului.

Un alt aspect care se cere de remarcat este și durata unui tutorial video. Astfel, potrivit platformei veeed.me, un clip video de tip tutorial trebuie să aibă 45-90 de secunde. Totuși, ne referim la tutoriale didactice și în acest caz durata acestor materiale video explicative ar trebui să fie de la 180 de secunde până la 600 de secunde (adică de la 3 minute până la 10 minute). Durata unui video explicativ didactic reiese și din complexitatea temei abordate și direcțiile de analiză a subiectului propus audienței.

Celie O’Neil-Hart scrie în articolul său *De ce ar trebui să te apuci de conținutul instructiv în 2018* că, „videoclipurile didactice domină din ce în ce mai mult atenția utilizatorilor pe platformele video online. De exemplu, 86% dintre utilizatorii YouTube raportează că folosesc platforma adesea pentru a învăța lucruri noi, iar 70% dintre utilizatori raportează utilizarea videoclipurilor pentru a rezolva probleme legate de muncă, școală sau hobby-uri” [6]. Din această perspectivă

desprindem ideea că utilizatorul clipurilor video instructive este adeptul unor platforme care s-au remarcat în timp ca fiind cele mai eficiente, accesate și populare, cum ar fi canalele de YouTube. În context, e bine de punctat că profesorul/învățătorul/educatorul urmează să-și deschidă un cont pe platforma YouTube și să încarce lecțiile video, astfel materialul didactic este stocat și se poate reveni ori de câte ori e necesar pentru a asimila informațiile inserate într-un tutorial video sau altul. De regulă, clipurile didactice sunt proiectate în timpul orelor de studiu, ulterior ele sunt trimise pe adresele electronice ale studenților/elevilor sau pe alte aplicații și pe această linie nu există o structură coerentă a difuzării materialului pentru disciplină. Recomandarea este centralizarea video-urilor instructiv-didactice pe un singur canal, astfel informația poate fi preluată doar de la sursa primară.

Concluzii: Procesul educațional a trecut la un alt nivel de dezvoltare. Actorii implicați în direcția învățământului, la toate etapele, trebuie să conștientizeze că doar prin adoptarea noilor tendințe de pe piața educațională, succesul va fi garantat. Pe lângă faptul că sunt deprinse abilități și noi capacități de prelucrare a informațiilor și de livrare a acestora, cadrele didactice vor deține un atu în fața studenților/elevilor/preșcolarilor, iar materia care este predată se transformă într-un produs educațional dinamic, interactiv, ce implică atitudine și păreri argumentative din partea utilizatorilor, și pliată la „cerințele” generației nativilor digitali.

Bibliografie și webografie:

1. GUȚU, Vitalie. *Elaborarea materialelor didactice în format video*. In: Revista ARTICOLE de bune practici în domeniul extrașcolar, Nr. 4 (8) 2022. ISSN: 2587-4152.
2. NEGURĂ, Adela. *Elaborarea unui tutorial video didactic–structură, etape, mijloace*. Magazin bibliologic, 2021, 1-2: 77-83.
3. LI, Kunpeng, et al. *Screencast tutorial video understanding*. In: Proceedings of the IEEE/CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition. 2020. p. 12526-12535.
4. WOLF, Karsten D. *Video-Tutorials und Erklärvideos als Gegenstand, Methode und Ziel der Medien-und Filmbildung*. Filmbildung im Wandel, 2015, 121-131.
5. IBIDEM

6. CELIE, O'Neil-Hart. Why you should lean into how-to content in 2018. Disponibil: www.thinkwithgoogle.com/advertising-channels/video/self-directed-learning-youtube. Accesat (12.02.2023)

DEZVOLTAREA SPIRITULUI ECOLOGIC AL ELEVILOR MICI PRIN ACTIVITĂȚI ȘCOLARE ȘI EXTRAȘCOLARE

Mihaela VLAD,
profesoară, Școala Gimnazială „Nicu Albu”,
Piatra-Neamț, România
E-mail: mihaelavlad@yahoo.com

Rezumat: Educația ecologică trebuie să fie prezentă în clasă, la toate disciplinele și la activitățile extrașcolare, deoarece educația ecologică are un caracter permanent, inter și pluridisciplinar. Lucrarea prezintă câteva modalități, prin care se poate realiza, încă de la vârsta școlară mică, educarea spiritului de protejare a mediului de viață.

Cuvinte-cheie: spirit ecologic, elevi mici, activități școlare și extrașcolare

THE DEVELOPMENT OF THE ECOLOGICAL SPIRIT AT THE LEVEL OF PRIMARY EDUCATION THROUGH SCHOOL AND EXTRA-SCHOOL ACTIVITIES

Summary: Ecological education must be present in the classroom, in all subjects and in extracurricular activities, because ecological education has a permanent, inter and multidisciplinary character. The work presents several ways, by which it is possible to achieve, from a young school age, the education of the spirit of protecting the living environment.

Keywords: ecological spirit, young students, school and extracurricular activities

În epoca contemporană, una dintre problemele de actualitate o constituie formarea și educarea elevilor în spiritul unor responsabilități umane, ce vizează protecția mediului înconjurător. Acesta din urmă este un mecanism viu, cu o complexitate deosebită, de a cărei integritate și bună funcționare depinde întreaga activitate umană. Formarea elevilor cu o conștiință și cu o conduită ecologică devine o cerință extrem de importantă pentru orice demers educativ școlar și extrașcolar.

Starea mediului înconjurător, pe an ce trece, este tot mai îngrijorătoare: spațiile împădurite se reduc, solurile agricole se degradează, nivelul de poluare este mai ridicat, efectul de seră se accentuează, numeroase specii de plante și animale sunt pe cale de dispariție. Pentru că viața nu poate fi separată de mediul ambiant, întreaga educație ar trebui îndreptată în direcția protecției mediului înconjurător.

Educația ecologică urmează să înceapă din frageda copilărie, din momentul în care un copil poate diferenția „binele” de „rău”, prin „rău” înțelegând și gunoi, mizerie, suferință. Odată ce copiii pricep că anumite lucruri se aruncă și altele nu, că Pământul „suferă” atunci când aruncăm gunoaie, ecoeducația începe. Pentru că sunt în formare, cei mici vor adopta mult mai ușor comportamente pozitive față de mediul înconjurător, pe care le vor păstra, cel mai probabil, pe tot parcursul vieții. Grija față de natură se va revărsa în multe alte comportamente ale copilului – grija față de spațiul personal – de la cameră și bancă, până la ghiozdan și dulap. Un copil, care deprinde din timp noțiuni ecologice, va deveni un adolescent responsabil.

Educația ecologică contribuie la dezvoltarea unei conștiințe și a gândirii ecologice despre natură, dar și a formării unui comportament atent și corect față de ea. Nu este suficientă o simplă informare cu privire la mediul înconjurător, ci este important ca elevii să-și poată exprima ideile și să manifeste o atitudine legată de responsabilitatea pe care și-o asumă față de mediul în care trăiesc.

Educația ecologică se poate efectua prin orice tip de activitate: școlară, extrașcolară, activități științifice, literare, artistice, plastice, sportive etc. Formele de realizare sunt diversificate: observații, experimente, povestiri științifice, desene, activități practice, plimbări, drumeții, excursii, vizionări de diapozitive, jocuri de mișcare, distractive, orientări turistice, labirinturi ecologice, colecții, expoziții, spectacole, vizionări de emisiuni TV, expediții, tabere, scenete ecologice, concursuri.

Prin educație ecologică, copiii trebuie să dobândească cunoștințe, atitudini și motivații, pentru a acționa individual și în echipă la soluționarea problemelor care țin de protecția mediului înconjurător. Prin educație ecologică, se cultivă dragostea și respectul elevilor pentru lumea înconjurătoare, interesul pentru promovarea ideii unui mediu natural sănătos, se formează atitudini de dezaprobare față de cei care încalcă normele de protecție a mediului.

Obiectivele urmărite pentru realizarea educației ecologice la elevii din ciclul primar sunt:

- să conștientizeze interdependența dintre calitatea mediului și calitatea vieții;
- să-și însușească cunoștințele referitoare la complexitatea relației dintre speciile unui ecosistem;

- să ia atitudine față de orice activitate care poate distruge echilibrul din natură;
- să aibă o conduită pozitivă de participare la activitățile de protejare a mediului, condiție a unei vieți sănătoase, în deplină armonie cu natura.

Educația ecologică trebuie să fie prezentă în clasă, la toate disciplinele și la activitățile extrașcolare, deoarece educația ecologică are un caracter permanent, inter și pluridisciplinar. Iată câteva modalități, prin care se poate realiza, încă de la vârsta școlară mică, educarea spiritului de protejare a mediului de viață.

1. Prin diferite discipline incluse în procesul de învățământ, trebuie să-i convingem pe elevi de necesitatea apărării mediului înconjurător împotriva poluării și să le formăm conduita ecologică modernă:

- La limba și literatura română, valorificând textele din manual, elevii iau contact cu frumosul din natură, datorită cuvintelor, realizează creații artistice după imagini din natură.

- Geografia este disciplina care oferă bogate cunoștințe despre relief, ape, floră și faună.

- Educația civică cuprinde teme care pot fi valorificate cu succes pentru formarea de atitudini adecvate în raporturile copiilor cu mediul înconjurător.

- Problemele de matematică despre aflarea unor suprafețe de teren ocupate de diverse culturi sau păduri, despre aflarea unor cantități de diferite materiale din natură pot conduce la convingerea elevilor că mediul trebuie protejat.

- La disciplina AVAP, elevii îngrijesc plantele din clasă, realizează colecții de frunze și semințe pe care le folosesc apoi în activitatea lor își dezvoltă simțul artistic, surprinzând, în lucrările lor, frumosul din natură.

2. Introducerea unei **discipline opționale**: „Natura - prietena mea” este o modalitate deosebit de eficientă în acest scop.

3. Desfășurarea de **activități extrașcolare**, ce pot contribui la cultivarea spiritului de protejare a mediului de viață.

4. Desfășurarea de activități în afara sălii de clasă, în contact nemijlocit cu mediul înconjurător. Așa cum îi învățăm pe copii să vorbească, să se comporte în familie, la școală și în societate, să respecte normele de igienă, tot așa trebuie să-i învățăm să se poarte cu mediul în care trăim. Dornici de a cunoaște, de a ști, de a investiga, de a vedea cu ochii minții frumusețea naturii, elevii trebuie sensibilizați prin organizarea mai multor plimbări, drumeții și excursii. Ele constituie o

modalitate prețioasă de educație ecologică, deoarece copiii văd plantele și animalele în mediul lor de viață, percep natura în toată varietatea ei, cu bogăția de culori, imagini și sunete.

5. Prin convorbirile și conversațiile euristice despre viețuitoare, despre plante, despre felul cum ne comportăm cu ele, despre elementele primare (sol, apă, aer, lumină, căldură), stimulăm curajul în exprimarea propriilor idei și le sădim în suflet seriozitatea de a sesiza problemele mediului înconjurător și de a participa cu posibilitățile lor la menținerea sănătății naturii.

6. **Concursurile cu teme ecologice:** „Să învățăm de la natură!”, „Știați că...?” constituie nu numai momente de bună dispoziție, dar și un bun prilej de sistematizare a cunoștințelor, a priceperilor și a deprinderilor învățate la această temă.

7. Prin **activitățile cu caracter practic**, se consolidează informațiile ecologice, obținute în activitățile frontale, li se formează copiilor atitudini pozitive față de mediu.

Dintre modalitățile folosite în afara clasei, în scopul educării ecologice a elevilor, amintesc:

- Excursii și vizite, pentru a constata situația în care se află mediul local și a întreprinde, pe măsura puterilor noastre, acțiuni pentru protejarea mediului.
- Acțiuni de igienizare și de înfrumusețare a clasei și a școlii.
- Crearea unui colț viu în clasă: copiii seamănă semințe, le creează condiții optime de viață, urmăresc primele încolțiri, apariția mlădițelor, a primelor frunzulițe și flori, apoi efectuează primele operații de îngrijire, formându-și deprinderi de comportament ecologic adecvat față de plante.
- Acțiuni de colectare a hârtiei.

Iată una dintre activitățile desfășurate la nivelul clasei pe care o coduc:

Programul Eco-Școala
Activitatea „Școala mea înflorită”

Obiectivele urmărite:

- cultivarea respectului pentru natură, menținerea curățeniei;
- implicarea elevilor în acțiuni de voluntariat;
- formarea simțului estetic la elevii de vârstă școlară mică.

Una dintre acțiunile desfășurate în perioada 15 martie-15 aprilie, perioadă numită și LUNA PĂDURII, a constat în înfrumusețarea spațiului din curtea școlii.

Ziua de 14 aprilie a fost o zi de bucurie pentru elevii clasei a II-a „A” de la Școala Gimnazială „Nicu Albu”, Piatra - Neamț, misiunea lor fiind să invite primăvara în școală, prin plantarea de flori colorate și pomi ornamentali.

Imaginile 1, 2. Secvențe de la activitățile ecologice

Activitatea, al cărei scop principal a fost ca elevii să conștientizeze în ce constă rolul naturii și al unui mediu curat, nepoluat, i-a ajutat să înțeleagă că, lucrând împreună, orice contribuție, oricât de mică, poate susține efortul nostru comun de ocrotire a mediului.

Activitatea a fost una rodnică, bine organizată și coordonată. Prin hărnicia, îndemânarea și prin trilarile glasurilor vesele, elevii au dat viață spațiului din curtea școlii. La final, văzând rezultatul muncii, micii ecologiști au exclamat: „Câtă frumusețe! Bine ai venit, dragă primăvară!”

Referințe bibliografice:

1. Cheptea, Doina. Micii ecologiști în grădina cu plante: activități de educație pentru mediu în grădiniță / Doina Cheptea; introducere de Ghena Acatrinei. Iași: PIM, 2017. - 80 p.
2. Dobrea Brăduț, Luminița. Educație nonformală: Ghid științific și programa pentru cercurile de ecologie și protecția mediului din cadrul palatelor și cluburilor copiilor: Poluarea ecosistemelor antropizate / Luminița Dobrea Brăduț. - Iași: PIM, 2019. - 130 p

METODE ȘI INSTRUMENTE DE IMPLICARE A PĂRINȚILOR PE SEGMENTUL EDUCATIV EXTRAȘCOLAR

Veronica GORBATIUC,
grad didactic II, grad managerial II,
directoare a Casei de Creație a Copiilor,
mun. Edineț, Republica Moldova
E-mail: nica2178@mail.ru

Rezumat: *Articolul reflectă o experiență de succes, un proiect managerial, ce constă în studierea și în adoptarea unei viziuni strategice în domeniu, determinate de noul vector al politicilor educaționale privind reconsiderarea parteneriatului școală-familie-comunitate, cu prezentarea procesului de identificare a necesităților partenerilor educaționali, la nivelul entității, și analiza premiselor legislative, care au permis implicarea directă a părinților în procesul decizional și al activităților nonformale ale instituției.*

Cuvinte-cheie: *parteneriat educațional, implicare, coeziune socială, curriculum extrașcolar, strategie, plan de acțiuni*

METHODS AND TOOLS FOR THE INVOLVEMENT OF PARENTS IN CHILDREN'S EXTRA-CURRICULAR EDUCATION

Summary: *The article reflects a successful experience, a managerial project, which consists in studying and adopting a strategic vision in the field, determined by the new vector of educational policies, regarding the reconsideration of the school-family-community partnership, with the presentation of the process of identifying the needs of the educational partners, at the entity level and the analysis of the legislative premises, which allowed the direct involvement of strategy, action plan.*

Keywords: *educational partnership, involvement, social cohesion, extracurricular curriculum, strategy, action plan*

În ultima perioadă, Republica Moldova, alături de întreaga Europă, încearcă să-și redefină politica educațională, operând cu noi concepte, în contextul politicilor publice naționale, promovate în domeniu.

Recunoașterea, afirmarea educației nonformale are parcursul său istoric în organismele internaționale și europene, în politicile și strategiile educaționale ale Uniunii Europene, fiind abordată multidimensional la componentele:

- educația nonformală ca formă și ca tip de învățare;
- particularitățile educației nonformale, în raport cu educația formală și cu cea informală;
- aspectele didactice și metodologice de organizare și desfășurare a procesului educativ nonformal;
- conceptul și teoria învățământului nonformal, în politica educațională;
- evoluția științifică a nonformalului și a informalului.

Așadar, problematica educației extrașcolare este una complexă, dar este cert faptul că, prin natura și specificul său, învățământul extrașcolar atestă însușiri proprii, ca: varietatea formelor și a conținuturilor; diferențierea activităților; formele de organizare, ce îl transformă într-un spațiu, într-un mediu eficient și motivant de dezvoltare și învățare pe tot parcursul vieții, atât a copiilor, cât și a părinților.

Codul Educației și Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 au prevăzut acțiuni de responsabilizare a societății și a familiei în asigurarea unei educații de calitate, prin diversificarea formelor de implicare în procesul decizional și în rezolvarea problemelor școlii. Atât Codul Educației (articolul 135 (f), Codul familiei, cât și Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar al Republicii Moldova scot în evidență, mai degrabă, parteneriatul tradițional, unde școala este responsabilă de educația copiilor, familia – de creșterea acestora, însă nu sunt stipulate modalitățile prin care instituțiile pot sprijini dezvoltarea abilităților și a competențelor parentale, nu există nici mențiuni privind pregătirea inițială și continuă a cadrelor pentru realizarea educației parentale.

Multe probleme au rămas a fi actuale, Republica Moldova continuând politicile de încurajare a dialogului social și a parteneriatului dintre instituțiile de învățământ și instituțiile din sfera de cercetare, sindicate, mediul de afaceri, societatea civilă și mass - media.

În acest context, Strategia 2030 (proiect de Strategie) prevede ca familia să-și asume rolul educațional de bază în dezvoltarea personalității copilului. Casa de Creație a Copiilor din mun. Edineț, ca instituție extrașcolară, a adoptat aceeași viziune strategică, conjugând eforturile tuturor factorilor și actorilor educaționali, pentru a oferi o educație de calitate. Instituția dezvoltă mecanisme de implicare a

societății, a comunității și de responsabilizare a familiei în rezolvarea problemelor și a percepției pozitive a educației.

În proiectarea și desfășurarea unui demers didactic interactiv, s-au luat în calcul toți factorii și resursele educative, punându-se accentul pe necesitatea atragerii în procesul didactic a „Familiei”. Instituția a elaborat propria strategie de colaborare, implicare și dezvoltare a competențelor parentale ale familiilor și viitorilor părinți, ca platformă de acțiuni, ce asigură condițiile pentru realizarea potențialului maxim de dezvoltare al fiecărui copil și tînăr, cu vârsta cuprinsă între 5 și 21 de ani. S-a mers pe calea încurajării educației parentale, bazate pe atitudini și practici pozitive de creștere și dezvoltare a copilului.

Părinții au fost implicați direct în procesul educațional, decizional, precum și în oferirea feedback-ului în procesul de evaluare, propunându-li-se se un spectru larg de oportunități de antrenare, ca un indicator al deschiderii și al profesionalismului corpului didactic.

În scopul valorificării pe deplin a implicării părinților, s-au trasat următoarele direcții:

- implicarea în cunoașterea politicilor promovate de instituție (alegerea profilului, a managementului grupei, programa extrașcolară, standarde de performanță);
- cunoașterea tehnicilor de abordare a unor cercuri și modul de intervenție în pregătirea temelor, în dobândirea deprinderilor intelectuale;
- conștientizarea progresului sau a eșecului copilului, a schimbărilor survenite în evoluția lui, încrederea în forțele proprii;
- implicarea directă în organizarea și în efectuarea activităților extrașcolare, în petrecerea timpului liber; implicarea directă în procesul decizional al instituției.

Instituția a selectat **mecanisme** și a dezvoltat o serie de **structuri de sprijin** în favoarea familiei și a copilului.

Instrumente de comunicare cu părinții:

- adunarea generală;
- ședințe cu părinții;
- discuții individuale;
- chat-uri pe grupurile create online.

Instrumente de implicare în procesul decizional:

- Comitetul de părinți;
- Consiliul administrativ;
- Consiliul de etică.

Activitățile ce vizează dezvoltarea relațiilor elevi-pedagogi și pedagogi-părinți:

- cercuri extrașcolare pentru părinți și copii (Ansamblul de dans „Seniorii”, Atelierul de Creație și Dezvoltare Personală pentru copii, părinți și bunici, ore de muzică - „Familii muzicale”, Atelier de Teatru pentru adulți și copii);
- implicarea părinților în manifestări culturale ale instituției, expoziții, concerte tematice: Ziua Internațională a Femeii, Revelionul, Ziua Internațională a Copilului ș.a.);
- activități recreative (vizitarea locurilor culturale, istorice și de agrement);
- voluntariatul;

Instrumente de implicare și participare la procesul de evaluare și obținere a feedback-ului;

- chestionarea;
- analiza SWOT;
- asistarea la activitățile în cercuri ;
- participări la proiecte și concursuri la nivel național și internațional;
- exprimarea de opinii în rețelele de socializare ale instituției (canalul You-Toube, facebook).

Ansamblul de programe, servicii și resurse destinate părinților pentru consiliere și pentru dezvoltarea educației parentale:

- Promovarea parteneriatelor dintre Casa de Creație a Copiilor și Instituțiile din domeniul sociouman sau medical (profesori, medici, asistenți sociali, asistenți medicali, psihologi, psihopedagogi etc.), care au participat la un program de formare specializată în domeniul educației parentale.

- Seminare, ședințe informative, moderate de specialiștii Centrului Prietenos Tinerilor SALVE și de Asociația Obștească „DEMOS”, cu următoarea tematică:

- ✓ „Strategia de consolidare, interacțiune și motivare a actorilor implicați în construirea parteneriatului performant *Instituție-Familie-Comunitate*”, 21.02.2022.

- ✓ „Implementarea politicilor de protecție a copiilor față de abuz în instituțiile de învățământ”, 28.04.2022.
- ✓ „Formele ascunse ale violenței”, 16.05.2022.
- ✓ „Cum să menținem o relație armonioasă cu copiii?”, 16.11.2022.
- ✓ „Siguranța copiilor atât în mediul online, cât și în cel offline”.

Antrenarea comună în proiecte locale și transfrontaliere:

- ✓ Programul Parental pentru o familie armonioasă, 19.04-11.06.2021
- ✓ CBC Heritage T.E.A. – Together Evryone Achieves More Botoșani.

Schimbări concrete, parvenite în instituție, cum ar fi:

- creșterea nivelului de interes și participare la diverse activități și concursuri extracurriculare a copiilor și a părinților, în comparație cu anii precedenți;
- eficientizarea procesului educațional cu 38% la activitățile extrașcolare 20%, la diplome și scrisori de grațitudine 12%, la comunicare și ședințe cu părinții 19%; mese rotunde, seminare, ateliere (8%); școlarizarea părinților (5%); implicarea în proiecte (5%).

Performanțe obținute:

Laureați ai Concursurilor naționale:

- Secțiunea „Excelența instituției de învățământ”- Locul I.
- Secțiunea „Excelența proiectelor extrașcolare”.

Laureați ai Festivalurilor internaționale (25 de participări): Turcia, Rusia, Italia, Franța, Ucraina, Belarusia, Bulgaria, Lituania, Cehia:

locul I - 18 diplome,

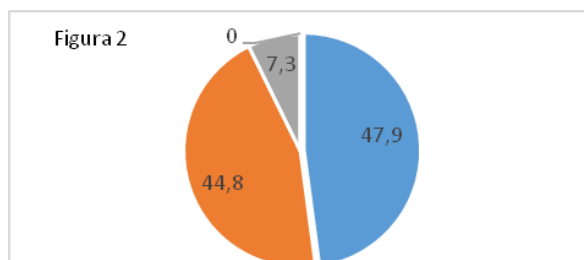
locul II - 5 diplome,

locul III - 2 diplome.

Rezultatele chestionării ne-au descifrat statistica la părinți privind nivelul satisfacției, în raport cu serviciul educațional, oferit de Casa de Creație a Copiilor, nivelul de implicare a familiei în educația copiilor, relațiile dintre familie și instituție.

Astfel, din cei 100 de părinți chestionați, la întrebarea **Cât de des colaborează instituția (conducătorul) cu familia?** 94,8% au răspuns: **ori de câte ori este nevoie**, 5,2% - lunar, 0% - semestrial, 0% - anual

La întrebarea: Ce rol are instituția pentru copilul dumneavoastră?
47,9% au indicat rolul de educare, 44,8%- de formare de competențe, 7,3% - de transmitere a informațiilor și 0% de supraveghere (Figura 2).

Figura 2. Distribuirea răspunsurilor la întrebarea „Ce rol are instituția pentru copilul dumneavoastră?”

În rezultatul chestionării părinților și a cadrelor didactice, a evaluării potențialului intern și extern, cu ajutorul analizei SWOT, am scos în evidență toți factorii pozitivi, care au facilitat obținerea performanțelor și factorii negativi, ce creează impedimente pentru o dezvoltare de amploare a parteneriatului *Familie-Instituție*.

Astfel, ca puncte forte putem menționa:

- existența cadrului legal și a unor documente de politici, care conțin prevederi explicite despre necesitatea dezvoltării parteneriatului educational, precum și cu referire la educația parentală;
- existența unor modele de parteneriate și programe de educație parentală, care funcționează la nivel național și pot fi adaptate și utilizate.

Oportunitățile sunt prezente prin:

- existența unei politici în instituție și a experienței acumulate până în prezent, în domeniul creării modelelor de servicii informaționale, educație, consultanță și al educației parentale, în ceea ce privește relația cu comunitatea și familia;
- existența parteneriatului cu sectorul nonguvernamental, fiind motivat și disponibil de a participa la dezvoltarea și la promovarea educației parentale;

- sprijinul părinților și conștientizarea din partea cadrelor didactice în privința necesității de a dezvolta parteneriatul educational, prin implementarea strategiei instituționale.

Punctele slabe se conturează prin:

- lipsa inițiativei și a dorinței de colaborare din partea unor profesori și a unor părinți;
- rolul parental rău definit;
- preocuparea excesivă de randamentul școlar sau a raportării la valori diferite;
- lipsa prevederilor specifice ale legislației cu privire la mecanismele de responsabilizare a părinților/ reprezentanților legali în procesul educațional.

Constrângerile vin din:

- lipsa de alocări financiare bugetare pentru susținerea programelor parentale;
- implicarea slabă a administrației publice locale în finanțarea serviciilor socioeducaționale, inclusiv a celor de educație parentală;
- informarea insuficientă a părinților cu privire la necesitățile copiilor și tinerilor în diferite etape de dezvoltare a copilului și a tînărului.

Trebuie de menționat că această analiză nu este un rezultat final, ci primul pas spre realizarea strategiei instituționale, în baza punctelor tari identificate, prin corectarea punctelor slabe și prin valorificarea oportunităților.

Valoarea modelului a fost demonstrată prin armonizarea relațiilor celor doi factori educativi: *instituție-familie* și facilitarea performanțelor pe segmentul educațional extrașcolar. Continuarea lui va deschide porțile succesului educațional și va asigura societății un cetățean pregătit să se adapteze la noile schimbări, capabil să facă față tuturor cerințelor acesteia.

Referințe bibliografice:

1. Codul Educației al Republicii Moldova. Monitorul Oficial al RM din 24.10.2014.

2. Cuznețov Larisa. Parteneriatul și colaborarea școală-familie-comunitate. Educație de calitate a copiilor și părinților. UPS „Ion Creangă” din Chișinău; IȘE. Primex com SRL, 2018. 188 p. ISBN 978-9975-110-93-8.
3. Cara A. Implicarea părinților și comunităților în guvernarea educației: de la intenții la acțiuni. Studiu de politici educaționale. Chișinău, 2019.
4. Cuznețov Larisa. Dimensiuni psihopedagogice și etice ale parteneriatului educațional. Chișinău: CEP UPS I. Creangă, 2002.
5. Orîndaș Lilian. Parteneriatul școală–familie–comunitate în asigurarea educației de calitate. Chișinău, 2016.
6. Bătrînu E. Educația în familie. București: Editura Politică, 1980.
7. Muscă Andrei A., Botnariuc P. Parteneriatul școală–familie–comunitate. București, 2014.
8. Solovei R., Eșanu R. Școala și comunitatea. Chișinău: Știința, 2007.
9. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020. Educație 2020.
10. Țibu S., Goia D. et al. Parteneriatul școală-familie-comunitate. București: Editura Universitară, 2014.
11. Proiectul Strategiei de dezvoltare „Educația 2030”. Disponibil pe: <https://mecc.gov.md/ro/content/elaborarea-strategiei-de-dezvoltarea-educatiei-pentru-anii-2021-2030-educatia-2030>

ASPECTE PRACTICE ÎN EDUCAȚIA NONFORMALĂ A TINERILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PROFESIONAL TEHNIC

Natalia LAZAREV,

șefă a Secției „Comerț, Merceologie, Tehnologie”,
profesoară la discipline de marketing,
grad didactic superior

Ala TEACA,

profesoară la discipline economice, grad didactic I

Svetlana NICOLAI,

profesoară la discipline comerciale, grad didactic superior,
Colegiul Național de Comerț al ASEM,
mun. Chișinău, Republica Moldova
E-mail: lazarevnatalya333@gmail.com

***Rezumat:** Activitatea nonformală tinde să aibă, la nivelul școlii, un profil bine conturat, care se desfășoară cu elevii și cadrele didactice din colegiu, împreună cu părinții și reprezentanții mediului de afaceri, ei fiind categoriile din afara spațiului educațional, ce trebuie să participe la aceste acțiuni. Articolul se referă la dezvoltarea competențelor profesionale ale elevilor de la programele de formare profesional tehnică „Comerț”, „Marketing”, „Merceologie” și „Tehnologia alimentației publice” prin simularea proceselor comercial-tehnologice, a metodelor de etalare, a formelor de vânzare, a tehnicilor de promovare, care au loc într-o unitate economică, prin extinderea relațiilor cu mediul extern, prin formarea aptitudinilor și a competențelor ce pot fi aplicate în majoritatea întreprinderilor după absolvirea CNC al ASEM.*

***Cuvinte-cheie:** educație nonformală, tineri, învățământ profesional tehnic, comerț*

PRACTICAL ASPECTS IN NONFORMAL EDUCATION OF YOUNG PEOPLE IN TECHNICAL VOCATIONAL EDUCATION

***Summary:** The non-formal activity tends to have, at the school level, a well-defined profile, which takes place with the students and teaching staff from the college, together with the parents and representatives of the business environment, they being the categories outside the educational space, which must participate in these actions. The article refers to the development of the professional skills of students from the technical vocational training programs "Trade", "Marketing", "Merceology" and "Public food technology" by simulating commercial-technological processes, display methods, sales forms, of*

promotion techniques, which take place in an economic unit, by expanding relations with the external environment, by training skills and competences that can be applied in most companies after graduating from ASEM's CNC.

Keywords: *non-formal education, young people, technical vocational education, trade*

Introducere

Transformările profunde, ce au loc în societatea contemporană, impun instituției școlare noi exigente de pregătire a tinerei generații. Asumându-și responsabilitățile de formare a cetățenilor, școala se vede nevoită să se adapteze mereu, prin proiecte curriculare novatoare, schimbărilor economice și sociale rapide, care influențează în mod decisiv concepția privind rolul sistemului de învățământ în formarea competențelor profesionale ale viitorilor specialiști, fiind însușită teoretic sau transmisă de către profesor. Educația nonformală este, astfel, marcată de o gamă vastă de activități și forme de lucru.

• Instruirea orientată spre domeniul comerțului

Într-o lume în continuă schimbare, învățarea devine din ce în ce mai mult o prioritate și este cheia pentru angajabilitate, pentru succesul economic, ce le va permite elevilor să participe deplin la viața socială, iar pentru dobândirea competențelor profesionale este nevoie de practică. Știm cu toții că activitatea practică întotdeauna a fost un izvor al teoriei și un criteriu de verificare al ei, dar, din perspectivă didactică, ea transformă cunoștințele în convingeri științifice și deprinderi practice.

Repere teoretice:

Educația este ansamblul de acțiuni și de influențe menite să permită ființei umane să-și dezvolte capacitățile fizice și intelectuale, precum și sentimentele, atitudinile morale și estetice, în scopul responsabilizării și al integrării sociale optime ca cetățean. Educația, sub toate aspectele ei, se constituie într-o realitate dinamică a provocărilor culturale, sociale și cunoaște o multitudine de situații de învățare, care sunt realizate prin cele trei forme ale acesteia: **educația formală, educația nonformală, educația informală.**

Educația nonformală reprezintă ansamblul acțiunilor instructive, proiectate și realizate într-un cadru instituționalizat extrașcolar, constituit ca o punte între cunoștințele asimilate la lecții și cunoștințele acumulate în contextul educației informale [1].

Caracteristicile specifice ale educației nonformale se pot rezuma la următoarele:

- **Învățarea prin practică (Learning by doing).** Un exemplu concret ar fi asumarea responsabilității, care nu poate fi **acțiune**. În educația nonformală, procesul este în prim-plan. Studiile nu sunt confirmate de o diplomă și nu se axează pe un curriculum detaliat. Există o abordare individualizată a procesului didactic (fără un orar definit și fără calificative), orientată spre dobândirea și dezvoltarea competențelor.

- **Învățarea prin cooperare.** Educația nonformală se bazează pe metode active de cooperare și pe procese dinamice din cadrul grupului, ai cărui membri învață atât de la profesor, cât și unii de la alții.

- **Deschiderea.** Educația nonformală se adaptează sistematic la noile metode de predare, precum și la probleme societale. Își reevaluează în mod constant conceptele, diversificându-le în practică.

- **Centrarea pe cursant.** În educația nonformală, metodele și obiectivele sunt adaptate la nevoile și la interesele elevilor. Subiectele și prioritățile studiate nu sunt strict planificate și pot fi modificate în funcție de circumstanțele existente.

- **Voluntariat.** Participarea beneficiarului la ofertele structurilor asociative nu este o cerință impusă de lege. Elevii împreună cu părinții decid dacă doresc sau nu să profite de ofertă [2].

Prioritatea de bază a educației nonformale o constituie dezvoltarea competențelor profesionale și sociale. Acestea le oferă elevilor posibilitatea să-și dezvolte competențele lingvistice, de negociere, de comunicare și de interacțiune cu cei din jur, în scopul dezvoltării încrederii în forțele proprii. Astfel, tânărul devine conștient de faptul că *el învață*, ce *învață* și cum *învață*.

Evident că aceste competențe pot fi dezvoltate doar prin intermediul instrumentelor educaționale. Miguel Angel Garcia Lopez definește termenul **instrument educațional** ca *mecanismul care contribuie la transformarea în practică a obiectivelor educaționale, prin implicarea tuturor participanților în procesul de învățare. Un instrument educațional ar trebui să fie „autonom”.* Aceasta înseamnă că *procesul de învățare trebuie să fie unul scurt, dar complet, conținând propria tematică, tehnici, grup - țintă, materiale, durată, evaluare, metode de aplicare ... Poate fi un exercițiu de simulare, un atelier de creație, un joc de rol, o activitate în aer liber etc.* [3].

Aplicații

Exercițiu de simulare a magazinului: „*MOLDOVIȚA*” *îți umple torbița*”, ediția a III-a din

28.11.2022, Colegiul Național de Comerț al ASEM.

Coordonatori: Lazarev Natalia, Nicolai Svetlana, Teaca Ala.

Parteneri: CNC al ASEM, agenți economici: Cantina ASEM, „Art-ProEco” SRL.

Grup de lucru: cadre didactice din Colegiul Național de Comerț al ASEM.

Rolul activității de simulare a magazinului „MOLDOVIȚA” SRL:

Activitatea nonformală tinde să aibă, la nivelul școlii, un profil bine conturat, care se desfășoară cu elevii și cadrele didactice din colegiu, împreună cu părinții și reprezentanții mediului de afaceri, ei fiind categoriile din afara spațiului educațional, ce trebuie să participe la aceste acțiuni. **Schimburile de experiență, invitația unor specialiști din diferite domenii, atragerea reprezentanților economici în activitățile nonformale le face cu mult mai atractive și mai profitabile pentru toți cei implicați** [3].

Succesul activităților nonformale depinde de corelarea unei serii de factori, cum ar fi:

- atractivitatea tematicii abordate;
- buna coordonare a activității;
- implicarea mai multor factori educaționali, cu experiențe relevante pentru activitatea desfășurată.

Scopul:

Dezvoltarea competențelor profesionale ale elevilor de la programele de formare profesional tehnică „Comerț”, „Marketing”, „Merceologie” și „Tehnologia alimentației publice” se conturează prin simularea proceselor comercial-tehnologice, a metodelor de etalare, a formelor de vânzare, a tehnicilor de promovare, care au loc într-o unitate economică, prin extinderea relațiilor cu mediul extern, prin formarea aptitudinilor și a competențelor ce pot fi aplicate în majoritatea întreprinderilor după absolvirea CNC al ASEM.

Obiective:

- dezvoltarea competențelor antreprenoriale ale elevilor de la programele de formare profesional tehnică „Comerț”, „Marketing”, „Merceologie” și „Tehnologia alimentației publice”, prin simularea proceselor tehnologice,

comerciale și a activităților de promovare, care au loc într-o întreprindere reală;

- colaborarea dintre diferiți agenți economici, formând aptitudini și competențe de negociere;
- implementarea factorilor de care depinde reușita comercială;
- formarea competențelor profesionale, prin simularea situațiilor veridice din activitatea unității comerciale cu amănuntul, legate de studierea pieței, cercetarea preferințelor consumatorilor, identificarea metodelor și a formelor de aprovizionare, activități de logistică, recepția mărfurilor, etalarea mărfurilor, promovarea produselor, comercializarea și achitarea contravalorii mărfurilor etc.;
- formarea abilităților și a deprinderilor practice la elevi, participând activ la toate procesele tehnologice secundare și principale din cadrul întreprinderii simulate, atribuindu-le roluri.

Grupul-țintă:

- elevii de la programele de formare profesională tehnică „Comerț”, „Marketing”, „Merceologie” și „Tehnologia alimentației publice”;
- elevii din gimnazii;
- cadrele didactice din Colegiul Național de Comerț al ASEM, din gimnaziu;
- părinții, invitații, oaspeții.

Durata activității:

- 07.11.2022 - 11.11.2022 (activități de cercetare a pieței de desfacere, determinarea sortimentului de mărfuri, identificarea grupului - țintă: elevii, cadrele didactice, administrația din CNC al ASEM și din gimnaziu, oaspeți);
- 14.11.2022 - 18.11.2022 (activități de elaborare a materialelor promoționale: sigla, invitația, poster, pliante, riglă, calendar, brâu, semne de carte, flyere, infographic, banner, piciorușe, indicatoare, ramă foto, mascotele, insta-story);
- 21.11.2022-24.11.2022 (activități de achiziție, de colaborare cu furnizorii și partenerii de afaceri, asigurarea activităților de logistică);
- 24.11.2022-25.11.2022 (activități de întocmire a documentelor, calcularea prețurilor de vânzare, întocmirea indicatoarelor de preț);

- 24.11.2022-28.11.2022 (activități de amenajare și dotare a spațiului, crearea unui design atractiv pentru magazinul „MOLDOVITA” SRL);
- 28.11.2022 (orele 8.00-16.00, activități de etalare a produselor pe mobilier, în sala comercială, aplicarea strategiilor și tehnicilor de promovare a produselor în unitatea comercială, deservirea consumatorilor, realizarea actului de vânzare-cumpărare, eliberarea bonului de consum);
- 28.11.2022 (activități de perfectare a documentației caietului - operator în procesul de exploatare a MCC: imprimarea raportului Z, predarea banilor încasatorului și completarea Registrului mașinii de casă și control cu memorie fiscală);
- 29.11.2022 (analiza SWOT privind desfășurarea activității, dezbateri, opinii, concluzii, recomandări);
- 29.11.2022 (activități de diseminare a informației pe rețelele de socializare: website, Facebook, Instagram, Tik-Tok).

Resurse:

- *umane*: elevii din anii II, III, IV, cadre didactice, administrație, agenți economici;
- *materiale*: *echipamente comerciale* (mese, vitrine, rafturi, teșghea-casă, mașină de casă și control, inventar comercial);
- *acte normative*: autorizație de funcționare, autorizație sanitară, licența, factură fiscală, cerere - comandă, registrul mașinii de casă și control, banda de control, indicator de preț, act de predare a banilor, încasarea de serviciu/eliberarea de serviciu, raportul Z, bonul de consum;
- *produse alimentare*: băuturi nealcoolice, băuturi fierbinți, articole de patiserie/cofetărie, fulgi de cereale;
- *materiale promoționale*: postere, pliante, sigla, invitații, riglă, calendar, brâu, semne de carte, flyere, infographic, banner, piciorușe, indicatoare, ramă foto, mascotele, insta-story;
- *elemente de decor*: prosoape, ramă, icoană, brâu tradițional, fețe de masă, costume naționale, pictură, draperii, mostre de produse, calendar promoțional, covoare naționale, ulcioare de lut, butoiașe din lemn, flori foto;
- *alte materiale*: aparat foto, laptop, boxe;
- *recompense*: diplome pentru cadrele didactice și elevi.

- *financiare*: sponsorizare, autofinanțare.

Rezultate scontate:

- dezvoltarea relațiilor de colaborare între elev-elev, elev-profesor, elev-agent economic, în vederea dezvoltării competențelor profesionale;
- implicarea în procesul de cercetare a preferințelor consumatorilor (elevii și cadrele didactice din CNC al ASEM);
- formarea competențelor de negociere, aprovizionare, comercializare, etalare, promovare, comunicare, realizarea actului de vânzare-cumpărare, completarea documentelor specifice, gestionarea financiară, dezvoltarea spiritului de echipă;
- cultivarea deprinderilor practice ale elevilor prin activități de simulare;
- stimularea potențialului creativ, critic și constructiv al elevilor;
- realizarea unei identități proprii a magazinului „*MOLDOVIȚA*” SRL;
- implicarea activă a cadrelor didactice și a elevilor în activitățile de simulare.

Modalități de monitorizare și de evaluare a activității:

- dezbateri, discuții de grup, observarea directă, lucrul în echipă, simularea, joc de rol, brainstorming, creativitatea, informarea documentară, rezolvarea de probleme, activitatea practică, aplicații TIC, comunicarea.

Modalități de diseminare:

- publicarea unor articole în presa locală și la conferințe naționale/internaționale;
- postarea activităților pe website – ul, pe pagina de Facebook, Instagram, Tik-Tok CNC al ASEM și gimnazii din Chișinău.

DESFĂȘURAREA ACTIVITĂȚII (28.11.2022)

Magazinul este un teatru, în care sala de vânzare este scena, iar depozitul sunt culisele.

De aceea, niciun detaliu nu trebuie neglijat, pentru ca „piesa” să fie apreciată la valoarea sa maximă..

A pregăti tineretul de astăzi, specialistul de mâine, pentru o viață activă, creatoare înseamnă a realiza un proces ce presupune ca însăși viața școlară să fie activă, să aibă o largă deschidere spre activitățile nonformale, implicând tineretul în diferite forme de muncă productivă și participare personală la fenomenele și

experiențele vieții socioculturale. În acest context, educația modernă nu poate să rămână doar la teoretizări, ea se vede obligată să recurgă la activități practice.

Din multitudinea metodelor utile, aplicative, este binevenit exercițiul de simulare, care creează unele situații veridice, determinând participanții să interpreteze roluri, funcții sau ansambluri de comportamente, uneori, foarte bine precizate, alteori, mai confuze și în aceste condiții să ajungă la realizarea obiectivelor prestabilite.

Repartizarea activităților, a rolurilor și a responsabilităților în procesul de simulare a magazinului a fost realizată conform unui algoritm de lucru:

1. Activități la începutul zilei de lucru

Fiecare angajat și-a pregătit locul de muncă, înainte de deschiderea magazinului, în colaborare cu membrii echipei și coordonând cu organizatorii:

- *tehnologul* prepară articole de cofetărie /patiserie și le livrează în magazin;
- *merceologul* participă la recepția mărfurilor, verifică cantitatea și calitatea lor, verifică documentele însoțitoare, întocmește și semnează factura fiscală;
- *șeful de sală* deschide magazinul „MOLDOVIȚA ” SRL;
- *vânzătorul* pregătește marfa pentru vânzare: sortarea, porționarea, preambalarea, marcarea prețului;
- *contabilul* calculează prețul de vânzare și întocmește indicatoarele de preț;
- *casierul* pregătește MCC pentru lucru, încasează vărsământul de serviciu pentru achitarea restului cumpărătorilor, instalează banda de hârtie pentru imprimarea și eliberarea bonurilor și a bandei de control, imprimă raportul X;
- *vânzătorul-consultant și merchandaiser-ul* etalează mărfurile în sala comercială și pe raft, marchează prețul la locurile de vânzare pe mobilier;
- *marketologul* promovează produsele și îi atrage pe consumatori prin diferite mijloace și tehnici promoționale.

2. Activități în timpul zilei de lucru

Elevii participanți îi întâmpină și îi orientează pe potențialii consumatori să viziteze magazinul:

- întâmpinarea oaspeților, a cumpărătorilor;
- deservirea consumatorilor bazată pe sistemul AIDAS;

- achitarea mărfurilor și eliberarea bonului de consum;
- aplicarea metodelor de promovare;
- comunicarea și reacția post-cumpărare;
- supravegherea activităților de vânzare-cumpărare;
- Identificarea neajunsurilor și găsirea soluțiilor de îmbunătățire.

3. Activități la sfârșitul zilei

Fiecare participant își îndeplinește obligațiunile specifice locului de muncă:

- *casierul* numără și predă banii încasatorului împreună cu Actul de predare a banilor, efectuează raportul Z și completează Registrul MCC;
- *contabilul* efectuează plata agenților economici pentru marfa aprovizionată;
- *managerul* efectuează controlul și verifică realizarea obiectivelor propuse;
- *vânzătorul - consultant* face ordine la locul său de muncă;
- *personalul auxiliar* strânge, face curat în sala de comerț;
- *organizatorii împreună cu elevii* realizează analiza SWOT.

Scopul exercițiului de simulare a magazinului se referă la: *dezvoltarea unor aptitudini speciale, antrenarea elevilor în activități cât mai variate și bogate în conținut, cultivarea interesului pentru activități socioculturale, facilitarea integrării în mediul școlar, oferirea de suport pentru reușita școlară în ansamblul ei, fructificarea talentelor personale și corelarea aptitudinilor cu atitudinile caracteriale.*

Activitatea s-a desfășurat într-un cadru informal, care le-a permis elevilor să se afirme în mediul educațional: să reducă nivelul anxietății și să-și maximizeze potențialul intelectual.

Competențele și atitudinile dezvoltate elevilor în activitatea nonformală includ: competențe interpersonale, capacitatea de lucru în echipă, încrederea în sine, disciplina, responsabilitatea, capacități de planificare, coordonare și organizare/competențe de gestionare a proiectelor, capacitatea de a rezolva probleme practice etc. Întrucât aceste competențe au o relevanță evidentă în dezvoltarea personală a individului, contribuind deopotrivă la participarea activă în societate și pe piața muncii, ele sunt complementare celor achiziționate prin educația formală. Metodele folosite sunt foarte diferite de pedagogia utilizată în educația formală. În cazul educației nonformale, accentul este pus pe învățarea prin acțiune, învățarea de la egali și activitatea de voluntariat.

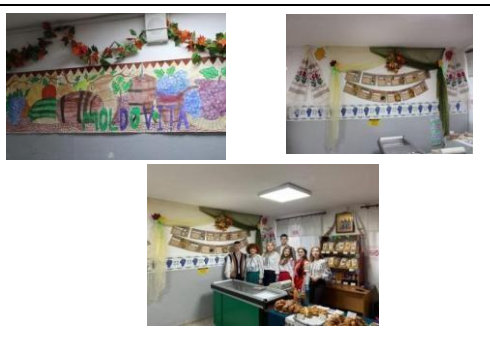
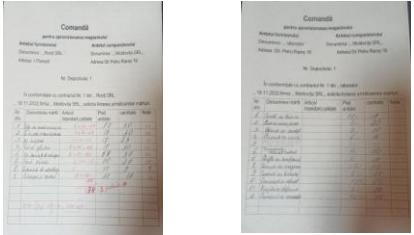
PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII

Un astfel de exemplu este activitatea nonformală - exercițiul de simulare a magazinului „MOLDOVITA” SRL, desfășurată la 28.11.2022 în Colegiul Național de Comerț al ASEM, unde s-au implicat activ elevii de la programele de formare profesională tehnică „Marketing”, „Comerț”, „Merceologie” și „Tehnologia alimentației publice”.

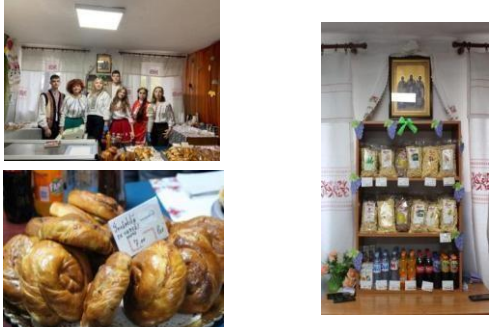

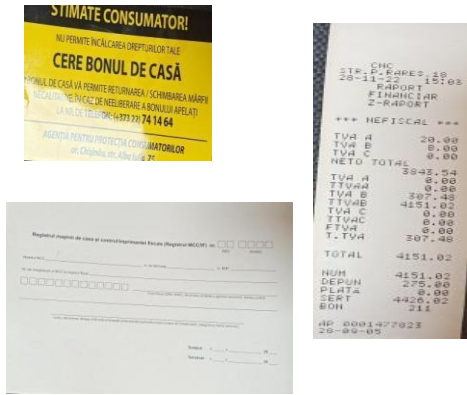
Tabelul 1. Plan de acțiuni

Denumirea activității	Modalități de realizare	Produse/Materiale elaborate/Dovezi
Identificarea domeniului de activitate	<ul style="list-style-type: none"> - alegerea echipei de lucru; - identificarea domeniului: comerțul cu amănuntul; - alegerea locului de amplasare; - crearea condițiilor de infrastructură; - stabilirea fluxurilor informaționale, de mărfuri și de consumatori. 	
Crearea structurii organizatorice a întreprinderii	<ul style="list-style-type: none"> - elaborarea organigramei magazinului; - repartizarea funcțiilor și a responsabilităților. 	
Cercetarea pieței de desfacere	<ul style="list-style-type: none"> - analiza preferințelor consumatorilor; - analiza volumului mediu de vânzări; - estimarea cantitativă a cererii 	

Conferința națională cu participare internațională
Educația și învățământul extrașcolar în Republica Moldova: statu quo și perspective
Chișinău, 9-10 decembrie 2022

<p>Stabilirea relațiilor de colaborare dintre furnizorii și partenerii de afaceri</p>	<ul style="list-style-type: none"> - identificarea potențialilor furnizori; - încheierea contractelor de vânzare –cumpărare-livrare. 	
<p>Elaborarea materialelor și a strategiilor de promovare</p>	<ul style="list-style-type: none"> - elaborarea siglei și a elementelor de identitate a magazinului; - elaborarea și multiplicarea materialelor promoționale: sigla, invitația, poster, pliante, riglă, calendar, brâu, semne de carte, flyere, infographic, banner, piciorușe, indicatoare, - crearea mascotei; - aplicarea strategiilor de atragere a cumpărătorilor; - utilizarea metodelor și a tehnicilor de promovare; - aplicarea instrumentelor de marketing digital 	
<p>Etalarea mărfurilor</p>	<ul style="list-style-type: none"> - etalarea produselor pe rafturi/vitrine; - utilizarea tehnicilor eficiente de merchandising. 	
<p>Aprovizionarea și recepția mărfurilor</p>	<ul style="list-style-type: none"> - colaborare între furnizorii și partenerii de afaceri; - activități de achiziție; - asigurarea activităților de logistică ; - recepția mărfurilor (cantitativă și calitativă); - verificarea documentelor însoțitoare, semnarea facturii fiscale. 	

Conferința națională cu participare internațională
Educația și învățământul extrașcolar în Republica Moldova: statu quo și perspective
Chișinău, 9-10 decembrie 2022

																																								
<p>Simularea propriu-zisă a magazinului</p>	<ul style="list-style-type: none"> - comunicarea cu clienții; - deservirea consumatorilor la teaguea; - informarea și atragerea potențialilor consumatori; - realizarea actului de vânzare-cumpărare; - relații post-cumpărare. 																																							
<p>Activități de totalizare</p>	<ul style="list-style-type: none"> - activități de îndeplinire a raportului Z; - predarea banilor încasatorului; - completarea Registrului mașinii de casă și control cu memorie fiscală; - perfectarea documentației caierului; - operator în procesul de exploatare a MCC; - efectuarea dării de seamă fiscale zilnice. 	 <table border="1" data-bbox="1026 1012 1182 1325"> <thead> <tr> <th colspan="2">*** NEFISCAL ***</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>TVA A</td> <td>20.00</td> </tr> <tr> <td>TVA B</td> <td>0.00</td> </tr> <tr> <td>TVA C</td> <td>0.00</td> </tr> <tr> <td>NETO TOTAL</td> <td>307.48</td> </tr> <tr> <td>TVA A</td> <td>61.50</td> </tr> <tr> <td>TVA B</td> <td>0.00</td> </tr> <tr> <td>TVA C</td> <td>4151.02</td> </tr> <tr> <td>TVAE</td> <td>0.00</td> </tr> <tr> <td>ETVA</td> <td>0.00</td> </tr> <tr> <td>T.TVA</td> <td>307.48</td> </tr> <tr> <td>TOTAL</td> <td>4151.02</td> </tr> <tr> <td>NUM</td> <td>4151.02</td> </tr> <tr> <td>DEPUȘ</td> <td>275.00</td> </tr> <tr> <td>PLATA</td> <td>0.00</td> </tr> <tr> <td>SEST</td> <td>4426.02</td> </tr> <tr> <td>SDH</td> <td>211</td> </tr> <tr> <td>NP</td> <td>0001477023</td> </tr> <tr> <td>22-09-02</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	*** NEFISCAL ***		TVA A	20.00	TVA B	0.00	TVA C	0.00	NETO TOTAL	307.48	TVA A	61.50	TVA B	0.00	TVA C	4151.02	TVAE	0.00	ETVA	0.00	T.TVA	307.48	TOTAL	4151.02	NUM	4151.02	DEPUȘ	275.00	PLATA	0.00	SEST	4426.02	SDH	211	NP	0001477023	22-09-02	
*** NEFISCAL ***																																								
TVA A	20.00																																							
TVA B	0.00																																							
TVA C	0.00																																							
NETO TOTAL	307.48																																							
TVA A	61.50																																							
TVA B	0.00																																							
TVA C	4151.02																																							
TVAE	0.00																																							
ETVA	0.00																																							
T.TVA	307.48																																							
TOTAL	4151.02																																							
NUM	4151.02																																							
DEPUȘ	275.00																																							
PLATA	0.00																																							
SEST	4426.02																																							
SDH	211																																							
NP	0001477023																																							
22-09-02																																								

Analiza SWOT	<ul style="list-style-type: none"> - analiza punctelor forte; - analiza punctelor slabe; - oportunități; - riscuri.	
---------------------	--	--

Concluzii: Procesul educațional nu este numai o acțiune de transmitere a cunoștințelor din partea profesorului și de achiziționare a acestora din partea elevului, dar și un proces social și psihosocial, având ca scop pregătirea elevului pentru viață. Din aceste considerente, educația, pregătirea viitorilor specialiști trebuie să se afle în centrul preocupărilor noastre, pentru a ne apropia cât mai mult de idealul „*Fiecare persoană la locul ei de muncă să fie un specialist competent și un expert în problematica de care se ocupă*”.

Importanța activității de simulare valorifică formarea competențelor profesionale ale elevilor, la unitățile de curs de specialitate, prin utilizarea diferitelor metode interactive de instruire active, ce va permite viitorilor specialiști să se încadreze în câmpul muncii și să participe în mod eficient și constructiv la viața socială și profesională, oferind flexibilitate, adaptabilitate, satisfacție și motivație.

Astăzi, toate companiile au nevoie de angajați care pot comunica, gândi și care continuă să învețe pe parcursul întregii lor vieți, oameni care pot demonstra atitudini, abilități și comportamente pozitive, responsabilitate și capacitate de adaptare, oameni care pot lucra în echipă.

Referințe bibliografice:

1. Codul educației al Republicii Moldova, Nr. 152, din 17-07-2014.
2. Andrieș V. Particularitățile educației nonformale a elevilor și tinerilor. În: Conferința Științifică Internațională „Educația: factor primordial în

- dezvoltarea societății.” Chișinău, 9 octombrie 2020,
<https://www.nonformalsepoate.ro/index.php/educatia-nonformala/ce-este-educatia-nonformala>.
3. https://ro.wikipedia.org/wiki/Educa%C8%9Bie_non-formal%C4%83.
  4. Cucuș C. Pedagogie. Iași: Editura Polirom, 2001.
  5. Crețu D. Psihopedagogie - Elemente de formare a profesorilor. Sibiu: Editura Imago, 1999.
  6. Jinga I., Istrate E. Manual de pedagogie, București: Editura All, 2006.

ÎNVĂȚAREA EXTINSĂ ȘI EXTRACURRICULARĂ: INSTRUMENTUL EUROPEAN PENTRU ȘCOLI

Liliana POSTĂN,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,

Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”,

mun. Chișinău, Republica Moldova

ORCID ID: 0000-0002-3231-3496

E-mail: cercetareim@gmail.com

Rezumat: Problema de cercetare a acestui studiu se referă la funcțiile educației și învățământului extrașcolar în Moldova și în Europa. Constatăm că, practicile regionale și europene în domeniul educației extrașcolare sunt mai puțin împărtășite, sintetizate sau diseminate, comparativ cu cele ale învățământului primar, gimnazial, liceal. Oferim o perspectivă atributivă și circumstanțială a funcțiilor educației extrașcolare.

Cuvinte-cheie: educație extrașcolară, funcțiile educației extrașcolare, Rețeaua Eurydice, Instrumentul european pentru școli

EXTENDED AND EXTRACURRICULAR LEARNING: THE EUROPEAN TOOLKIT FOR SCHOOLS

Abstract: The research problem of this study refers to the functions of education and extracurricular education in Moldova and in Europe. We find that regional and European practices in the field of extracurricular education are less shared, synthesized or disseminated, compared to those of primary, secondary and high school education. We offer an attributive and circumstantial perspective of the functions of extracurricular education.

Keywords: Extracurricular education, functions of extracurricular education, Eurydice Network, European Tool for Schools.

Politicile și strategiile în domeniul educației, de generație recentă, pe de-o parte, și cercetările au fundamentat învățarea continuă, învățarea și educația pe parcursul vieții, caracterul incluziv al educației, ștergerea hotarelor certe între formele educației formală, nonformală, informală, echilibrarea învățării cu muncă, activitatea ludică, personală, cea de creație.

Concepții ca societatea cunoașterii, cetate educativă, orașe care învață sintetizează particularizarea învățării și educației extrașcolare, învățării la locul de muncă, în comunitate etc., realizate dintr-o perspectivă a circumstanței de loc sau timp. Specificul circumstanțial al modalității de organizare a educației și învățării, în raport cu caracterul absolut al educației, se referă mai degrabă la determinanți, care desfășoară, amplifică, specifică, particularizează, individualizează, aprofundează educația.

Problema de cercetare a acestui studiu se referă la funcțiile educației și învățământului extrașcolar în Moldova și în Europa.

Caracterul atributiv și circumstanțial al funcțiilor unui sistem, subsistem, organizație sau post de muncă sugerează o metodologie sintactică de analiză, ce specifică construcțiile formale și legătura, relațiile de alcătuire, îmbinare a componentelor structurale.

Printre definițiile explicative ale funcției, găsim și definiția funcției ca „*operație care, prin aplicare asupra unui argument îi conferă acestuia o valoare corespunzătoare.*” (DEX)

Argument → Valoare corespunzătoare
Termen regent → Termen dependent
Sistem, subsistem, organizație, post → Funcție

Fig. 1. Caracterul atributiv și circumstanțial al funcțiilor

Funcția generală a educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova este specificată în raport cu educația generală ca „*complementară procesului educațional desfășurat în instituțiile de învățământ*” [1]. Această abordare a educației extrașcolare menține statu quo secundar, de completare, atribuit procesului de educație extrașcolară în anii 70 ai secolului trecut. Comparativ cu acea perioadă, educația extrașcolară a fost scoasă de sub presiunea funcției sale ideologice.

Practicile regionale și europene în domeniul educației extrașcolare sunt mai puțin împărtășite, sintetizate sau diseminate, comparativ cu cele ale învățământului primar, gimnazial, liceal. O sursă de informare este Rețeaua Eurydice „care oferă o sursă vastă de informații comparabile în ceea ce privește sistemele și politicile

europene din domeniul educației, precum și o varietate amplă de analize comparative pe diferite teme referitoare la sistemele educaționale. Rețeaua susține cooperarea europeană bazată pe date concrete în domeniul educației și al învățării pe tot parcursul vieții. În prezent, Eurydice cuprinde 42 de unități naționale, având sedii în toate cele 38 de țări participante la programul Erasmus+” [10].

Rețeaua Eurydice, reflectă aspecte ale educației extrașcolare în rapoartele privind Educația Fizică și Sportul la școală în Europa și Educația artistică și culturală în școala europeană [5, 6].

În Raportul Educația Fizică și Sportul la școală în Europa (2015) se menționează că, „activitățile fizice și sportive extracurriculare sunt răspândite pe larg în Europa. Activitățile extrașcolare. Desfășurate în afara orarului școlii, cum sunt competițiile sau activitățile pentru sănătate. Se organizează cu scopul de a face activitățile de educație fizică mai *accesibile* și mai *atractive* pentru tineri. Principalul lor scop este de a *extinde sau a completa* activitățile de educație fizică care se desfășoară în perioada programului școlar. Activitățile fizice extracurriculare sunt organizate la nivel național, regional, local și, mai ales, la nivelul școlii. Activitățile extracurriculare sunt oferite tuturor elevilor, inclusiv celor cu dizabilități sau cu cerințe educaționale speciale.” [2, p. 3]

Studiul „Educația artistică și culturală în școala europeană”, publicat de rețeaua Eurydice, prezintă informații recente, complete și comparabile referitoare la politica educației artistice în 30 de țări europene. „Este oferită o imagine detaliată a scopurilor și obiectivelor educației artistice, structurarea sa, organizarea de activități extracurriculare precum și inițiative pentru dezvoltarea unor astfel de școli educaționale. Sunt incluse informații despre evaluarea elevilor și educația profesorilor în domeniul artelor, reformele planificate în acest domeniu. După cum este relevat de către obiectivele de învățare, educația artistică are potențialul de a *dezvolta* la elevi nu numai toate aspectele ce au legătură cu *creativitatea*, dar de asemenea diferite *aptitudini personale și sociale*.” În Studiu se menționează că, pentru a culege roadele, educația artistică trebuie să depășească anumite provocări, cum ar fi nivelul redus de ore de predare, în special la învățământul secundar inferior, și dificultăți specifice legate de evaluare. Crearea de parteneriate între lumea artelor și școli pare a fi o cale bună de urmat pentru a depăși aceste dificultăți și la un nivel mai general, de a promova educația artistică în școli” [3, p.1].

Obiectivele generale ale educației artistice sunt per ansamblu, destul de similare în rândul țărilor: toate sau aproape toate menționează „aptitudini artistice, cunoaștere și înțelegere”, „aprecierea critică”, „moștenirea culturală”, „exprimarea/- identitatea individuală”, „diversitatea culturală” și „creativitatea” drept obiective. Destul de surprinzător este faptul că obiectivul „educația artistică și învățarea permanentă” este menționat doar în 15 curriculum-uri. În marea majoritate a țărilor, educația artistică are ca scop și *dezvoltarea personală și emoțională* deoarece promovează aptitudinile sociale și auto împlinirea prin dezvoltarea plăcerii artistice și a satisfacției [Ibidem, p.2].

Alt instrument European, care face referință la practicile de educație extrașcolară, la nivel european este Setul european de instrumente școlare „care oferă idei concrete pentru îmbunătățirea colaborării în interiorul școlilor, între școli și în afara școlilor, pentru a-i ajuta pe copii și pe tineri să aibă succes în activitatea școlară. Este rezultatul unei activități care se desfășoară la nivelul Uniunii Europene începând din 2011 în legătură cu părăsirea timpurie a școlii. Scopul setului de instrumente este de a sprijini schimbul și transferul de bune practici și de experiență între cadrele didactice și factorii de decizie [7].

Setul european de instrumente școlare prezintă educația extrașcolară ca învățare extinsă și extracurriculară. „Activitățile educaționale extracurriculare și extrașcolare pot prezenta fie o componentă academică puternică, fie o structură de dezvoltare și învățare mai informală. Atunci când sunt compatibile și coerente cu obiectivele educaționale, aceste activități pot furniza oportunități suplimentare pentru tineri, care astfel au ocazia să „strălucească”, și pot crește motivația și simțul apartenenței la școală, care în alte condiții nu ar exista. Activitățile educaționale extracurriculare și extrașcolare ar trebui să fie concepute pentru a *completa programa școlară* și pentru a *maximiza participarea elevilor și incluziunea socială*. Acestea pot fi dezvoltate în cooperare cu părinții, cu organizații, servicii și ONG-uri locale și cu implicarea voluntarilor din comunitate” [8].

Această platformă electronică pune în valoare funcția *incluzivă* a educației extrașcolare „Activitățile extrașcolare s-au dovedit a fi benefice pentru elevii aflați în situații de risc, înregistrându-se o scădere semnificativă a ratelor de abandon școlar. Studiile actuale demonstrează că participarea și sentimentul de asumare în cadrul unei activități extrașcolare sunt uneori greu de obținut pentru cei mai

vulnerabili elevi, dar satisfacțiile pentru implicarea în aceste activități a elevilor aflați în situații de risc par a fi mai mari decât pentru alte activități”.

Activitățile extrașcolare la nivel european *garantează elevilor timp suplimentar pentru învățare și posibile oportunități în afara clasei*. Activități desfășurate după orele de curs, precum cluburile pentru învățare și pregătirea temelor, activitățile în biblioteci, sprijinul și activitățile academice sau neacademice oferite în timpul weekendurilor sau vacanțelor școlare și programele de mentorat și meditații în școală și în afara acesteia, *stimulează învățarea sau oferă sprijin pentru teme*.

Precum există confuzii asupra aplicării și definirii în documentele de politici, normative, metodologice a noțiunilor educație nonformală, educație extrașcolară, educație extracurriculară, tot așa creează confuzii și aplicarea noțiunilor *funcții, sarcini, roluri*.

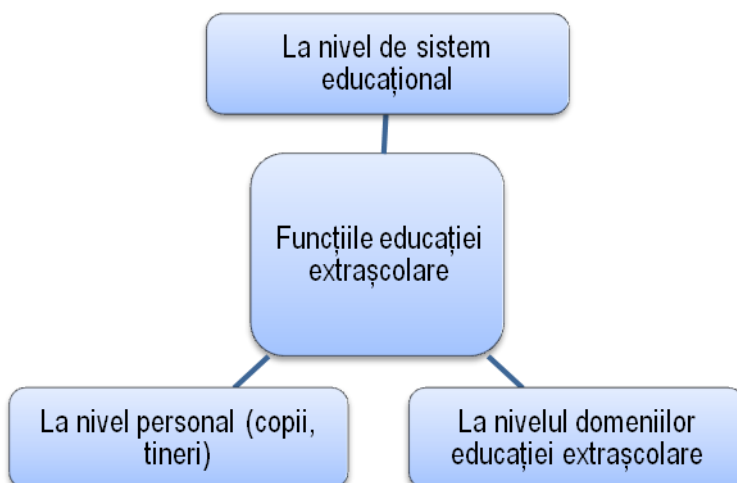
Din perspectiva structuralistă și a teoriei sistemelor, funcția ne apare ca un atribut (sau complex de proprietăți) esențial al unui sistem (sau subsistem), care se exercită, în condițiile raportării sale la alte sisteme (sau elemente ale acestora), operație care, prin aplicare asupra unui sistem/subsistem îi conferă acestuia o valoare corespunzătoare. Astfel, determinarea funcțiilor educației extrașcolare apare ca o operație esențială pentru a-i conferi valoarea corespunzătoare.

Am stabilit un referențial din trei dimensiuni pentru identificarea funcțiilor educației extrașcolare:

1. Sistemul educațional (funcție complementară, de extindere, de reducere a abandonului școlar, de creștere a accesibilității învățării și a socializării)

2. Beneficiarii educației extrașcolare, copii și tineri între 5-19 de ani (de dezvoltare a intereselor, de socializare, de dezvoltare personală, emoțională, socială, vocațională)

3. Domeniile educației extrașcolare (funcții specifice domeniilor Cultură și Societate, Arte, Știință.Tehnică. Tehnologii, Sport, Turism și Agreement).

Fig. 2. Dimensiuni pentru identificarea funcțiilor educației extrașcolare

În documentele de politici și curriculare privind educația extrașcolară în Moldova găsim următoarele referințe cu privire la funcțiile educației extrașcolare:

„Poziționarea socială a educației extrașcolare constau în aceea că, prin funcțiile sale, ea urmărește stabilirea unui echilibru dinamic între personalitate și societate, condiție indispensabilă atât pentru existența și dezvoltarea societății, cât și a fiecărui individ în parte” [4, p. 30].

Educația și învățământul extrașcolar al elevilor reprezintă un sistem (subsistem) educational și realizează aceleași funcții generale, ca și educația formală, însă într-o formă specifică, asumându-și unele funcții complementare, extinse sau contextuale [Ibidem, p.83].

Funcțiile educației extrașcolare sunt determinate de oscilațiile afilierii educației extrașcolare la educația formală sau educația nonformală: raportată la educația formală, educația educația extrașcolară are funcțiile generale ale educației, iar raportată la educația nonformală, are funcții de recuperare, complementare și extindere a educației formale.

Altă perspectivă asupra funcțiilor educației extrașcolare e data de perspectivele socială, culturologică, axiologică asupra educației extrașcolare.

În concluzie, funcția de extindere a educației extrașcolare, abordată de către Instrumentul european pentru școli, plasează educația extrașcolară în albia învățării pe parcursul vieții, iar noi am stabilit un referențial din trei dimensiuni pentru identificarea funcțiilor educației extrașcolare: Sistemul educațional (funcție complementară, de extindere, de reducere a abandonului școlar, de creștere a accesibilității învățării și a socializării); Beneficiarii educației extrașcolare, copii și tineri între 5-19 de ani (de dezvoltare a intereselor, de socializare, de dezvoltare personală, emoțională, socială, vocațională); Domeniile educației extrașcolare (funcții specifice domeniilor Cultură și Societate, Arte, Știință.Tehnică. Tehnologii, Sport, Turism și Agreement).

Analiza funcțiilor, cu instrumente lingvistice, structuraliste și ale teoriei sistemelor, a generat o perspectivă atributivă și circumstanțială a funcțiilor educației extrașcolare.

Referințe bibliografice:

1. Codul Educației al Republicii Moldova, Capitolul VII. Articolul 36. Monitorul Oficial Nr. 319-324 art. nr: 634
2. Eurydice pe scurt. Educația Fizică și Sportul la școală în Europa. Disponibil pe: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2038d34a-3adf-421e-9780->
3. Eurydice. Educația artistică și culturală în școala europeană. Disponibil pe: <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/4cc49f74-205e-4785-89e4-6490fb589d62>
4. Cadrul de referință al și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020 – 99 p, p. 30 educației
5. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2038d34a-3adf-421e-9780>
6. <https://op.europa.eu/ro/publication-detail/-/publication/4cc49f74-205e-4785-89e4>
7. schooleducationgateway.eu

8. <https://www.schooleducationgateway.eu/ro/pub/resources/toolkitsforschools/s>
9. <https://www.schooleducationgateway.eu/ro/pub/resources/toolkitsforschools/subarea.cfm>
10. <https://publications.europa.eu/resource/cellar/ca1c9501-f7f3-40d5-8a65->

**ACTIVITĂȚILE EXTRAȘCOLARE – PRILEJ DE ACTIVIZARE ȘI
DE DEZVOLTARE A CREATIVITĂȚII ELEVILOR CU CERINȚE
EDUCAȚIONALE SPECIALE**
(în baza activității Centrului Republican pentru Copii și Tineret ARTICO)

Galina COJOCARU,
metodistă în învățământul general, grad didactic I,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”,
mun. Chișinău, Republica Moldova
E-mail: galina.cojocar@artico.md

***Rezumat:** În articol este prezentată activitatea Centrului ARTICO de implicare a copiilor cu nevoi educaționale speciale în activități artistice și estetice, atât pentru îmbunătățirea abilităților lor, cât și pentru rezolvarea unor probleme sociale. Copiii au șansa de a-și pune în valoare calitățile, de a demonstra pasiunea pentru muzică, poezie, culori, de a acumula informații, de a se socializa și de a-și face noi prieteni.*

***Cuvinte - cheie:** activități extrașcolare, cerințe educaționale speciale, creativitate*

**EXTRA-SCHOOL ACTIVITIES - OPPORTUNITY TO ACTIVATE AND
DEVELOP THE CREATIVITY OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL
REQUIREMENTS**
**(based on the activity of the Republican Center for Children and Youth
ARTICO)**

***Summary:** The article presents the activity of the ARTICO Center involving children with special educational needs in artistic and aesthetic activities, both to improve their skills and to solve some social problems. Children have the chance to highlight their qualities, to demonstrate their passion for music, poetry, colors, to accumulate information, to socialize and make new friends.*

***Keywords:** extracurricular activities, special educational requirements, creativity*

În procesul educațional, echipa ARTICO se conduce de spusele lui Goethe „Tratează oamenii după cum și-ar dori ei să fie și îi vei ajuta să devină ceea ce ei sunt capabili să fie”.

Într-o societate „egocentristă”, omul uită că trăiește în comuniune cu alți semeni și că alături de el se află cei care au nevoie de înțelegerea și de sprijinul lui. Astăzi, mai mult ca oricând, trebuie să învățăm a ne accepta, să învățăm a respecta

principiile democrației autentice, pentru că numai astfel vom reuși să coexistăm într-o societate democratică europeană, într-o societate incluzivă. E foarte important a oferi copiilor, indiferent din ce mediu provin (social, cultural, etnic, cu dizabilități sau nu), posibilitatea de a-și descoperi și de a-și dezvolta diferite talente, priceperi, deprinderi.

Activitatea Centrului *ARTICO* vizează spiritul de toleranță față de copiii cu CES și integrarea/incluziunea acestora în învățământul general și în societate. Ideea principală este implicarea copiilor în activități artistice și estetice, atât pentru îmbunătățirea abilităților lor, cât și pentru rezolvarea unor probleme sociale. Copilul are șansa de a-și pune în valoare calitățile, de a demonstra pasiunea pentru muzică, poezie, culori, de a acumula informații, de a se socializa și de a-și face noi prieteni.

În așa mod, cadrele didactice contribuie la reducerea marginalizării copiilor cu CES, cu dificultăți de învățare, precum și la schimbarea mentalității și a atitudinii copiilor, a personalului didactic și a întregii comunității sociale față de aceștia.

Nu trebuie să uităm de importanța învățării de adaptare la viitoarele cerințe sociale. *Maria Montessori*, medic italian și educator, cunoscută pentru filozofia educației care îi poartă numele, spunea: „*Să nu-i educăm pe copiii noștri pentru lumea de azi. Această lume nu va mai exista când ei vor fi mari și nimic nu ne permite să știm cum va fi lumea lor. Atunci să-i învățăm să se adapteze.*”

Climatul caracterizat prin deschidere, asigurarea libertății de exprimare, încurajarea și promovarea efortului creativ, anturajul psihosocial în care copiii cu dizabilități își desfășoară activitățile constituie aspectul decisiv al dezvoltării creativității.

Îndiferent de vârstă, activitățile creative sunt atractive și facilitează acumularea de cunoștințe, dezvoltă spiritul practic, manualitatea, oferindu-i fiecărui copil cu CES posibilitatea să realizeze mai ușor principalul obiectiv - pregătirea pentru viață.

Creativitatea poate fi îmbunătățită prin anumite metode și tehnici de învățare folosite de profesori, și anume prin *interes*. Un mediu stresant sau amenințător reduce semnificativ capacitatea de concentrare a atenției, din cauza reacțiilor fiziologice și emoționale, declanșate de teamă. De aceea personalul didactic, în timpul activităților, asigură un climat favorabil, printr-un comportament deschis, prietenos, tratându-l cu aceeași atitudine pe fiecare copil.

În procesul activității cu copiii cu CES este important:

- a-l numi pe copil cu prenumele său (Elena, Petru, Ion etc.);
- a-l saluta când vine și când pleacă;
- a expune sarcinile prin propoziții sau fraze scurte și clare;
- a vorbi cu voce calmă;
- a acorda atenție stării de spirit a copilului. Este important, de exemplu, modul în care el intră în sală - cu zâmbet sau e trist;
- a menține, în timpul comunicării, contactul vizual;
- în cazul în care copilul are o dispoziție proastă, e necesar a vorbi cu el despre subiectul lui preferat, bunăoară, despre pisici;
- a ține cont de interesele copilului. E bine a ști ce îi place: o perioadă concretă a anului, o anumită culoare, o plantă, un animal etc.
- a acorda preferință acelor materiale cu care copiilor le este mai ușor sau mai interesant să lucreze; - a include în procesul de învățare momente de joc;
- a-l implica pe copil în efectuarea sarcinii în grup, cu colegii (în funcție de dorința lui);
- a-l încuraja, a-l lăuda, pentru a-i menține motivația;
- a i se spune, pentru ca copilul să fie interesat și motivat, că prezența lui la următoarea activitate este foarte importantă, că va fi ceva nou și captivant;
- a ține o legătură strânsă cu părinții copiilor.

Folosind aceste metode, cadrele didactice au observat îmbunătățirea stării psihoemoționale a copiilor cu CES, care deja pe parcursul mai multor ani frecventează cu plăcere cercurile din cadrul ARTICO.

Abilitățile reduse de conversație, lipsa inițierii jocurilor de grup, a implicării unora dintre copii în jocuri de competiție sunt îmbunătățite prin activitatea de modelare în materiale, precum plastilina, lutul, hârtia, aluatul etc.

Imaginea 1. Activități de modelare

Modelajul în lut este o modalitate prin care copilul își spune povestea despre sine, atât prin figurinele create, cât și prin cuvintele ce acompaniază activitatea de modelaj. Ei prezintă/descriu creația lor, își împărtășesc cu ceilalți emoțiile pe care le-au trăit în timpul lucrului la propria creație. Prin modelaj, copiii au posibilitatea de a se autocunoaște, de a se autodezvolta, acesta fiind și un mijloc de comunicare și de intrare în relație cu alte persoane, prin utilizarea lutului ca subiect comun în grup.

Imaginea 2. Activități în grup

Dacă e să vorbim de domeniul muzicii, atunci aș menționa că beneficiile muzicii au fost recunoscute din antichitate. Încă Hippocrates, părintele medicinei, cânta pentru pacienții săi cu probleme psihice, iar Aristotel descria muzica ca pe o forță care purifică sentimentele. Muzica este limbajul sufletului..., prin care toți copiii învață un nou mod de exprimare. Nu degeaba H. C. Andersen spunea că muzica vorbește în cazurile în care cuvintele nu au puterea de a o face.

În Centrul *ARTICO*, la cercurile muzicale, copiii cu CES sunt integrați în grupurile generale. Aceștia execută sarcinile propuse în limita posibilităților lor. Împreună își dezvoltă capacitățile muzicale și personalitatea, participă la evoluările lor publice.

Imaginea 3. Activități extrașcolare în domeniul Arte

Cât despre domeniul tehnologiilor informaționale, aș vrea să menționez că în *cercul Junior IT* avem un copil cu CES. Acesta are probleme legate de orientarea în spațiu, de concentrarea atenției, totodată, este un copil capabil, foarte pasionat de tot ce ține de TIC. Fiindcă are un grad scăzut de concentrare la activități, el necesită o atenție mai mare din partea profesorului, pentru a realiza sarcinile primite. Și dacă nu-i place sarcina dată, refuză să o efectueze. Pentru a-l cointeresa, i se propun sarcini ce se referă la personajele lui predilecte din filmele cu desene animate. De exemplu, la crearea site-ului, are ca sarcină nu doar să creeze site-ul cu următoarele funcționalități, dar care ar include video, foto cu desenele animate preferate etc. Un ajutor mare îl are mama copilului, care vine să ne povestească despre interesele, desenele animate, filmele lui preferate.

Progresul acestuia este uimitor: dacă la început nu voia să stea nici 5 minute la activitate, se ridică și dorea să plece, acum stă până la sfârșit, vine cu plăcere și cu drag le prezintă părinților proiectele sale.

La *Cercul de robotică* avem un copil autist. În acest cerc, este un număr mai redus de copii, activitatea se desfășoară în echipe sau de sine stătător, cu sarcini individuale. Cadrul didactic a reușit să-i consolideze pe copii și datorită grupului prietenos, copilul autist se simte bine, chiar dacă la început stătea singur și se ferea de toți, acum el interacționează în grup. Copilul nu s-a simțit niciodată că nu e la același nivel cu ceilalți, deoarece realizează sarcini mici, conform abilităților sale.

Centrul *ARTICO*, în afară de desfășurarea activităților în cercuri pe interese, organizează și desfășoară diverse proiecte educaționale, cu implicarea copiilor/tinerilor cu CES. În acest context, aș menționa proiectul Competiții sportive „Posibilități egale”, la care au participat împreună copiii și tinerii cu necesități speciale din mun. Chișinău, reprezentanții societății civile, ai administrației publice centrale, angajații și beneficiarii Centrului. Am organizat competiții la diferite genuri de sport, precum baschet, joc de dame, tenis de masă.

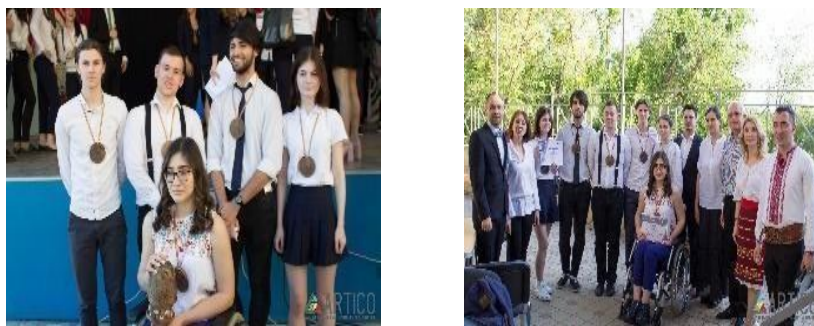

Imaginea 4. Activități extrașcolare inclusive în domeniul Sport, Turism și Agrement

Toți participanții au rămas satisfăcuți, trăind clipe de emoții pozitive, manifestând dorința de a mai participa.

Drept continuitate, una dintre participante la proiectul *Posibilități egale* s-a implicat în calitate de moderator al evenimentului organizat cu prilejul Zilei Internaționale a persoanelor cu dizabilități.

Apoi, am întâlnit-o ca lider al unei echipe la Campionatul de jocuri intelectuale „Sub cușma lui Guguță”. Surprinzător e faptul că anume această echipă a devenit câștigătoarea celei dintâi ediții a Campionatului.

Imaginea 5. Imagini de la Campionatul de jocuri intelectuale „Sub cușma lui Guguță”

Acest exemplu elocvent ne demonstrează importanța activităților destinate copiilor/tinerilor cu CES, pentru a le întări încrederea în propriile forțe, pentru a sprijini aspirațiile și competențele lor, inclusiv cele de leadership. Ei pot ajunge, chiar trebuie să devină și lideri, și reprezentanți ai opiniei, bunăoară, ai opiniei elevilor din instituțiile de învățământ, unde își fac studiile. Drept exemplu este participarea în CNE – structură consultativă în domeniul învățământului pe lângă MEC.

O lecție de toleranță și de acceptare ne dau nouă copiii și în proiectul „Clubul de vacanță- Academia TA”, unde anual participă copiii cu CES de diferit ordin.

Un principiu fundamental în lucrul cu copiii cu dizabilități este cel al abordării globale și individualizate. Acest criteriu presupune identificarea, valorificarea și stimularea capacităților cognitive, psihomotorii, afectiv-relaționale și sociale ale unui copil cu CES, aflat în grupul extins de beneficiari. Anume de acest principiu ne ghidăm în structurarea programului menționat *supra*.

Lucrul cadrelor didactice a presupus multă flexibilitate educativă, adică adaptarea programului la cerințele și posibilitățile copiilor cu nesecități speciale. La început, echipa organizatorică s-a concentrat asupra elaborării strategiilor instructive specifice. Apoi, ne-am propus să încercăm implicarea copiilor în aceleași activități, doar că fiind simplificate și adaptate la specificul beneficiarului cu CES, decizie care a avut succes.

Copiii au devenit mult mai interesați de program, iar frecvența lor constantă ne demonstrează acest fapt.

Imagine 6. Imagini din cadrul activităților extrașcolare inclusive

În procesul de lucru, cea mai bună sursă pentru înțelegerea copiilor o reprezintă familiile acestora. Evident că incluziunea copiilor și implicarea lor în activități educaționale și de socializare nu sunt posibile fără sprijinul părinților. Relația de parteneriat între părinți și instituție presupune informarea părinților cu privire la programul cercului, la conținuturile și metodele didactice, la ședințele informative cu aceștia și participarea lor la diverse activități: concursuri, excursii, serbări etc.

În consecință, Centrul *ARTICO* organizează, prin diverse forme, colaborarea dintre instituție și părinți, pentru informarea, susținerea și implicarea acestora. Pe pagina CRCT *ARTICO* www.artico.md, este rubrica Cabinetul psihologului cu

diferite informații necesare pentru părinți, precum atelierelor: „Comunicarea eficientă în familie – 5 pași simpli, pentru a menține relații sincere și armonioase”; „Disciplina pozitivă – descoperă și aplică metoda 4d *Dragoste *Disponibilitate *Direcție *Dozaj”; „Știu să-mi ascult copilul!” etc. În acestea și în alte ateliere, au avut loc discuții utile în recomandări și sfaturi practice.

Este important să învățăm a lucra cu acești copii, deoarece ei posedă multe talente ascunse, potențial valoros, ce trebuie valorificat și au multe de oferit.

Referințe bibliografice:

1. Gherguț Alois. *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale*. Iași: Editura Polirom, 2001.
2. Gherguț Alois. *Educația incluzivă și pedagogia diversității*. Iași: Editura Polirom, 2016.
3. Малофеев Н. Н. *Особый ребёнок – вчера, сегодня, завтра. (Образование и психолого -педагогическая помощь детям с ограниченными возможностями здоровья в XXI веке)*. Москва: ГНУ «Ин-т коррекционной педагогики», 2007.
3. Oprea Crenguța. *Strategii didactice interactive – repere teoretice și practice*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006.
4. Vrășmaș Traian. *Învățământul integrat și/sau incluziv*, București: Aramis, 2001.

DIVERSIFICAREA ACTIVITĂȚILOR EXTRACURS PRIN REALIZAREA PROIECTELOR DE CODING ȘI PROGRAMARE

Maia POROMBRICA,

Liceul Teoretic „Meșterul Manole”,

s. Sălcuța, raionul Căușeni, Republica Moldova

E-mail: maia.porombrica@manole-salcuta.clasaviitorului.md

Rezumat: Proiectele inovatoare de programare și codificare aduc beneficii considerabile activităților extracurriculare pentru elevi. În acest articol sunt prezentate trei proiecte realizate cu sprijinul TechSoup Moldova.

Cuvinte-cheie: programare, Scratch, ozobot, HTML, blocly, proiect

DIVERSIFICATION OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES THROUGH OF CODING AND PROGRAMMING PROJECTS

Summary: Innovative programming and coding projects bring considerable benefits to extracurricular activities for students. In this article, there are presented three projects realized with the support of TechSoup Moldova.

Keywords: programming, Scratch, ozobot, HTML, blocly, project

Reperete metodologice privind formele de organizare a activităților extrașcolare în instituțiile de învățământ general în anul de studii 2022-2023 fac referință la afirmația pedagogului american J.S. Bruner, care consideră că „oricărui copil, la orice stadiu de dezvoltare i se poate preda cu succes, într-o formă intelectuală adecvată, orice temă”, dacă se folosesc metode și procedee adecvate stadiului respectiv de dezvoltare, dacă materia este prezentată „într-o formă mai simplă, astfel încât copilul să poată progresa cu mai multă ușurință și mai temeinic, spre o deplină stăpânire a cunoștințelor”. [2] Și tot aici citim: „O mare contribuție la dezvoltarea personalității copilului o au activitățile extrașcolare care susțin derularea unor **proiecte**, implicând în mod direct copilul prin personalitatea sa. Aplicată la clasă, metoda proiectului este acceptată cu plăcere de elevi, deoarece permite munca în echipă, unde poate contribui, potrivit înclinațiilor individuale, la realizarea unui scop comun. Implicarea elevilor în proiectele educative, atât la nivel național cât și internațional, a crescut în ultimii ani, aceasta dovedind interesul crescut al elevilor față de unele activități educative” [2].

Alegerea proiectului ca metodă interdisciplinară de învățare a avut loc datorită apariției în Moldova a Asociației TechSoup. Urmărind instruirile organizate pentru profesori și apelul de granturi mici, administrația Liceului Teoretic „Meșterul Manole” din s.Sălcuța, raionul Căușeni a semnat contractul de parteneriat cu Asociația Obștească VICON și a realizat 3 proiecte mici :

- „LEGO cu BLOCKLY – util, eficient și distractiv”!
- METODA – Misiunea Ecologică a Tinerilor Observatori prin Descoperiri Alternative
- HTML - primii pași spre lumea WEB.

Fiecare eveniment a fost finanțat cu ajutorul programului Meet and Code (<https://www.meet-and-code.org/>), susținut la nivel european de compania de software SAP. Meet and Code 2022, este coordonat de Haus des Stiftens gGmbH și rețeaua Techsoup Europe și susține, pentru al VI-lea an consecutiv, evenimente de tehnologie și programare, aliniate cu misiunea inițiativei Comisiei Europene: Europe Code Week.

În Republica Moldova, programul Meet and Code este coordonat de Asociația Techsoup. Din 2010, Asociația Techsoup (<https://www.asociatiatechsoup.ro>) creează și oferă resurse IT, experiențe de învățare a tehnologiei pentru organizații nonprofit, tineri și profesori. Asociația Techsoup este câștigătoare a premiului Digital Skills for Education din cadrul European Digital Skills Awards, competiție organizată de Comisia Europeană.

1. LEGO cu BLOCKLY – util, eficient și distractiv.

Copiii de 10 -12 ani au fost inițiați într-un limbaj de programare extrem de vizual, conceput de Google BLOCKLY și cu ajutorul constructorilor LEGO. Studiind programarea, ei au promovat în lucrările lor utilizarea corectă a resurselor de apă.

Timp de 2 luni, unele etape ale platformei <https://blockly.games/> au fost cercetate la maximum în sala de computere! Platforma a devenit una foarte atractivă pentru copii, dar tot atât de obositoare, de aceea, la a doua etapă a fiecărei sesiuni de instruire, prin aplicarea metodelor fizice, elevii treceau la construcția cu blocuri LEGO a fântânilor, a accesoriilor pentru fântâni. Pentru a construi, a reconstrui, a crea și a prezenta propriile idei, elevii au fost îndrumați de profesori. Pentru primele 2 instruirii, copiii i-au avut alături pe părinții lor, care i-au încurajat și i-au ghidat la etapa de planificare și de realizare a proiectului.

Din start, am indicat obiectivele:

Instruirea a 20 de copii (10-12 ani) din Sălcuța pentru programarea în BLOCKLY.

- Dezvoltarea competențelor de programare la 20 de copii implicați în activități de instruire.
- Mediatizarea problemelor apei la nivel local, național, mondial.
- Menținerea interesului prin construcțiile LEGO la tema apei.
- Asigurarea durabilității prin crearea site-ului evenimentului și diseminarea practicilor noi la nivelul instituției și al localității.

Am ținut cont de faptul că elevii studiază informatica din clasa a 7-a. Elevii din clasele 3-4 (vârsta 10-12 ani) sunt foarte curioși și predispuși să studieze tehnologiile informaționale. Au participat 26 de copii. Site-ul cu poze (<https://sites.google.com/manole-salcuta.clasaviitorului.md/lego/pagina-de-pornire>) va demonstra destul de evident impresiile copiilor și succesul acestui proiect.

Platforma <https://blockly.games/> rămâne cea mai solicitată, dar, pentru asigurarea durabilității proiectului, elevilor le-a fost propusă platforma <https://www.edubricks.ro/>

Despre Blockly: acesta este un limbaj de programare extrem de vizual, conceput de Google. Conceptul este similar lui Scratch, deoarece folosește blocuri, pentru a-i ajuta pe copii să creeze coduri. Singura diferență între cele două constă în aceea că Blockly este, de fapt, o combinație între mai multe limbaje de programare preexistente.

Acest limbaj este conceput pentru copiii cu vârsta de peste 8 ani, care doresc a învăța să programeze acasă sau la școală, totul în propriile browsere. Blockly vine cu o „bibliotecă JavaScript”, ce servește, de regulă, ca o locație centralizată, unde limbajele pre-scrise (cum ar fi JavaScript, Python, PHP, Lua și Dark) pot fi găsite și accesate cu ușurință.

Limbajul este potrivit pentru copii și este simplu de folosit. Utilizatorii iau blocurile din cutia de instrumente (unul câte unul) și le aranjează în secvențe, până când rezolvă problema. Odată terminată, programul rulează o verificare, se uită la ceea ce s-a făcut și, dacă soluția nu este corectă, se întoarce și analizează din nou codul, până când găsește o eroare.

METODA – Misiunea Ecologică a Tinerilor Observatori prin Descoperiri Alternative.

Elevii claselor a VI-a au fost inițiați în programarea roboților în conștientizarea problemelor ecologice. A fost o inițiere în programarea Scratch, pentru cunoașterea comenzilor și a blocurilor de programare și pentru programarea prin blocuri a roboților ozobot. După formare, elevii au avut timp pentru autodezvoltare și pentru prezentarea propriilor proiecte și idei. Fiind ferm convinși că experimentarea oferă o mai bună înțelegere a conceptelor, copiii au efectuat vizite cu schimb de experiență în 2 instituții din raionul Căușeni (Gimnaziul „Ion Ungureanu” din s.Opaci și Gimnaziul din Cîrnățenii Noi), pentru a transmite competențele învățate semenilor săi.

Prin crearea site-ului evenimentului și prin diseminarea practicilor noi la nivel raional și național (<https://sites.google.com/manole-salcuta.clasaviitorului.md/metoda/pagina-de-pornire?authuser=0>), elevii au asigurat durabilitatea și continuă să programeze.

HTML - primii pași spre lumea WEB.

Întrucât scopul proiectului a fost să dezvolte competențe digitale prin inițiere în scrierea codurilor HTML și să creeze primele pagini WEB, elevii clasei a IX-a au avut o experiență inedită. Utilizarea platformei **Visual Studio Code** a permis a vedea un progres rapid la elaborarea paginilor HTML.

Elevii au descoperit cât de atractiv este să construiești website-urile, cât de multe posibilități oferă platforma, cât de simplu este să lucrezi în echipă. Activitățile au avut loc în Clasa Viitorului de la Liceul Teoretic „Meșterul Manole”. Elevii au avut posibilitatea să promoveze Meet and Code în rândul colegilor și al profesorilor. La festivitatea de demonstrație a site-urilor create, au fost premiate 2 site-uri, cele mai reușite, mai atractive. Platforma utilizată: <https://code.visualstudio.com/>.

Concluzii: Organizarea activităților extracurs, prin aplicarea metodei proiectului, este o învățare în profunzime, în care copiii planifică activitățile, sunt stăpânii propriei munci, unde li se oferă libertatea de alegere și cadrul didactic este un facilitator.

„Educația extracurriculară (realizată dincolo de procesul de învățământ) își are rolul și locul bine stabilit în formarea personalității copiilor. Educația, prin activitățile extracurriculare, urmărește identificarea și cultivarea corespondenței optime dintre aptitudini, talente, cultivarea unui stil de viață civilizată, precum și stimularea comportamentului creativ în diferite domenii. Începând de la cea mai

fragedă vârstă, copiii acumulează o serie de cunoștințe, punându-i în contact direct cu obiectele și fenomenele din natură” [1].

Referințe bibliografice:

1. Pălășan T. Managementul activităților extrașcolare. Note de curs. Brașov, 2016, 140 p.
2. Repere metodologice privind formele de organizare a activităților extrașcolare în instituțiile de învățământ general în anul de studii 2022-2023. Chișinău, 2022.
3. Top 8 Benefits of Extracurricular Activities for High School Students <https://www.crimsoneducation.org/nz/blog/extracurriculars/benefits-of-extracurricular-activities/>
4. 500+ extracurricular activities & examples for high school students <https://prepmaven.com/blog/preparing/extracurricular-activities-examples/>

APLICAREA PRINCIPIILOR DIGITAȚIEI ÎN STUDIAREA GAMELOR LA LECȚIILE DE PIAN

Irina BOGATAIA,
profesoară de pian,
grad didactic superior, Maestru în Artă,
Școala de Arte „Alexei Stârcea”,
Chișinău, Republica Moldova
E-mail: irinabogataia64@gmail.com

Rezumat: În articolul de față, autorul analizează eficiența metodei de aplicare a principiilor digitației în studierea gamelor la orele de pian. Esența acestei strategii constă în acordarea unui suport metodic-didactic pentru profesorii încadrați în procesul de lucru cu elevii. Folosirea acestei metode în activitatea de instruire are drept finalitate stăpânirea eficientă a întregului complex de game de către discipoli. Autorul explică în mod detaliat care sunt principiile digitației și cum pot fi aplicate în timpul studierii gamelor, pentru a educa un elev capabil să stăpânească formulele de bază ale tehnicii de interpretare la pian; să folosească sistemul modal-tonal, cadranul cvarto-cvintal; să-și dezvolte precizia degetelor; să obțină uniformitatea, rapiditatea, diversitatea articulatorie și dinamică a sonorității instrumentului; să aplice principiile digitației în toate tonalitățile, pe parcursul întregii activități interpretative.

Cuvinte-cheie: game, principii ale digitației, formule, tonalitate, acorduri, arpeggiu

APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF DIGITATION IN THE STUDY OF RANGES AT THE PIANO LESSONS

Summary: In this article, the author analyzes the effectiveness of the method of applying the principles of fingering when studying ranges in piano lessons. The essence of this didactic strategy lies in the methodological and didactic assistance given to teachers in the process of working with pupils. The purpose of using this method in the training process is the effective mastery of the entire range complex by the disciples. The author explains in detail what the principles of fingering are and how they can be applied in the practice of studying ranges in order to finally obtain a pupil capable of mastering the basic formulas of the piano interpretation technique; to apply in practice the modal-tonal system, the quarto-quintal quadrant; develop finger precision; to achieve uniformity, speed, articulatory and dynamic diversity of the instrument's sonority; to apply the principles of fingering in all tonalities throughout the entire performance activity.

Keywords: ranges, fingering principles, formulas, tonality, chords, arpeggio.

Digitația constă în măiestria repartizării degetelor pe clapele sau coardele unui instrument muzical, în timpul interpretării unei lucrări muzicale, precum și în consemnarea acestei distribuții în textul muzical cu ajutorul cifrelor.

Problema digitației este una dintre cele mai dificile în pedagogia pianului. În legătură cu îmbogățirea rapidă a literaturii metodice pentru pian, opiniile în acest domeniu se schimbă permanent: sunt criticate cele mai stabile principii ale digitației, apar noi viziuni privind raționalizarea sistemelor de digitație existente.

Pianistul trebuie, mai întâi de toate, să se străduiască a găsi digitația care îi exprimă cel mai bine intențiile muzicale. O astfel de digitație nu coincide întotdeauna cu așa-numita digitație „convenabilă”; ceea ce este „convenient” nu este tot timpul complet sub aspect artistic. De regulă, există două tipuri de digitație: „cu trei degete”, care provine de la Karl Czerny, și „cu cinci degete”, care provine de la Franz Liszt și adeptul său, Ferruccio Benvenuto Busoni.

Imaginile clare ale digitației, împreună cu reprezentările acustice distincte, îl motivează pe interpret pentru o evoluare profundă și sigură. Conștientizarea digitației dezvoltă abilitatea de a interpreta în stil imaginar combinațiile digitale corespunzătoare și, viceversa, practica de interpretare imaginară îl face pe interpret să devină mai conștient de digitație.

Respectarea digitației trebuie insuflată elevului încă de la primii pași ai învățării de a cânta la instrument, pe care urmează să o îmbunătățească în mod constant în viitor. Una dintre principalele condiții pentru stăpânirea principiilor digitației este studiul gamelor.

Studiul complexului de game, organizat tehnic și rezonabil, poate fi un mare beneficiu pentru dezvoltarea tehnică și muzicală a celui care învață să cânte la pian: formează abilitățile motorii ale pianistului, ajută la citirea vizuală și la analiza rapidă a lucrărilor. Unul dintre rezultatele practice esențiale în exersarea gamelor, a acordurilor și a arpeggiilor este deprinderea mâinilor cu o anumită digitație, așa încât aceasta să devină în mod automat aplicabilă în orice altă tonalitate (inconștient, involuntar, mecanic), fiind, astfel, cea mai potrivită digitație.

Cuvântul „gama” în sine este numele celei de-a treia litere a alfabetului grec. Așa a numit-o Guido d'Arezzo, un muzician din secolul al XI-lea, scara acustică graduală, căruia îi datorăm chiar și numele notelor.

În secolul al XVI-lea, în pedagogia clavicordului, la studierea interpretării instrumentale la clavicord și clavecin, studiul gamelor, al acordurilor și al arpeggiilor a devenit o parte obligatorie a educației muzicale. Unul dintre motivele pentru care gamele au devenit atât de importante în educația pianistului este folosirea tot mai largă a degetului mare în timpul interpretării. În trecutul îndepărtat

al interpretării instrumentale timpurii la clavecin, muzicienii se descurcau, adesea, fără să aplice primul deget.

Treptat, primul deget a început să fie utilizat în timpul interpretării instrumentale. Gamele în noua digitație, cu folosirea primului deget de două ori într-o octavă, s-au dovedit a fi o metodă foarte utilă pentru dezvoltarea mobilității și a flexibilității acestuia.

De-a lungul timpului, treptat, s-au dezvoltat componentele complexului de game și ordinea de execuție a acestora, la care recurgem și în prezent.

După aplicarea acestei strategii didactice, elevul:

- ajunge să stăpânească formulele de bază ale tehnicii de interpretare la pian;
- este familiarizat în practică cu sistemul modal-tonal, cu cadranul cvarto-cvintal;
- își dezvoltă exactitatea degetelor, uniformitatea, rapiditatea, diversitatea articulatorie și dinamică a sonorității instrumentului;
- este capabil să aplice principiile digitației în toate tonalitățile, pe parcursul întregii activități interpretative.

În ceea ce privește logica digitației, aceasta se dezvoltă în formule tipice pe care urmează doar să le înțeleagă:

- e necesar ca elevul să fie învățat că digitația trebuie să fie conștientă;
- elevul trebuie învățat să gândească pozițional;
- în limitele unei singure poziții (adică fără a așeza și a deplasa), degetele sunt aplicate în mod succesiv;
- elevul trebuie să învețe a selecta independent digitația în gamă, conform formulei 3 + 4 sau 4 + 3;
- explicarea, demonstrarea principiilor digitației se face simultan, prin exemplificarea pe câteva game-omonime, construite după aceleași formule. De exemplu: C, c, D, d, E, e, G, g, A, a;
- în timpul unei lecții, au loc explicația, demonstrația și punerea în practică a digitației, separat, în fiecare complex de game;
- la studierea fiecărei forme în mod separat, acordăm atenție trăsăturilor caracteristice. De exemplu:
  - * în gamele de la tastele albe – poziția degetului al 4-lea,
  - * în gamele de la tastele negre – poziția degetului 1,
  - * în acorduri din 3 sunete – schimbarea degetelor 2-3,

- * în arpeggiu – T – atragem atenție doar mâinii stângi (la mâna dreaptă, întotdeauna e al 3-lea deget), T6 – în ambele mâini, e mereu al 4-lea deget, T6/4 – acordăm atenție doar la mâna dreaptă (în mâna stângă, e întotdeauna al 3-lea deget),
- * în arpeggiile lungi – transfer de poziție, schimbarea rapidă a degetului 1,
- * în gama cromatică – tranziții pe tastele albe,
- * în 11 arpegii realizăm construcția rapidă și precisă a intervalelor, a acordurilor;
- inițial, studiem formulele de digitație fără instrument (pe masă), dezvoltând o coordonare precisă a mișcărilor mâinilor și ale degetelor;
- digitația poate fi considerată învățată, doar atunci când elevul e capabil să cânte gama cu ochii închiși.

1. Digitatia în gamele de la tastele albe

Formula 3+4:

Regula crucii 4+3.

Excepție

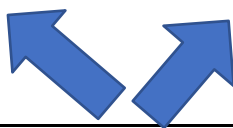
Mâna dreaptă 1 2 3 1 2 3 4 1 2 3...5 mâna dreaptă în F, f – se finalizează cu degetul al 4-lea;

Mâna stângă 5 4 3 2 1 3 2 1 4 3 2 ...1 mâna stângă în H, h – începe cu degetul al 4-lea.

2. Digitatia în game și arpegii lungi de la tastele negre

Mâna stângă Mâna dreaptă

degetul 1 din stânga tastei negre degetul 1 din dreapta tastei negre

3. Acordurile în 3 sunete

- Degetele 1, 5 - se folosesc permanent.

Mâna dreaptă T 3 T₆ 2 T_{6/4} 3

Mâna stângă 3 3 2

4. Acordurile în 4 sunete, scurte, frânte, arpegii lungi de la tastele albe

- Degetele 1, 2, 5 – se utilizează în permanență.

Mâna dreaptă 3 4 4/3 → 3M+2 taste albe

T₃ ----- T₆ ---- T_{6/4} -----

Mâna stângă 4/3 → 3M + 2 taste 4 3

albe

5. Gama cromatică

- Tastele negre – 3 - Tastele albe – 1

Mâna dreaptă 1 2 1 2

Mi Fa Si Do

Mâna stângă 2 1 2 1

6. 11 varietăți/feluri de arpegii

●	T	3M 3m	↓	
●	t	3m 3M	↑	
●	T6	3m 4p		↑ ↑
●	t6	3M 4p		↑
●	T6/4	4p 3M	↓	
●	t6/4	4p 3m		
●	D7	3M 3m 3m		
●	D6/5	3m 3m 2M		
●	D4/3	3m 2M 3M		
●	D2	2M 3M 3m		
●	DVII7	3m 3m 3m		

Concluzii: Fiecare profesor trebuie să memoreze: când își fundamentează activitatea didactică numai pe repertoriul artistic, elevul său nu va atinge nici măcar stadiul inițial de măiestrie și, în consecință, nu va dobândi niciodată libertatea tehnică necesară. Sarcina profesorului este să organizeze, din perspectivă metodică și corectă, activitatea de însușire a gamelor și a altor exerciții, și abia atunci această muncă va începe rapid să dea primele rezultate.

Când se organizează studiul gamelor, trebuie luate în considerare următoarele aspecte:

1. Temele ar trebui să fie sistematice. Studiile întâmplătoare, episodice aduc puține beneficii.

2. Exercițiile zilnice trebuie să fie variate și să cuprindă toate tipurile de textură tehnică, punând accentul pe tipurile de tehnică în care există anumite decalaje.

3. Exercițiile trebuie executate în moduri diferite, cu o condiție indispensabilă pentru îmbunătățirea calității performanței.

4. E necesar a insista asupra faptului ca interpretarea instrumentală să fie continuă, fără pauze, pentru a dezvolta rezistența mâinii și a degetelor.

5. Interpretarea gameilor trebuie să fie făcută cu un sunet frumos, ascultat și uniform.

În consecință, eforturile, străduințele profesorului nu vor trece neobservate, dacă elevul este obișnuit cu ideea că lecțiile de pian nu sunt doar un joc distractiv, ci constituie o muncă colosală. Pentru a obține performanțe, e nevoie de sârguință, atenție, caracter volitiv, răbdare, perseverență, curiozitate și, cel mai important, de o mare pasiune pentru muzică.

În baza experienței pedagogice, putem constata că studiul per ansamblu al complexului de game este de mare folos pentru dezvoltarea tehnică și muzicală a celui care învață să cânte la pian.

Referințe bibliografice:

1. Корыхалова Н. *Играем гаммы*. Москва: Музыка, 1995.
2. Мартинсен К. *Методика индивидуального преподавания игры на фортепиано*. Москва: Музыка, 1977.
3. Милич Б. *Воспитание ученика – пианиста*. Киев: Музыкальная Украина, 1977.
4. Савшинский С. *Пианист и его работа*. Ленинград: Советский композитор, 1989.
5. Тимакин Е. *Навыки координации в развитии*. Москва: Советский композитор, 1987.
6. Тимакин Е. *Воспитание пианиста*. Москва: Советский композитор, 1989.
7. Фейнберг С. *Пианизм как искусство*. Москва: Музыка, 1977.
8. Шмидт-Шкловская А. *О воспитании пианистических навыков*. Ленинград: Музыка, 1985.

ȘCOLI DE ARTE/MUZICĂ/ARTE PLASTICE: FORMARE EXTRAȘCOLARĂ ÎN DOMENIUL ARTELOR

TEHNICI ȘI METODE DE EXPRESIE CREATIVĂ A LIMBAJULUI PLASTIC

Neli ȚURCANU,
Centrul Republican pentru Copii și Tineret „ARTICO”,
mun. Chișinău, Republica Moldova
E-mail: neli.turcanu@artico.md

Rezumat: Acest articol are menirea de a ajuta cadrele didactice implicate în predarea orelor de educație artistico-plastică, ținând cont de competențele specifice a curriculumului de bază, domeniul Arte, profil Artă Plastică/Vizuală/Decorativă. Deoarece ne aflăm într-o lume bazată pe concepte, o lume în care copiii sunt mai expresivi, comunicativi și dornici de a încerca noi lucruri, este necesar să-i stimulăm din toate punctele de vedere, să le stârnim curiozitatea, să îmbogățim imaginația și să le insuflăm prin artă gustul estetic. Totodată Copilul nu trebuie grăbit, forțat; el trebuie influențat într-un mod indirect către artă și către înțelegerea ei. Folosirea tehnicilor de lucru nu trebuie să fie un scop în sine întrucât aceasta blochează procesul de cultivare a creativității. Ea poate fi organizată sub formă unor exerciții-joc, dar mai ales pe baza metodei învățării prin descoperire.

Cuvinte-cheie: copil, creativitate, tehnici, metode, competențe.

TECHNIQUES AND METHODS OF CREATIVE EXPRESSION OF PLASTIC LANGUAGE

Summary: This article is intended to help teachers involved in teaching art education classes, taking into account the specific skills of the basic curriculum, Arts field, Plastic/Visual/Decorative Art profile. Because we are in a world based on concepts, a world where children are more expressive, communicative and willing to try new things, it is necessary to stimulate them in every way, to arouse their curiosity, to enrich their imagination and to instill in them the aesthetic taste through art. At the same time, the child should not be rushed, forced; he must be influenced in an indirect way towards art and its understanding. The use of working techniques should not be an end in itself as it

blocks the process of cultivating creativity. It can be organized in the form of game-exercises, but especially based on the method of learning through discovery.

Keywords: *child, creativity, techniques, methods, skills*

Societatea este în continuă schimbare care determină o creștere rapidă a informațiilor și folosirea lor accelerată, progrese extraordinare ale științei, tehnicii, o creștere a nivelului de aspirație spre cultură și educație, o folosire cât mai utilă și mai plăcută a timpului liber. Se creează, totodată, solicitări noi față de educație, iar noi, cadre didactice, ne aflăm continuu în calitate de receptor al acțiunii educative

Pentru a menține un echilibru emoțional la copii este important de a include în procesul instructiv-educativ al instituțiilor de învățământ diverse metode de exprimare creativă.

În acest context tehnicile și metodele de expresie artistico-plastică vor deservi la implementarea cu succes a unor idei a copiilor și tinerilor, astfel dezvoltându-le creativitatea personală.

Educația și învățământul extrașcolar completează activitatea instituției de învățământ general sau educația realizată în familie. Aceasta permite aprofundarea cunoștințelor și dezvoltarea competențelor în zonele de interes ale formabililor, respectiv cultivarea intereselor, tendințelor și a talentelor acestora pentru anumite domenii [1].

Educația extrașcolară în cadrul domeniului ARTE reprezintă o formă și o modalitate de **formare a competențelor-cheie**, competențelor generale și specifice profilurilor Artă Muzicală, Artă Teatrală/Dramatică, Cinematografia, Artă Coregrafică, **Artă Plastică/Vizuală/Decorativă**.

Curriculumului de bază pentru educația extrașcolară, domeniul ARTE reprezintă componenta **Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar**, dar și componenta nonformală a **Curriculumului Național**.

Curriculumul de bază pentru domeniul ARTE reprezintă un **sistem de experiențe nonformale** pe care instituțiile prestatoare de servicii extrașcolare oferă elevilor pe parcursul școlar.

Competențe specifice profilului Arte plastică / vizuală/decorativă:

- Receptarea culturii vizual-plastice, a esteticii stilurilor plastice, a trăsăturilor distinctive ale genurilor și speciilor, a structurii operei și a mijloacelor plastice, manifestând atitudine pozitivă, atenție și concentrare în aprecierea critică și obiectivă a operelor de artă și determinând formarea propriului stil artistico-plastic.

- Interpretarea fenomenelor plastice, a operelor de artă în termenii adecvați limbajului plastic, conturând obiectiv și subiectiv relația dintre artă și societate, artă și realitatea vizuală, artă și natură, artă și religie, artă-univers, artă și etică, din perspectiva inter-/ transdisciplinară.

- Aplicarea adecvată a limbajului/ termenilor de specialitate, a operelor și stilurilor de referință din cultura plastică, demonstrând abilități și vocație în diferite contexte artistico-plastice.

- Manifestarea culturii comunicării prin capacități de cunoaștere a noțiunilor fundamentale ale artelor plastice naționale și universale, a legităților și principiilor, metodelor și procedurilor de efectuare a unei opere și de descifrare a mesajului ei plastic.

- Gestionarea/ interpretarea adecvată a fenomenelor și stilurilor plastice în contexte sociale, culturale, dând dovadă de interes și preferințe pentru domeniul vizat.

- Aprecierea critică a lucrărilor de artă plastică, decorativă, manifestând respect față de operele de artă de valoare.

- Aplicarea abilităților artistico-plastice în viața socială, culturală, manifestând creativitate și valori estetice în realizarea creațiilor de artă plastică, decorativă [2].

Educația artistico-plastică inițiază elevii în utilizarea unui limbaj specific pentru a le dezvolta sensibilitatea și a le da posibilitatea de exprimare, de transmitere și receptare conștientizată a unor conținuturi emotionale cu ajutorul desenului, picturii, modelajului, aplicației și colajului.

Prin folosirea diversă a tehnicilor de lucru în activitățile plastice, copiii își dezvoltă capacitatea de expunere artistică plastică, având posibilitatea de a comunica prin mijloace diverse propriile idei, trăiri și sentimente. Folosirea tehnicilor de lucru nu trebuie să fie un scop în sine, ci o modalitate de realizare a unor subiecte în concordanță cu temperamentul și sensibilitatea fiecăruia. Familiarizarea elevilor cu unele tehnici de lucru le mărește curiozitatea și imprimă posibilităților artistico-plastice un caracter atractiv și creative [3].

În tehnicile plastice de lucru elevii folosesc următoarele materiale: acuarela, guașa, tuburile color, hîrtia colorată, ceara, pastelurile, materiale cu texturi diferite, soluții pentru decolorat, carioca, creioane, plastilina etc.

Tehnici de lucru a limbajului plastic

Multe din aceste tehnici de interpretare vor avea efect pozitiv la realizarea lucrărilor artistico-plastice atât cadrelor didactice cât și beneficiarilor din cadrul instituțiilor de învățământ extrașcolar.

• **Tehnica acuarelei pe uscat.** Pictura pe uscat este realizată din mai multe straturi transparente de culoare aplicate pe uscat. Această tehnică se folosește pentru lucrări de lungă durată, de ex. natură statică (*Imaginea 1*).

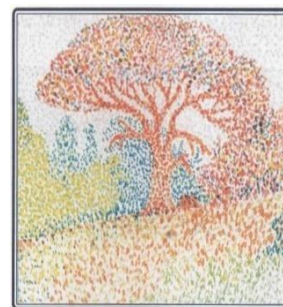
• **Tehnica acuarelei pe umed.** Pictura pe umed este realizată doar pe un strat, fuzionarea culorilor se produce rapid pe stratul umed al suprafeței de lucru. Astfel de tehnică este folosită la lucrări de scurtă durată, adesea la studiul plein-air (*Imaginea 2*).

Imaginea 1

Imaginea 2

Imaginea 3

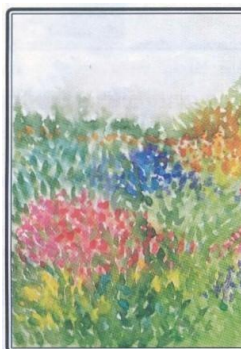
• **Tehnica picturii prin puncte.** În această tehnică, pentru ca pata de culoare să fie transparentă, modelarea se începe de la locurile mai întunecate treptat trecând la cele mai deschise (*Imaginea 3*).

• **Tehnica divizării tușelor cromatice:**

✓ Cu latul pensulei sau prin tufuire (lovirea suportului cu virful pensulei), se pot aeza pe suport pete de culoare sau puncte foarte apropiate între ele. Imaginea obținută este vie, proaspătă. (*Imaginea 4a.*)

✓ Pe fondul umed al suprafeței se trasează linii de diferite grosimi, care se întrepătrund, fuzionează, creând diferite efecte artistice. (*Imaginea 4b.*)

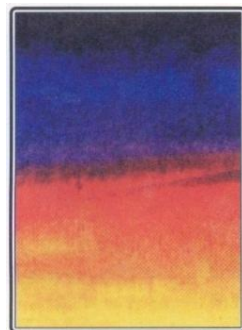
✓ Printr-o gradare de la pensula încărcată cu culoare, pînă la epuizarea cantității de culoare, se pot obține efecte de modelare a culorii. În felul acesta se formează scări tonale și se creează senzația de apropiat-departat. (*Imaginea 4c.*)

a)

b)

c)

Imaginea 4. Metode de interpretare prin divizarea tușelor cromatice

• **Tehnica divizării spontane a tușelor cromatice.** Se cunosc unele procedee de obținere a formelor spontane:

- Reflexia culorii prin aplicarea petelor fluidizate pe foaie, iar mai apoi suprapuse prin fălțuirea foii (*Imaginea 5 a.*);

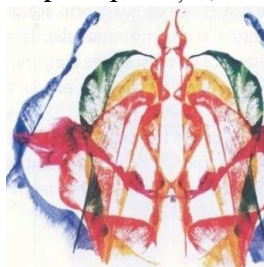
- Suflarea liberă printr-un tub în diferite direcții a unor puncte de culoare fluidizată (*Imaginea 5 b.*);

- Dirijarea scurgerii aderente a unor puncte de culoare fluidizată, schimbând poziția planșei (*Imaginea 5 c.*);

- Stropirea forțată pe suprafață (*Imaginea 5 d.*).

a)

b)

c)

d)

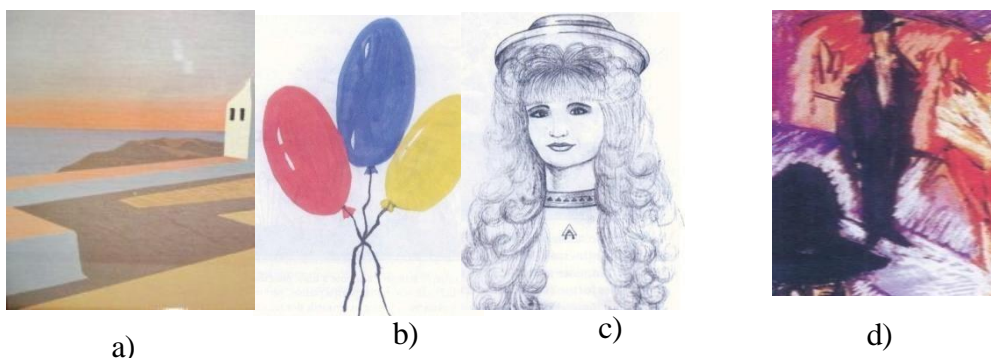
Imaginea 5. Metode de interpretare prin tehnica divizării spontane a tușelor cromatice

• **Tehnica temperei.** Vopsele de apă, care sunt utilizate frecvent în compozițiile decorative frontale, deoarece după uscare este rezistentă la spălare (*Imaginea 5 a.*).

• **Tehnica guașei.** Spre deosebire de acuarelă, gușa este pictura executată în culori opace și dense de clei cu amestec de alb. Deseori se folosește la crochiuri decorative și ilustrații. Pictura de gușa e lipsită de transparentă, se dizolvă ușor în apă (*Imaginea 5 b*).

• **Tehnica creionului.** În procesul de dezvoltare a priceperilor și deprinderilor de desenare, cunoașterea și folosirea materialelor de către copii prezintă o deosebită importanță. Instrumentele de lucru cu care se pot desena sunt penița, pensula, cărbunele, creta, pastelul, creionul. Mari posibilități în construcția formei, în redarea volumului, a planurilor, a perspectivei oferă creionul negru (*Imaginea 5 c*).

• **Tehnica pastelului.** Pastelul este o tehnică de pictură „pe uscat” a creioanelor color. În funcție de gradul apăsării, pe suport, se pot obține mai multe tonuri ale unei singure culori. Pastelul poate fi moale, dur și semidur (*Imaginea 5 d*).

Imaginea 6. Metode de interpretare prin tehnica divizării spontane a tușelor cromatice

• **Tehnica modelajului.** Prin această tehnică se realizează prelucrarea artistică a unor materiale maleabile cum ar fi: lutul, plastilina, argila.

Modelarea se realizează cu ajutorul palmelor sau a degetelor. Pentru obținerea unor forme în această tehnică se folosesc și instrumente speciale, numite eboșoare, care au diferite profile și forme (semirotunde, triunghiulare).

Se pot realiza:

• *basareliefuri* - în relief puțin profilat față de suprafața de fundal) (*Imaginea 7 a*);

• *autorelief* - în relief, puternic profilat față de suprafața plată de fundal) (*Imaginea 7 b*);

• *rond-bosse* - forma care poate fi văzută de jur împrejur, forma în sine ce poate reprezenta diferite obiecte, portrete, figuri (*Imaginea 7 c*).

a)

b)

c)

Imaginea 7. Metode de interpretare prin tehnica modelajului

• **Tehnica amprentei și a ștampilei.** Ștampila se acoperă cu culoarea umedă, după care se așează pe suprafața de hârtie prin presare, urmărind anumite rețele compozitionale (*Imaginea 8*).

Tehnica amprentei se referă la imprimarea unor structuri uor denivelate din natură. Suprafața structurată se acoperă cu un amestec fluid de culoare și apoi se presează cu fața color peste foaia de desen (*Imaginea 9*).

• **Tehnica șablonului.** Pentru multiplicarea desenelor identice, într-un mod mai rapid, se folosește tehnica șablonului (*Imaginea 10*)

• **Tehnica desenării cu ceară.** Se desenează cu ceară brută, solidă, formele plastice pe hârtie, după care se aștern culorile de apă (*Imaginea 11*).

Imaginea 8

Imaginea 9

Imaginea 10

Imaginea 11

• **Tehnica imprimării cu țesături rărite.** Se așează pe hârtie materialul textil, după ce, în prealabil, a fost îmbibat în culoare și apoi stors, peste care punem altă foaie de hârtie și o presăm. Foile imprimate pot constitui fondul unor compoziții cu subiecte diferite (*Imaginea 12*).

• **Tehnica frotajului.** Frotajul este tehnica imprimării după suprafețele unor structuri din natură (*Imaginea 13*).

• **Tehnica decolorării cu pic.** Se acoperă întreaga suprafață a hârtiei cu cerneala de tipar, apoi cu vârful unei pensule subțiri sau unui bețișor ascuțit înmuiat în soluția de pic, se desenează deasupra o compoziție plastică. Soluția de pic decolorează cerneala și desenul apare deschis, aproape alb pe fondul acestuia (*Imaginea 14*).

Imaginea 12

Imaginea 13

Imaginea 14

• **Tehnici grafice**

✓ **Linogravura.** Se folosește ca suport de lucru linoleum. Pe suprafață se înlătură detaliile neimprimate, după care se aplică cerneală tipografică (*Imaginea 15 a.*).

✓ **Xilogravura** este un procedeu de multiplicare pe hârtie după un clișeu gravat în lemn (*Imaginea 15 b.*).

✓ **Monotipia** este urma făcută pe un desen ce este imprimat.. Este un procedeu de lucru cu un anumit efect de spontanietate și prospețime, care oferă copilului posibilitatea de exprimare rapidă a unei dispoziții sufletești (*Imaginea 15 c.*).

a)

b)

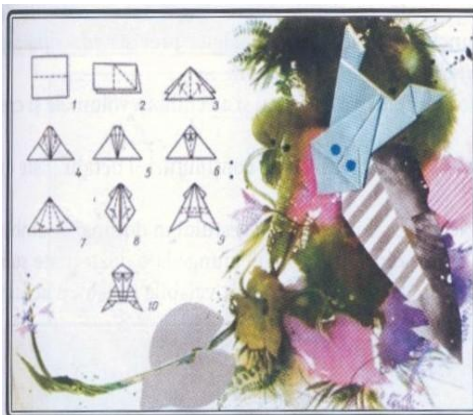
c)

Imaginea 15. Metode de interpretare prin tehnici grafice

- **Tehnica plierii hârtiei**

În sfera activității lucrative cu hârtia, avem câteva tehnici care trebuie cunoscute de cadru didactic care are tangență cu această tehnică. Este vorba de origami, tangram, colaj și decolaj. Tot aici ii gasesc locul și formele spatiale din hârtie (*Imaginea 16*).

- **Tehnica aplicației.** Colajul este un procedeu tehnic al artei moderne, care constă în lipirea pe o suprafață plană diverse plante, fire de ață, lână, ziare, textile etc. în vederea obținerii unui efect de ansamblu de natură estetică (*Imaginea 17*).

Imaginea 16

Imaginea 17

• **Tehnica formelor rupte.** Ruperea se execută direct, spontan, fără a fi schițat cu creionul vreun desen. Se pot folosi pentru rupere hirtie colorată, pictată chiar de copii; ilustrații colorate, afișe vechi; ziare, etc. (*Imaginea 18*)

• **Tehnica formelor din materiale textile.** Gama materialelor textile este vastă. Se taie din materialul textil, diferit colorat, părți sau forme între care se lipesc pe un carton (*Imaginea 19*)

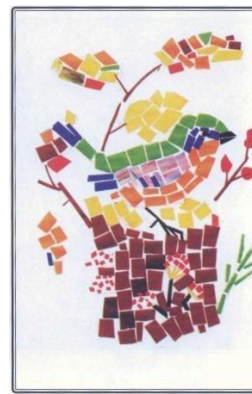
• **Tehnica mozaicului.** Mozaicul aparține artei monumentale. La activități extrașcolare deseori mozaicul se realizează prin alcatuirea compozițiilor din mici bucățele de hârtie sau carton color alăturate. Se poate executa mozaic și pe baza de vopsele sau cariocă. (*Imaginea 20*)

Imaginea 18

Imaginea 19

Imaginea 20

• **Tehnica grataj.** Tehnica grataj aparține artei monumentale (*Imaginea 22*). Acest termen este de origine italiana și înseamnă "zgârâat".

Pentru executarea unei lucrări în această tehnică este necesar de respectat următoarele etape:

• Se ia o foaie de hârtie care se acoperă liber cu pete de culoare (*Imaginea 21a*).

• Apoi suprafața foii se acoperă prin frecare cu parafina solidă (*Imaginea 21b*).

• Întreaga suprafață este prelucrată cu săpun.

• Se acoperă apoi foaia ceruită cu guaș negru sau tuș (*Imaginea 21c*). Tușul se va aplica întreaga suprafață cu pensula (*Imaginea 21d*).

- Schițăm compoziția (*Imaginea 21e*), iar mai apoi cu un obiect ascuțit răzuim tușul și ceara pe liniile de contur ale desenului și ale suprafețelor necesare. Imaginea va apărea în culori (*Imaginea 21f*).
- Lucrarea se șterge cu o bucată de flane.

a)

b)

c)

d)

e)

f)

Imaginea 21. Metoda de realizare a lucrării prin tehnica grataj

Imaginea 22

În practica de activitate pedagogică am realizat împreună cu copiii creații originale prin diverse tehnici, ceea ce a dat posibilitate de a lărgi orizontul creativ prin limbaj plastic. Una din preferatele tehnici de exprimare creativă este tehnica

grataj, deoarece în procesul de răzuire a desenului schițat copiii întotdeauna sunt curioși de culoarea ”surpriză” pe care o va descoperi (*Imaginea 23*).

*Imaginea 23. Beneficiarii Centrului Republican pentru Copii și Tineret "Artico"
Copiii sunt mâinile cu ajutorul cărora atingem cerurile
(Henry Ward Beecher)*

Referințe bibliografice:

1. Cadrul de Referință al Educației și Învățământului Extrașcolar din Republica Moldova, MECC, Chișinău 2020, pag.28
2. Curriculum de bază pentru domeniul Arte (cercuri extrașcolare), MECC, Chișinău, 2021, pag. 10
3. Tricolici Olga, Maria Braghiș Maria, Proiecte didactice la educația artistico-plastică, clasa 2, Chișinău: Interprint, 2008

ȘCOALA DE ARTE - ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE: ÎN CONTEXTUL CELOR 75 DE ANI DE LA FONDAREA ȘCOLII DE ARTE „VALERIU POLEAKOV”

Daniela COTOVIȚCAIA,
Școala de Arte „Valeriu Poleakov”,
mun. Chișinău, Republica Moldova
E-mail: dcotovitschi@gmail.com

Rezumat. *Articolul abordează activitățile Școlii de Arte „Valeriu Poleakov,” desfășurate pe parcursul a 75 de ani de la fondare. Istoria unei instituții de învățământ este scrisă de către profesorii și elevii ei, iar statutul acesteia este confirmat de calitatea celor care sunt mândri că se numără printre absolvenți. Prin muncă și prin exemplu propriu, caractere și atitudini unite în jurul celor mai inspirați și dedicați profesori, școala a crescut și a educat o comunitate de elevi, oameni inteligenți, pasionați, fideli valorilor artei, culturii naționale și universale. Rodul muncii nu a întârziat să apară: la șapte decenii și jumătate de activitate, școala rămâne a fi una dintre cele mai prestigioase și solicitate instituții, care perseverează continuu în a-și consolida statutul de centru educațional de cultură și artă, de creație, generatoare de idei și soluții pentru toți beneficiarii săi.*

Cuvinte-cheie: *învățământ artistic, școală de arte, personalități, profil de formare, priorități*

ARTS SCHOOL - BETWEEN TRADITION AND MODERNITY: IN THE CONTEXT OF THE 75TH ANNIVERSARY OF THE FOUNDATION OF THE "VALERIU POLEAKOV" ARTS SCHOOL

Summary. *The article addresses the activities of the “Valeriu Poleakov” Art School during 75 years since its foundation. The history of an educational institution is written by its teachers and students, and its status is confirmed by the quality of those who proudly are among the graduates. Through our own work and example, characters and attitudes united around the most inspired and dedicated teachers, the school has grown and educated a community of pupils, intelligent people, passionate and faithful to the values of national and universal art and culture. And the fruits of labor were not late to appear: at seven and a half decades of activity, the school remains one of the most prestigious and requested institutions that continuously persevere in strengthening its status as an educational center of culture and art, creating ideas and solutions for all its beneficiaries.*

Keywords: *Artistic education, arts school, personalities, training profiles, priorities.*

Educația și învățământul artistic extrașcolar sunt strâns legate aproape de tot ceea ce noi, ca o națiune care se respectă, dorim pentru copiii noștri și cerem de la școlile noastre: realizările academice, dezvoltarea socială, culturală, artistică și emoțională, angajament civic și oportunități echitabile. Este un proces de studiere, de asimilare a culturii și a artelor naționale și universale, este una dintre cele mai importante căi de dezvoltare și formare a unei personalități întregi, a spiritualității sale, a individualității creative, a valorilor sale intelectuale și emoționale. Rolul educației artistice în formarea competențelor tinerilor pentru viață în secolul XXI a fost recunoscut pe larg la nivel european. Comisia Europeană a propus o Agendă Europeană pentru Cultură, care a fost aprobată de Consiliul Uniunii Europene în 2007. Această Agendă este conștientă de valoarea educației artistice în dezvoltarea creativității. Mai mult decât atât, cadrul strategic al Uniunii Europene pentru cooperare în educație și perfecționare accentuează în mod clar importanța competențelor - cheie transversale, incluzând conștientizarea culturală și creativitatea. Învățământul artistic extrașcolar ocupă un rol de neînlocuit în menținerea și dezvoltarea tradițiilor culturale naționale, în procesul de identitate și integrare a individului în cultura spirituală: națională și mondială.

Imagine 1. Școala de Arte „Valeriu Poleakov”

Retrospectiva istorică- fondarea și dezvoltarea Școlii

În învățământul artistic din Republica Moldova a început o nouă etapă, odată cu înființarea Școlii de Arte „Valeriu Poleakov”. Este una dintre primele instituții de învățământ artistic, ce e fondată încă în perioada interbelică – anul 1947. Pe atunci, nucleul a fost instituit într-o casă de locuit de pe str. Miciurin din capitală, fiind numită Școala de Muzică nr.1. În anul 1984, Școala este transferată într-un sediu nou, amplasat în sectorul Râșcani din Chișinău, acolo unde o găsim și astăzi.

În anul 1986, Școala de Muzică nr.1 a fost reorganizată în Școala de Arte nr.2, iar, pe lângă specialitățile de la profilul *Artă Muzicală*, s-au adăugat și altele: Teatru, Coregrafie și Artele plastice. Semnificativ era faptul că, inițial, la profilul Teatral erau înscriși doar 10 elevi, dar la Coregrafie și Arte plastice – câte 24 de elevi. Totodată, din anul 1986, Școala a fost numită „Valeriu Poleakov”, ilustru compozitor și dirijor din Republica Moldova.

Personalități, impact, acțiuni și roluri asumate. De-a lungul anilor, *deschizând orizonturi noi*, școala s-a menținut și a evoluat în permanență, ajungând, în anul 2022, să sărbătorească 75 de ani de la fondare. Acest fapt reprezintă un eveniment deosebit de important, care trebuie să fie o recunoaștere a eforturilor depuse de cadrele didactice și de părinții, în formarea competențelor și a abilităților necesare elevilor, pentru a face față cerințelor vieții. Deci, acum 75 de ani, pe care îi reținem, grație memoriei afective, școala începea o biografie, înnobilită prin ascensiunea, prin performanțele și prin personalitățile care au construit temelii educației și a învățământului artistic nonformal. Cei care au fost la început și cei care sunt astăzi angajații școlii au făcut și fac tot posibilul ca să asigure cursul normal al acesteia: o școală de arte de înaltă calitate, unde se îmbină în stil armonios cele patru profiluri artistice: *Arte plastice, Artă Muzicală, Artă Coregrafică și Artă Teatrală*. Ne vom aminti cu mult drag de toți cei care au contribuit la formarea și educarea multor generații de elevi și tineri, dornici de a îmbrățișa tot spectrul de domenii și profiluri artistice. Primul director al școlii a fost dirijorul Fiodor Lujanski (1947-1953). Pe parcursul anilor, în calitate de directori au mai activat personalități din domeniul artei și culturii, precum: Petru Șarban (1954-1984), Vladimir Marchi (1960-1984), Ala Golomazov (1984-1988), Gheorghe Rusu (1988-2015), Mihai Rusu (2015-2021). Dirijorul Vladimir Marchin a fost și cel care a înființat și a condus Orchestra simfonică pentru copii.

Printre primii profesori ai școlii, în mare parte absolvenți ai Conservatorului din Chișinău, se numără: la *Secția Instrumente populare /Acordeon*: Dubiaga Ivan, Stoianov Leonid, Goncarov Victor, Azizova Serafima, Serditov Nicolai, Iarăghin Victor, Avanesova Natalia, Rusu Gheorghe, Foca Victor, Gangan Ludmila, Rusu Andrei, Creul Vitalie, Valuța Sergiu, Felonov Oleg, Negruș Victorin, Gumionii Vasile, Gumionaia Valentina, Fedac Valentina, Stolearov Anatolii; *Secția Instrumente aerofone și de percuție*: nai, fluier - Alexei Botezatu, Tudor Paladi; *B/flaut*. - Mamagean Adâlov, Simion Vainrid, Alexandr Stepul, Dimitrii

Burdienco; *clarinet, saxofon* - Sava Vengher, Vasile Antohi, Anatol Ciobanu, Vasile Zapalschi, Vasile Curchi, Ion Mușat; *trompetă* - Andrei Ivanov, Vasile Budu, Andrei Iațenco; *corn, althorn* - Mihail Dabija, Morec Tcaci, Ion Boldurat; *tenorhorn, bariton, trombon, bas* - Anatolii Șarapanovschi, Vitalie Ciobanu, Vasile Gherciu, Vasile Tichii; *Instrumente de percuție*: Alexandr Haritonov, Alexandr Dun, Iurii Casianov, Vitalie Ciobanu; Secția *Chitara clasică* : Creul Vitalie, Stolearov Anatol, Hatipov Alim Ivan și Mironov Alexandru; Secția *Arte vizuale*: Arina Craineaia, Tudor Botin, Ludmila Mironova, Irina Miroșnic, Raisa Cotruță, Iraida Ciobanu și Larisa Grosu; Secția *Ansamblu și dirijat coral*: Petru Șerban, A. Kiliiskaia, L. Mercușeva-Gușan, Ilona Stepan, Viola Julea, G. Pascaru; Secția *Artă coregrafică*: Hăbășescu Nadejda, *Artistă a Poporului*, Zaplitnii Zinovii.

În cei 75 de ani, prin muncă și exemplu propriu, caractere și atitudini unite în jurul celor mai inspirați și dedicați profesorii, școala a crescut și a educat o comunitate de elevi, oameni inteligenți, pasionați și fideli valorilor artei, culturii naționale și universale. Desigur, rodul muncii nu a întârziat să apară: la șapte decenii și jumătate de activitate intensă, școala rămâne a fi una dintre cele mai prestigioase și solicitate instituții, care perseverează continuu în a-și consolida statutul de centru educațional de cultură și artă, de creație, generatoare de idei și soluții pentru corpul său profesoral și pentru toți beneficiarii săi. Suntem mândri că, pe tot parcursul anilor, componența corpului didactic s-a completat treptat cu cadre noi, fiind din rândul absolviților școlii.

Etapa actuală: perspective valorice. Școala noastră este o realitate, un fenomen care adună, motivează, consolidează an de an capacitățile și spiritul creativ a zeci și sute de copii, tineri și adulți, care îi trec pragul. Activitatea educațională este orientată spre crearea unui mediu educațional-artistic, în cheia unei școli prietenoase copilului. În școală activează 11 secții metodice de profil: pian, instrumente cu coarde, instrumente aerofone și percuții, instrumente populare, acordeon, ansamblul coral/dirijat coral, canto; arte plastice, artă teatrală și coregrafie, pian/instrumente auxiliare. Există cadre didactice calificate – 103. Analiza pe categorii a cadrelor didactice angajate: de bază constituie 72, 81 % din corpul didactic al instituției și 27,18 % sunt cumularzi. Din numărul total de profesori angajați, 85 de cadre didactice și/sau 82, 52 % dețin gradele didactice: superior, I și II (*superior* – 12, *grad didactic I* - 38, *grad didactic II* - 35). Ponderea personalului calificat cu studii superioare constituie 90,09%, iar 9,90% sunt cadre

didactice cu studii medii de specialitate, în general, fiind înregistrată o tendință ascendentă în acest sens. Cadrele didactice sunt motivate în continuare pentru dezvoltarea lor profesională, pentru realizarea maximă a potențialului intelectual și creativ.

Oferta educațională. În prezent, școala acoperă toate domeniile de învățământ artistic. Numărul de elevi, anual, rămâne a fi constant și este de circa 900 de elevi. Profilul Artă Muzicală include studierea unui instrument muzical, *la alegere*, de rând cu: *solfegiu și teoria muzicii, istoria și literatura muzicală, ansamblu coral, ansambluri instrumentale*, participarea la orchestrele simfonică și de muzică populară. Totodată, prin tradiții de decenii, opțiunile elevilor se îndreaptă spre: *canto academic, canto popular și de estradă și dirijat coral*. O componentă cu caracter integrator, deosebit de importantă pentru perspectiva profesională a muzicienilor și a artiștilor, o reprezintă colectivele artistice din școală. Menționăm aici: Ansamblurile corale, Orchestra simfonică, Orchestra de acordeoniști, Orchestra de fanfară, Orchestra de muzică populară, Ansamblul de violoniști „Unison”, Ansamblul folcloric „Cununița”, Ansamblurile de dansuri „Tezaur” și „Natall”. fondate odată cu înființarea instituției, unele colective își păstrează până astăzi, cu demnitate, tradițiile fundamentate, ani de-a rândul, optând pentru un repertoriu de calitate, cu profund impact motivațional pentru toți cei implicați în activitatea acestora.

Cei de la profilul Artă Teatrală studiază discipline, precum: arta actorului, arta vorbirii scenice, mișcarea scenică și istoria artei teatrale. Elevii, pasionați de dans, vin la profilul Artă Coregrafică și studiază: dans clasic, dans popular, dans contemporan și istoria dansului. Cei dornici de a îmbrățișa profilul Artă plastică și vizuală studiază discipline de specialitate, precum: desenul, pictura, compoziția, arta decorativă aplicată, sculptura, istoria artelor plastice. Semnificativ rămâne și faptul că elevii școlii noastre sunt de toate vârstele, iar una dintre prioritățile instituției noastre este fortificarea capacității, în vederea asigurării studierii artelor pe tot parcursul vieții. Rezultatele activității didactice, de creație și de dezvoltare personală și profesională a cadrelor didactice constituie o dovadă elocventă a mediului cultural-artistic, favorabil și inspirațional, în care toți actorii prezenți fac ca visul și pasiunea lor să devină realitate. Totodată, numărul de activități cultural-artistice cu caracter competitiv, la care se înscriu și participă cu succes elevii școlii,

reprezintă dovada unei conlucrări armonioase, realizate de școală-profesor-elev și familie.

Imagina 2. Diploma de Excelență, conferită în cadrul al Concursului Național „Excelența în educația și învățământul extrașcolar”, 2022

Onoarea instituțională este asigurată prin respectul și prin devotamentul angajaților față de școală, care sunt pe deplin valorificate în rezultatele și succesele obținute, pe parcursul anilor de activitate, de discipolii și absolvenții școlii. În decursul anilor, aici s-au format zeci de generații de absolvenți, care s-au afirmat pe plan profesional, inclusiv în calitate de muzicieni, artiști plastici, arhitecți, designeri, oameni de cultură, profesori în instituțiile cu profil. Mulți și-au continuat studiile în cele mai prestigioase instituții de învățământ superior din țară și peste hotarele ei (*România, Bulgaria, Anglia, SUA, Danemarca*). Îi putem numi aici pe: Cristina Tuceanov a devenit meșterită hand made, creatoarea brandului SoutArt, Ala Melnic - fotograf profesionist, Alexandru Prodan și Iana Gherța - profesori designeri la UTM, Ion Chitoroagă, Sergiu Prodan - arhitecți, Ecaterina Costerin - pictoriță, Elena Rusu - pictoriță, care activează în Marea Britanie, Leila Vișcu - pictoriță, care practică desenele 3D și s-a remarcat prin activitatea sa în echipa Companiei Disney și mulți alții, care au fost inițiați în artele plastice, anume în Școala de Arte „Valeriu Poleakov”. Totodată, ne bucurăm de succesele discipolilor din Secția *Artă Muzicală*, cei care activează în mai multe colective artistice, orchestre profesioniste din Republica Moldova, precum: *Orchestra Prezidențială a Republicii Moldova; Orchestra simfonică a Teatrului Național de Operă și Balet „Maria Bieșu”; Orchestra simfonică a Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”* ș.a. Îi vom menționa aici pe: Bârlădean Mihai, Glava Valeriu - vioară, Ciutac Eugen - vioară, Ichim Valeriu - vioară, Cazacu Veaceslav - țambal, Popa

Sergiu - acordeon, Acriș Dumitru - actor la teatru, Babără Doina - vioară, Mariana Bulican - canto academic, Iurie Maimescu și Ion Cvasniu, care s-au remarcat ca pregătire profesională, în raport cu membrii ansamblului „Brio Sonoris”, care, la fel, și-a conturat începutul la școala noastră.

Deviza școlii rămâne a fi: Creație, Orientare, Schimbare, Calitate, Prestigiu, Tradiție, Profesionalism. Ne dorim ca Școala de Arte „Valeriu Poleakov” să constituie un mediu frumos și sănătos, în care elevii să vină cu plăcere, cu înclinare, dar profesorii să o simtă ca pe o a doua casă a lor, o școală în care învață întotdeauna, deopotrivă, elevii și profesorii lor, o școală în care relația profesor-elev-părinte se bazează pe respect reciproc, corectitudine, prietenie și pe valori ale culturii și artei naționale și internaționale. Ne propunem, totodată, să avem o școală de care comunitatea să fie mândră și pe care aceasta să o susțină pentru calitatea și prestigiul ei. E necesar să implementăm și să promovăm un sistem de management al calității resurselor, prin stimularea lucrului în echipă și prin încurajarea performanțelor școlare; să fortificăm deschiderea spre comunitatea locală și europeană, prin aplicarea proiectelor autohtone și internaționale, pentru eficientizarea sistemului și a procesului educațional - artistic; să asigurăm un climat intern, de muncă și învățare, stimulativ atât pentru elevi, cât și pentru profesori. Printre prioritățile de viitor, am ales să asigurăm furnizarea serviciilor educaționale extrașcolare de calitate, stabile și echitabile, să facilităm accesul la educație, să extindem oferta școlii, să asigurăm egalitatea de șanse, incluziune și creșterea ratei de succes. Vrem să întărim parteneriatele, prin cooperare, în vederea realizării programelor, a proiectelor educaționale și prin accesarea fondurilor extrabugetare, necesare derulării programelor. Proiectele de parteneriat și acordurile de colaborare locale și internaționale, semnate cu instituțiile de învățământ de toate nivelele din țară și de peste hotare, vizează organizarea și desfășurarea concursurilor, a concertelor, a seminarelor, a practicii pedagogice, a activităților metodice, de voluntariat și de caritate. Îi vom indica aici pe partenerii noștri fideli: Școala Gimnazială din Văleni, jud. Botoșani, România; Conservatorul de Artă din or. Yavne, Israel.

Vom continua să asigurăm valorificarea tradițiilor și a obiceiurilor naționale, din perspectiva interculturalității europene, în special, prin realizarea programelor de manifestări cultural-artistice, atât la nivel de școală, cât și la nivel de comunitate. Ne exprimăm convingerea că formarea graduală a fiecărui cadru didactic, în

vederea instrumentării personalului cu metode și tehnici de plasare a elevului în centrul demersului didactic (*TIC, tehnologii și metode interactive*), va permite să atingem un nou obiectiv, în scopul formării competențelor secolului XXI. Vrem să-i susținem pe elevii capabili de performanțe, prin programe și condiții specifice de orientare și de consiliere pentru carieră și management participativ. În cele din urmă, suntem ferm convinși că realizarea obiectivelor trasate va facilita accesul tuturor și va fortifica dobândirea reperelor unei reale scări valorice, axate pe: demnitate, corectitudine, responsabilitate, calitate în pregătirea profesională. Speranțele noastre sunt îndreptate spre integrarea armonioasă a tinerilor, după absolvirea școlii, în mediul cultural-artistic - social. Drept urmare, asigurarea accesului tuturor copiilor la o educație artistică extrașcolară de calitate, prin extinderea ofertei de servicii educaționale inter/pluri și transdisciplinare/intergrate, rămâne a fi o prioritate, iar, în acest sens, perfecționarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice și ale celor cu funcție de conducere vine să completeze lista de sarcini primare, ce trebuie realizate. Ne exprimăm convingerea că raționamentul, în vederea utilizării eficiente a bazei tehnico-materiale și a resurselor financiare alocate școlii, va permite să păstrăm și să creștem capacitatea secțiilor de profil, prin identificarea noilor oportunități în dezvoltarea și educarea noilor generații în cheia aspirațiilor de ultima oră. Școala noastră, în calitate de furnizor de servicii educaționale, creează toate condițiile necesare dezvoltării armonioase a tuturor categoriilor de beneficiari (elevi, tineri, adulți), fiecare având nevoie de acel mediu în care ar cunoaște plinătatea devenirii sale. Activitățile artistice extrașcolare vor ocupa în permanență un loc aparte, deosebit de important în ansamblul influențelor educative. Antrenarea elevilor în diverse activități, evenimente și serbări școlare, excursii, acțiuni de voluntariat le va asigura și le va forma tot spectrul de competențe sociale, civice, culturale și artistice. Sistemul de activități extrașcolare se perfecționează continuu, dar și tendința de dezvoltare a acestuia trebuie orientată spre satisfacerea preocupărilor și a opțiunilor individuale ale tuturor celor interesați. Acest fapt va orienta comunitatea cultural-artistică școlară spre cunoaștere, valorificare de tradiții, învățare prin cooperare, stimulare și motivare pe tot parcursul vieții. Școala este un loc al formării profesionale și umane. Școala este un loc în care se scrie istoria unui neam. Școala, văzută sub aspect generic, este o avere. O avere națională. În ciuda vitregiilor prin care trece și pe care istoria nu le prea iartă, ea, printr-o forță divină, învingând piedici dintre

cele mai diverse și mai neașteptate, formează generațiile, care dau „substanță” și concretețe timpului trăirii, validează idealuri și anunță întotdeauna izbânda viitorului. Este o ocazie deosebită, în acest an aniversar, pentru a le transmite tuturor celor care sunt și au rămas în inimă un călduros *La mulți ani!* Firește, e vorba de distincții mei colegi, doamnele și domnii profesori, de actualii elevi și părinți, de personalul auxiliar, dovadă a înaltei aprecieri pentru efortul depus și devotamentul demonstrat pentru consolidarea rolului și a locului Școlii de Arte „Valeriu Poleakov”, în arealul educației și al învățământului artistic nonformal/extrașcolar național și internațional. Nu pot decât să mă mândresc că, într-o perioadă nu prea lungă, am reușit să contribuie și eu cu ceva. Fără îndoială, Școala de Arte „Valeriu Poleakov” reprezintă un exemplu al coeziunii dintre procesele de studii artistice, vocație, talent, pasiune și spirit creativ.

Prin urmare, *Vivat! Crescat! Floreat! Școala de Arte „Valeriu Poleakov” continuă să-și scrie istoria!*

Imaginea 3. Colectivul Școala de Arte „Valeriu Poleakov”

Referințe bibliografice:

1. GUȚU VI. (coord. științ.), GRÎU N. (coord. gen.), CRUDU V. (coord. gen.), MARȚ V. (coord. op.), BRAGARENCO N., BURDUH A., COSUMOV M., COTOVIȚCAIA D., FLOREA V., GUȚU VI., ȘEVCIUC M., ȚURCANU C. Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea de Stat din Moldova. Chișinău, 2020. Disponibil pe :

- [.https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_refranta_al_educatiei_si_](https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_refranta_al_educatiei_si_)
2. Codul Educației al Republicii Moldova Nr.152 din 17.07.2014. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 24.10.2014, Nr.319–324 (634). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112493&lang=ro#
  3. Raport Servicii educaționale extrașcolare, volumul 6, Sinteza rezultatelor cartografierii; S.C. MAGENTA CONSULTING S.R.L. Mai, 2021. https://mecc.gov.md/sites/default/files/studiu_privind_serviciile_
  4. Regulamentul Școlilor de Muzică, Arte și Arte plastice (Instituții de Învățământ Artistic Complementar (extrașcolar) https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_scoli_arte_2011.pdf
  5. Școala de Arte „Valeriu Poleakov”, Republica Moldova. Chișinău: Î.E.P. Știința (tipogr. „BALACRON”), ISBN 978-9975-85-154-1.

НАЧАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЛАСТИ ИСКУССТВА: РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ

Larisa NOVICOV,
profesoară de arte plastice, grad didactic II,
Școala de Arte, Basarabeasca, Republica Moldova
E-mail: lnovicovabas@gmail.com

***Резюме:** В статье проанализированы эффективные формы и методы работы по развитию художественно - творческих способностей детей, представлены методы формирования художественно - творческих способностей, не только для искусства, но и для любой трудовой деятельности.*

***Ключевые слова:** творческие способности, детское творчество, развитие творческих способностей.*

PRIMARY ART EDUCATION: DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES

***Summary:** The article analyzes effective forms and methods of work on the development of artistic and creative abilities of children, presents methods for the formation of artistic and creative abilities, not only for art, but also for any work activity.*

***Keywords:** creativity, children's creativity, development of creative abilities*

Введение. Творческие способности имеют внутренний источник в самом человеке, а по мере освоения деятельности этот потенциал увеличивается. Человек словно вступает в осознанное владение своим потенциалом. А задача педагога помочь открыть внутренний источник творчества. Творчество – это деятельность, результатом которой является создание новых, оригинальных и более совершенных материальных и духовных ценностей.

Детское творчество основано на подражании, которое служит важным фактором развития ребёнка, в частности его художественных способностей. Моя задача, опираясь на склонность детей к подражанию, прививать им навыки и умения, без которых невозможна творческая деятельность, воспитывать у них самостоятельность, активность в применении этих знаний и умений, формировать интерес и развивать творческие возможности. Развитие способностей личности не может рассматриваться как процесс самостоятельный, отдельный от её комплексного формирования. Есть ряд

факторов влияющие на процесс развития художественно-творческих способностей, среди которых: наследственность, среда, деятельность, воспитание, образование, интерес, развитие и др.

Анализ отечественной и зарубежной психолого-педагогической литературы позволил сделать вывод о том, что каждый человек наделён задатками, на основе которых формируются индивидуальные способности: художественные, литературные, музыкальные, научные и т.п.

Занятия художественной деятельностью и декоративно - прикладным искусством, формируют и развивают творческие способности личности, доставляют моральное удовлетворение, эстетическое наслаждение, радость творчества, способствуют развитию вкуса, формированию положительных качеств личности. Чувство красоты тесно связано с целенаправленной и сознательной художественной деятельностью человека. Начальное обучение играет огромную роль в развитии творчества ребёнка. Вследствие художественной деятельности, способности у ребёнка нарастают, прокладывают путь к новым достижениям. Именно в детском возрасте закладываются основы творчества, которые проявляются в развитии способностей и его реализации.

Актуальность темы. Необходимость развития художественно - творческих способностей ребёнка для его дальнейшей деятельности. Развитие творческих способностей учащихся - данная проблема актуальна, так как требования, предъявляемые к молодому поколению современным уровнем жизни, значительно возросли, задачи дальнейшего совершенствования эстетического воспитания приобретают огромное значение. Кроме определённой базы знаний, современный человек должен обладать творческим мышлением для решения нестандартных задач. Развитие творческих способностей необходимо не только для искусства, но и для любой другой деятельности. Основная задача - воспитать человека - творца с развитой индивидуальностью, способной к творческому труду, богатого духовными интересами, запросами, способного понимать общечеловеческие ценности; формирование не профессионала, а человека.

Ребёнок рисует всё, что видит, знает, слышит и ощущает. У него восприятие мира очень близко к художественному, поэтому эти качества так ярко выражаются в рисунках, а изобразительные возможности растут,

вследствие обучения и по мере практического опыта. Подавляющее большинство учеников постоянно испытывают значительные, а иногда и непреодолимые трудности в начальном обучении на художественном отделении, что приводит детей к острой неудовлетворённости результатами своих усилий и, как следствие, потеря интереса, падения мотивации к художественной деятельности.

Главная цель:

- проанализировать эффективные формы и методы работы по развитию художественно - творческих способностей детей;
- формировать художественно - творческие способности, не только для искусства, но и для любой трудовой деятельности;
- воспитывать интересной, творческой личностью, способной к творческому труду в любом виде деятельности.

Задачи, способствующие достижению цели:

1. Необходимо пробудить у детей эмоциональную отзывчивость к окружающему миру, к родной природе, к событиям нашей жизни.
2. Развивать художественно-творческие, индивидуально выраженные способности, образного мышления, воображения, фантазии, познавательной активности личности учащегося в процессе изобразительной деятельности.
3. Формировать умения и навыки, необходимые для правильного ведения работы; совершенствование художественных способностей при работе с новыми художественными материалами и техниками.
4. Стимулировать интерес к изобразительной деятельности.
5. Воспитывать нравственные качества личности учащихся.

Для решения поставленных задач мной применялись

Методы работы:

- метод диалога (позволяет учащимся общаться с произведением искусства, вступать с ним в диалог);
- метод сравнений (дети сами сравнивают свои работы);
- метод „открытий" (творческая деятельность порождает новую идею);
- метод педагогического ограничения (творческая свобода не беспредельная, а целенаправленная);
- метод жизненного опыта детей (в процессе художественной деятельности, дети приобретают свой личный опыт);

- метод индивидуальной и коллективно-поисковой деятельности детей (стимулирует творческую активность учащихся, помогает найти верное решение из возможных).

Формы работы:

- коллективно-творческая деятельность;
- индивидуально-практическая деятельность.

В результате учащиеся приобретают необходимые для творчества умения:

- умение мыслить самостоятельно и оригинально;
- способность доводить решение полученных задач до конца;
- желание экспериментировать и получать всё новый и новый опыт.

Занятия по изобразительному искусству и художественному труду я веду по системе, которая охватывает всех без исключения детей, помогает выявить одарённых, всем другим позволяет развивать свой комплекс способностей. Необязательно делать из каждого ученика художника-профессионала, главное - воспитать человека, способного к творческому труду. Художниками становятся не многие, но уметь воспринимать искусство, разбираться в нём, любить его может каждый человек. Овладевая основами изображения, учащиеся не только глубже, полнее познают действительность, но и приобретают жизненно важные умения и навыки, в основе которых лежит многогранное чувство ритма, формы, пропорции, цвета, развитие зрительно-двигательных координаций, воображения, памяти, мышления, восприятия необходимых для разнообразных современных профессий.

Идея личного опыта

Развитие творческих и индивидуально выраженных способностей учащихся через освоение различных художественных материалов и техник:

1 этап. Накопила фактического материала, с целью формирования художественных интересов в процессе работы. Провела предварительную диагностику к художественно-творческому интересу учащихся, на начало 2018 – 2019 учебного года.

2 этап. Изучила опыт педагогов и психологов по проблеме развития художественно - творческих способностей детей в процессе изобразительной деятельности, которые использовали новые техники в ходе работы с детьми.

3 этап. Использовала различные материалы и техники как средство развития интереса творческого потенциала детей. В результате работы, выяснилось, что художественно-творческие способности возросли. Повысилось качество работ. Работы стали интересней и оригинальней.

Степень новизны моего опыта заключается в сочетании использования традиционных и нетрадиционных художественных материалов и техник в обучении, направленном на развитие индивидуальных способностей учащихся.

Главный смысловой стержень. Связь искусства с жизнью человека, роль искусства в повседневном его бытии, в жизни общества, значение искусства в развитии каждого ребёнка. Формой проведения занятий является урок. Нетрадиционные формы:

- урок-путешествие, викторина (Путешествие в Древний Египет);
- урок-праздник (Праздник „Рождественская история“);
- урок-мастерская („Создание молдавского ковра“, декорирование предметов «Декупаж»);
- урок-экскурсия и др. (Экскурсии на выставки в музеи).

Прежде чем говорить о развитии творческих способностей детей в практической деятельности, необходимо определить понятие „способности“, так как каждый ребёнок талантлив от рождения, каждый фантазёр и выдумщик, только впоследствии он теряет эти способности, потому, что их вовремя не развили. Важный компонент способностей - трудолюбие. Я уделяю этому должное внимание, формированию в детях этого ценного качества. Помогаю проявить ребёнку его замыслы, способности, обучив его специальным умениям. Только в трудолюбии дети в своих работах достигают более выразительности и профессионализма. Поэтому перед ребятами я ставлю посильные, ясные цели и задачи, обязательно подмечаю достигнутое ими, затем предлагаю новые цели. Учю детей верить, что они смогут достигнуть ожидаемых результатов. Вера детей в успех приносит реальные плоды.

Художественные уроки для ребят - уроки познания неизвестного, развитие своих сил и способностей. В нашей школе немало ребят способных делать чудеса, вот только они сами иногда не знают об этом. Моя задача не только определить, а развить, разбудить творческие способности детей,

научить их видеть прекрасное, чувствовать прелесть окружающей жизни.

Поэтому **первый** принцип развития творческих способностей детей состоит в том, чтобы уделить одинаковое внимание всем качествам входящих в эту систему.

Второй - объяснение и практический показ приёмов работы. За время работы в школе искусств, я собрала наглядный материал, все этапы работы объясняю с „карандашом в руках“.

Третий принцип - использую каждое конкретное задание для формирования у детей общих навыков, которые им могут пригодиться всегда, в любых видах профессиональной деятельности.

Я заметила, что в использовании материалов для рисования на художественном отделении школы есть свои традиции. Широко распространено представление о том, что можно ограничиться обыкновенным графитным карандашом на уроке рисунка. Сторонники такого подхода основываются на том, что графитный карандаш направляет ученика к строгости и чёткости изображения, даёт возможность достигнуть тонкой моделировки светотеневого рисунка, и это правильно. Но я поняла, что дети не очень любят рисунок, для них этот предмет оказался особенно трудным. Они стали пропускать те дни, когда у нас по расписанию рисунок. А если и приходили, то с тяжёлым вздохом рисовали. После сложного для них построения, они не проявляли интереса к штриховке объёмов. А если и соглашались, то просто раскрашивали рисунок. Неудачные работы порождают робость, подавляя интерес и творческие возможности детей. В следствии пробелов в рисунке, дети стали отставать в создании объёма и в живописи. Наблюдая за их работой, вижу, что благополучие изображения основывается на выполнении определённых правил, нанесения контура предметов, заливки основным цветом формы, наложение теней часто сводится только к аккуратному раскрашиванию рисунка. Всё это подавляет в изобразительной деятельности детей выражение объёмного, живого, непосредственного наблюдения, представление чувства. Меня это удручало.

После того, как я предложила наносить штрихи одним из цветных карандашей близким по цвету к гипсу, дети с радостью взялись за дело. Интерес к рисунку возрос. Работы стали лучше.

Изображение 1. Штриховке объёмов

На уроках живописи, на начальной стадии подготовки, предлагаю детям начинать с простых форм, листьев, бабочек, цветов, деревьев, птиц.

Изображение 2. Рисунки на начальной стадии подготовки

Рисуем овощи и фрукты пальцами гуашью, большими мазками сразу красками, без прорисовки простым карандашом.

Изображение 3. Техника Рисование пальцами с использованием гуаши

Наряду с традиционными техниками работы, использую нетрадиционные техники.

Как показывает опыт, использование нетрадиционной техники выводит ребёнка за привычные рамки рисования, пробуждает в нём интерес к самостоятельному творчеству, к эксперименту, раскрепощает, помогает учащимся избавиться от комплексов: „Я не умею“, „У меня не получается“, „Не похоже“. Дети начинают работать смелее, увереннее, не зависимо от степени одарённости.

На практике я убедилась, что использование необычной техники на уроках живописи, композиции, декоративно-прикладного искусства даёт хорошие результаты. Работы получаются даже у того, кто не проявляет особых способностей к рисунку. С помощью таких работ, дети начинают успешно рисовать. Все предложенные техники изучены мною и использованы в работе с детьми. Всё это помогает сделать труд детей занимательней, продуктивней, способствует созданию эмоциональной атмосферы, снижая перегрузки.

Новые художественные материалы и техники

Так, особый интерес у детей вызывает парафиновая техника (гратография), рисование свечой или восковыми мелками, „Подводный мир“, „Древний Египет“, «Молдавские орнаменты», «Новый год» и т. д. Сколько восторга можно увидеть на лицах детей, особенно первоклассников! Использование парафиновой техники даёт широкий набор средств, для обогащения колорита, создания фантастической фактуры, передачи сложных явлений природы.

Изображение 4. Техника гратография

Широкие возможности для развития творческих способностей учащихся содержит техника **монотипии**. Сообщаю детям, что при использовании этой техники получаем только одно изображение. Интересная по своему исполнению, эта техника имеет ряд трудностей. Хорошо выполненная монотипия, передаёт все черты изображения и отличается красивой фактурой, большей живописностью, множеством оттенков и тона. В работе с детьми младшего возраста применяют предметную монотипию. У

детей получили изображения «Дельфины», «Орел», «Крылатая собака», «Кот».

Изображение 5. Техника монотипии

Детям очень нравится выполнять работу в технике „кляксография”. Другой вариант, когда на лист бумаги наносится пятно краски, а затем надо подуть на него в трубочку в разных направлениях.

Изображение 6. Технике Кляксография

Использую вместо карандашей и красок **пластилин**. Вмазывание пластилина для фона по силуэту рисунка, также создание рельефных картинок.

Изображение 7. Рельефные картинки пластилином

Тематические композиции могут выполняться в смешанной технике (фломастер, акварель, гуашь, тушь, белила, акварель и тушь, акварель и гуашь, акварель и цветные карандаши, акварель и восковые мелки,

аппликация с прорисовкой). Принцип смешивания основан на взаимном дополнении одной техники другой, а также на их совместимости. Она создаёт благоприятные условия для развития детского изображения, фантазии, способствует развитию творческих способностей детей. Например: иллюстрация к стихотворению Г. Виеру «День рождение мамы», «В гостях у бабушки», «Фэт - Фрумос».

Изображение 8. Тематические композиции в смешанной технике

Одним из интереснейших видов художественной деятельности, предлагаемой программой на уроке декоративно-прикладного искусства, является работа с бумагой – **аппликация - Коллаж**. Исполняем работы в технике аппликации из рваных кусочков журнальных листов. На бумаге выклеивается аппликация по рисунку, где живописно укладываются подбираемые по цвету части и выставляются по форме.

Изображение 9. Техника бумажного коллажа

Особенно любят заниматься **оригами**, складывать фигурки из мелких модулей. Работа с бумагой позволяет детям другими глазами взглянуть на окружающий мир, побуждает в них радость труда, жажду творчества. Перечисленные работы доступны детям всех возрастов. Они развивают у ребят точность движения рук, глазомер, чувство формы и ритма, изобретательность, фантазию, воображение, мышление, художественный вкус.

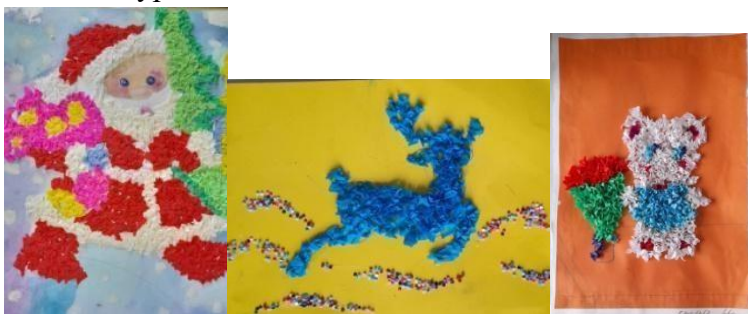
Изображение 10. Техника оригами

В технике Айрис-фолдинг, дети выполняют аппликацию из полосок цветной бумаги, по схеме.

Изображение 11. Техника Айрис-фолдинг

Не менее интересна работа с гофрированной бумаги - **Торцевание**. Для ребят это была абсолютно новая техника. С большим увлечением они выклеивали из маленьких квадратов, животных и сказочных персонажей. Поверхность получаемого изображения получается рельефной, махровой. Эта техника воспитывает аккуратность, настойчивость в достижении цели.

Изображение 12. Работа с гофрированной бумаги - Торцевание

Также дети с интересом выполняли картинку из необыкновенного материала - макаронных изделий, камушек, ракушек, которые наклеивали на картон, затем покрывали гуашевыми красками. Эта техника учит эстетическому вкусу, терпению, точности, разнообразности мышления, чувство формы.

Изображение 13. Картинки из необыкновенного материала - макаронных изделий, камушек, ракушек

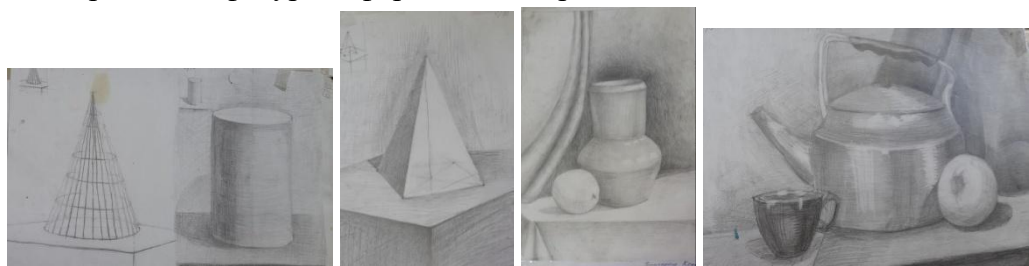
По живописи очень понравилось детям писать декоративный натюрморт, расписывая гуашью орнаменты на кувшине и драпировке, получая живописные работы.

Изображение 14. Декоративный натюрморт

Но надо помнить, что сделав занимательным урок, можно не бояться наскучить детям, но знать, что не всё может быть занимательным в ученье, непременно есть и скучные вещи. Наряду с этим, я приучаю учащихся делать не только то, что занимает, но и то, что не занимает. Большой упор делаю на рисунок, считаю, что этот предмет основа всего, требую от детей чёткого каркасного, прозрачного построения, соблюдения пропорций и создания

объёмного рисунка, к детям предъявляю особые жёсткие требования в этом отношении. Учю ребят в каждой натуре ассоциировать простые геометрические фигуры с формами, которые они видят.

Изображение 15. Академический рисунок

Выводы: Выразительность, эмоциональность работ учащихся при использовании новых для них материалов и техник мобилизует духовные силы, способности обучаемых, повышает интерес к поисковой работе, содействует успешному овладению грамотностью изображения, восприятия окружающей действительности.

Перечисленные техники привлекательны не только своей художественной выразительностью, но и практически неограниченной возможностью импровизации, сочетания самых разных материалов. Их можно и нужно расширять и совершенствовать с учётом возраста и интересов учащихся, а также с учётом индивидуального подхода к развитию творческих способностей каждого ребёнка. „Не навязывать ничего такого, что не соответствует возрасту и методу обучения..., учитывать при обучении возрастные особенности учащихся..., двигаться вперёд не спеша..., от простого к сложному". (Я. А. Коменский).

Невозможно перечислить все виды деятельности. Они многообразны, содержат элементы новизны и живой интерес учащихся, активизируя индивидуальные способности. Дети активно включаются в творчество, создают интересные индивидуальные и коллективные работы. Работа с новыми материалами полезна, так как она снимает страх неудачи, формирует необходимые для творчества качества: уверенность в себе, самоутверждение, самоуважение. Без самоуважения, самоутверждения, уверенности в себе нет места творчеству, нет возможности выдать что-то своё. Многогранная деятельность создаёт положительные эмоции. Занимаясь изобразительным

искусством, учащийся приобретает способность находить красоту в обыденном, развивает зрительную память и воображение, учится творчески мыслить, анализировать, обобщать. Психологи уже давно доказали, что люди, умеющие рисовать, успешны во многих других областях.

Человек любой профессии работает лучше, если владеет средствами изобразительного искусства, и привык ими пользоваться.

Библиография:

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте /Л. С. Выготский. М.: Просвещение, 1991. 168 с.
2. Гросул В. Детская одарённость в изобразительном творчестве//Изобразительное искусство в школе, 2008, № 4, с.22-28.
3. Дереклеева Н. И. Мастер – класс по развитию творческих способностей учащихся / Н. И. Дереклеева. М.: 5 за знания, 2008. 224 с.
4. Ершова А. П. Искусство в жизни детей/А. П. Ершова. М.: Просвещение, 1991. 128с.
5. Лейтес Н. С. О признаках детской одарённости / Н. С. Лейтес // Управление современной школой. Завуч, 2009, № 8, с. 45 – 51.
6. Неменский Б. М. Программы общеобразовательных учреждений. Изобразительное искусство и художественный труд. 1-9 классы. М.: Просвещение, 2009

REZOLUȚIA
CONFERINȚEI NAȚIONALE CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR
ÎN REPUBLICA MOLDOVA: STATU QUO ȘI PERSPECTIVE.
Chișinău, 9-10 decembrie 2022

Partenerii Conferinței:

- Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova,
- Centrul Educațional PRO DIDACTICA,
- Asociația pentru Educație și Formare „TOPFORMALIS”, Oradea, România,
- Facultatea Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova

Comitetul științific, comitetul organizatoric, vorbitorii în ședința plenară și în secțiunile conferinței, audiența conferinței de circa 100 de reprezentanți ai instituțiilor de educație și învățământ extrașcolar din Moldova și România, cercetători și cadre didactice, toți cei interesați de educația nonformală au contribuit la realizarea scopului evenimentului privind crearea unei platforme de comunicare și discuții pentru specialiștii preocupați de educația și învățământul extrașcolar (EÎE) asupra aspectelor cu privire la statutul, rolul educației și învățământului extrașcolar (EÎE), de prezentare a experiențelor de succes în domeniu, identificare a problemelor și a oportunităților pentru dezvoltarea educației și învățământului extrașcolar, promovarea EÎE.

Cadrul tematic general al chestiunilor abordate de participanții la Conferință a conturat statu quo și unele perspective ale educației și învățământului extrașcolar din Moldova și România:

Domenii	Statu quo al educației și învățământului extrașcolar	Perspective emergente
Politici	- demersuri conceptuale și metodologice ale educației nonformale în Republica Moldova;	- punerea în aplicare a Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova, curricula

	<ul style="list-style-type: none"> - Strategia Națională de acțiune comunitară și rolul ei în realizarea educației incluzive în România; - competențele de management eficient, în vederea asigurării calității în învățământul general; - învățarea extinsă și extracurriculară: instrumentul european pentru școli. 	<p>pentru educația și învățământul extrașcolar;</p> <ul style="list-style-type: none"> - actualizarea planurilor de învățământ privind formarea inițială și continuă a resurselor umane pentru educația și învățământul extrașcolar/nonformal; - dezvoltarea relațiilor de parteneriat în domeniul educației și învățământului extrașcolar pentru schimb de bune practici; - elaborarea unui program de formare profesională continuă a cadrelor manageriale din domeniul educației și învățământului extrașcolar (acreditate); - elaborarea programelor de formare profesională continuă pe domeniile educației și învățământului extrașcolar/nonformal.
Educația extrașcolară & educația adulților/parentală	<ul style="list-style-type: none"> - dialogul dintre generații în contextul educației nonformale; - influența mediului familial asupra activității extrașcolare a elevului de vârstă școlară mică; - metode și instrumente de implicare a părinților pe segmentul educativ extrașcolar. 	<ul style="list-style-type: none"> - studierea politicilor naționale și europene în domeniul îmbătrânirii active, a coeziunii sociale, a comunicării dintre generații, în vederea dezvoltării dialogului dintre generații în contextul educației nonformale; - elaborarea unui proiect educativ pentru părinți și bunici „Pepeniera/Cafeneaua parentală”.
Incluziune și educația nonformală a tinerilor	<ul style="list-style-type: none"> - activitățile extrașcolare în contextul integrării sociale a copiilor și a tinerilor; - aspecte practice în educația nonformală a tinerilor în învățământul profesional tehnic; 	<ul style="list-style-type: none"> - elaborarea unui document de politici privind funcțiile educației și învățământului extrașcolar/nonformal în Republica Moldova, pentru fundamentarea învățării extinse, a

	<ul style="list-style-type: none"> - activitățile extrașcolare – prilej de activizare și de dezvoltare a creativității elevilor cu cerințe educaționale speciale. 	<p>valorii sociale a educației și învățământului extrașcolar (nonformal) (Abandonarea timpurie a școlii, orientarea și ghidarea socială și vocațională, coeziunea comunitară, educația incluzivă: generații, gen, culturi, abilități, dizabilități).</p>
Metodologie	<ul style="list-style-type: none"> - transdisciplinaritatea în procesul de formare a competențelor elevului muzician în școala de muzică/arte; - factori perturbatori în evaluare versus căi de estompare. 	<ul style="list-style-type: none"> - elaborarea unui proiect științifico-metodic în domeniul educației și învățământului extrașcolar.
Diversitate tematică	<ul style="list-style-type: none"> - educația media și rolul educativ al presei pentru copii; - dezvoltarea spiritului ecologic al elevilor mici prin activități școlare și extrașcolare; - diversificarea activităților extracurs prin realizarea proiectelor de coding și programare; - tehnici și metode de expresie creativă a limbajului plastic; - aplicarea principiilor digitației în procesul de exersare a gamelor muzicale la lecțiile de pian; - învățământul artistic primar: dezvoltarea creativității; - Școala de Arte - între tradiție și modernitate: în contextul celor 75 de ani de la fondarea Școlii de Arte „Valeriu Poleakov”. 	<ul style="list-style-type: none"> - lansarea unei platforme tematice pentru generarea ideilor, schimb de experiență, creare de parteneriate și proiecte în proiectul științifico-metodic în domeniul educației și învățământului extrașcolar.

Majoritatea vorbitorilor, în concluziile lor, au remarcat valoarea educației și învățământului extrașcolar în contextul educației permanente și al provocărilor actuale, au reiterat interesul copiilor, al elevilor, al tinerilor, al adulților pentru educația și învățământul nonformal (extrașcolar) și au solicitat sprijin științifico-metodic pentru asigurarea calității educației și învățământului extrașcolar.

10 decembrie 2022

CONFERINȚA NAȚIONALĂ CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ

**EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL EXTRAȘCOLAR
ÎN REPUBLICA MOLDOVA: STATU QUO ȘI PERSPECTIVE**

Bun pentru tipar 2023. Formatul 60x84 ¹/₁₆.

Coli de tipar 11,0. Coli editoriale 8,5.

Comanda. Tirajul 20 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM,
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009